

Miroslava
Škardová

Plánujeme spolu

Průvodce plánováním
s respektem k potřebám
každého dítěte
v mateřské škole

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Začít spolu

Začít spolu

Plánujeme spolu
Průvodce plánováním s respektem k potřebám
každého dítěte v mateřské škole

Autorka: Miroslava Škardová

Vydává: Step by Step ČR, o.p.s.

Grafická úprava: Jan Šiller

Jazyková korektura: Petra Blahnová, Karolina Voňková

Tisk: Carter Reproplus s.r.o., Ohradní 1424/2b, 140 00 Praha 4
Praha, 2020, 1. vydání

Publikace vznikla v rámci projektu *Učíme se spolu*
Číslo projektu: CZ. 02.3.68/0.0/0.0/16_010/0000546

ISBN 978-80-907802-1-7

© Step by Step ČR, o.p.s. Praha 2020

Step by Step ČR, o.p.s.

Ortenovo náměstí 1487/12

170 00 Praha 7

www.zacitspolu.eu

Telefon: +420 222 963 596

Email: info@sbscr.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Miroslava
Škardová

Plánujeme spolu

Průvodce plánováním
s respektem k potřebám
každého dítěte
v mateřské škole

Průvodce *Plánujeme spolu* vznikl v rámci čtyřletého projektu *Učíme se spolu* realizovaného Step by Step ČR, o.p.s. a financovaného MŠMT prostřednictvím *Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání*.

Projekt si kladl za cíl tříbit vnímavost vyučujících pro individuální potřeby a možnosti každého dítěte a rozvíjet pedagogické dovednosti tak, aby byla individualizace přirozeným principem práce, a nikoli strašákem.

Step by Step ČR, o.p.s. je odborným garantem pro vzdělávání pedagogických pracovníků v programu *Začít spolu* v České republice. Projekt byl realizován v patnácti mateřských školách, které tento program používají, a proto bylo přirozené spolupracovat na přípravě průvodce právě s nimi. Mateřské školy *Začít spolu* vychází ze závazného RVP PV, a tak mohou být jejich zkušenosti inspirací i pro vyučující, kteří pracují s jinými pedagogickými koncepty.

Protože klíčovým nástrojem pro individualizované vzdělávání je oblast plánování, věnujeme průvodce plánování právě této nesnadné pedagogické disciplíně. Naším záměrem nebylo pouze ukázat, jak široké pole možností vyučující mají, ale také popsat způsoby, jak k plánování přistupují.

V průvodci se snažíme propojovat svět školy a svět mimo ni, což přináší oblasti předškolního vzdělávání nečekané možnosti, pozornost zaměřujeme třeba na spolupráci s rodinami dětí a širším prostředím, které školu obklopuje a nabízí zajímavé příležitosti k učení se.

Zvykli jsme si rovněž uvažovat v kategoriích mateřských a základních škol. Průvodce překračuje tyto hranice a nabízí jejich propojení. Plánování dle nabízených schémat proto mohou využít pedagogové jak mateřských, tak i základních škol.

Jeden ze způsobu plánování, který průvodce nabízí, je plánování společně. I příprava této publikace a pilotáž jeho praktické části umožnila setkání osob z různých mateřských škol, mnoho hodin společné práce, konzultací při hledání smysluplnosti plánovaných aktivit a zejména reflexe vlastní praxe. Společnou tvorbou jsme tak naplnili projektový záměr *učit se spolu*.

A

Plánujeme spolu

1	Plánování, cesta k individualizaci	12
	Východiska pro plánování v <i>Začít spolu</i>	15
	Jak využít přehled východisek pro plánování?	15
2	Plánování v mateřské škole <i>Začít spolu</i>	16
	Než začneme plánovat do center aktivit	18
	Podnětné prostředí pro učení: ukázky center aktivit	19
3	Různé způsoby plánování v mateřské škole	24
	Plánuji od tématu k činnostem	28
	Plánuji od výchovně vzdělávacích cílů	31
	Plánuji přes příběh	32
	Plánuji podle oblastí RVP PV	33
	Plánuji na základě potřeb a zájmů dětí	34
	Plánuji na základě autentických situací	35
	Plánuji centra aktivit venku	36
	Plánuji přes badatelské aktivity a zvědavé otázky	37
	Plánuji tak, abych využíval/a příležitosti pro spolupráci s blízkou komunitou	38
	Plánuji podle teorie mnohačetných inteligencí Howarda Gardnera	40
	Při plánování vycházím z pozorování dětí a diagnostiky	41
	Při plánování vycházím z celoročního kalendáře	42
	Plánuji podle materiálního vybavení	43
	Vybírám si ze zásobníku dílčích témat a podtémat	44
	Plánuji do jiných než týdenních cyklů	45
	Plánujeme společně	46
	Plánování pomocí myšlenkové mapy	47
4	Plánování krok za krokem	48
	Postup plánování: z praxe paní učitelky Marty	49
	Ohlédnutí za plánováním paní učitelky Marty	51
5	Čtyři zásady pro plánování v centrech aktivit	60
	Dejme slovo ještě paní učitelce Martině...	62
	Jak využít čtyři zásady v rámci našeho plánování?	63

B

Námětové listy

K čemu námětové listy slouží	67
Co v námětových listech najdete?	67
Struktura námětových listů	68
Poznámka k obsahu aneb co v průvodci nenajdete	69

01	Stromy, králové a královny kolem nás	70
02	Jak se dělá muzika?	77
03	Život v moři	82
04	Všechno, co se točí	86
05	Barevný podzim	90
06	Je hlína líná?	96
07	Já jsem	100
08	Povolání našich dědečků a babiček	106
09	Kdo přiletěl na krmítko?	112
10	Letem světem Afrikou	117
11	Pod zemí	122
12	Aby nám tady spolu bylo dobře	127
13	Ten dělá to a ten zas tohle	131
14	Vesmír	135
15	Vzhůru na palubu, dálky volají	140
16	Co už znám a dovedu	144
17	Jaké tajemství ukrývá zahrada	148
18	Před miliony let obývali zemi dinosauři	152
19	Voda, poklad našeho života	156
20	Voda živá a životodárná	160

6	Co jsme se při plánování naučili my sami?	164
---	---	-----

Použitá literatura	168
--------------------	-----

**Co najdete
v průvodci
plánováním
v mateřské
škole**

Milé kolegyně, milí kolegové, držíte v ruce průvodce plánováním v mateřské škole. Tento materiál nabízí mozaiku pohledů na každodenní proces plánování, ukazuje nejen co, ale také jak. Není to definitivní seznam všech možných plánovacích strategií, přesto věříme, že právě užší výběr několika cest, které jsou podrobně popsány a reflektovány, představuje srozumitelnou a dostupnou nabídku, jak s programem *Začít spolu* začít, či jak v něm úspěšně pokračovat dále.

Co lze považovat za úhelný kámen plánování v *Začít spolu*? Dovolím si tvrdit, že je to respekt k individuálním potřebám a možnostem každého dítěte, potažmo respekt k různým možnostem, zkušenostem a potřebám učitelek a učitelů mateřských škol. Tomu, jak vnímáme individualizaci, jakými pedagogickými cestami se ji snažíme uskutečňovat v každodenním kontaktu s dětmi, se budeme věnovat v první části průvodce.

První část se věnuje stručnému představení základních principů a východisek důležitých pro plánování v *Začít spolu* a nabízí přehled několika vybraných způsobů plánování. Dále podrobněji představuje jeden tematický celek, na kterém lze sledovat, jak učitelka Martina postupovala při plánování, co všechno brala v úvahu, jak se v rámci jednoho tématu pokusila zajistit širokou nabídku rozmanitých činností, ze kterých si mohly děti samy volit, jak v plánování zohledňovala individuální možnosti dětí atd.

Druhá část obsahuje dvacet praktických příkladů zpracovaných do podoby námětových listů. Ty vychází z různých integrovaných bloků, které byly realizované v mateřských školách *Začít spolu*. Každý námětový list obsahuje konkrétní příklady, jak rozpracovat jedno téma do všech center aktivit, jak jej propojit s ranními úkoly, činnostmi v ranním kruhu, jak téma přiblížit dětem i mimo mateřskou školu, nabízí možnosti, jak zapojit rodiče apod.

Činnosti do center aktivit v námětových listech jsou formulovány tak, aby byly srozumitelné a přenositelné do praxe co nejvíce učitelů a učitelek bez ohledu na vzdělávací program, který ve své práci uplatňují. Jsou psány v podobě přímých instrukcí pro děti. Mají jednotnou strukturu, která umožňuje snadnou orientaci v textu.

Přestože je příručka určena primárně učitelům a učitelkám mateřských škol, věříme, že může být svým obsahovým zaměřením a zpracovanými tématy inspirací i pro vyučující na prvním stupni základních škol. Přeji vám mnoho inspirace a smysluplného učení.

Plánujeme spolu

1	Plánování, cesta k individualizaci	12
2	Plánování v mateřské škole Začít spolu	16
3	Různé způsoby plánování v mateřské škole	24
4	Plánování krok za krokem	48
5	Čtyři zásady pro plánování v centrech aktivit	60

Plánování, cesta k individualizaci

Oblast plánování považujeme v programu Začít spolu za klíčový nástroj individualizace. V průvodci plánováním vám nabídneme několik konkrétních příkladů, jak připravit vzdělávací nabídku tak, aby umožňovala co možná nejširší prostor pro autentickou individualizaci vzdělávání.

Průvodce plánováním nabízí konkrétní odpověď na časté nářky, že individualizovat ve třídě s dvaceti osmi dětmi nelze, a nabízí různé možnosti, jak v každodenní práci učitelů a učitelek toto hledisko zohlednit, a přesto efektivně plánovat s respektem k individuálním možnostem dětí.

Opíráme se přitom o *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, který říká: *Didaktický styl vzdělávání dětí v mateřské škole by měl být založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte. Pedagog má být průvodcem dítěte na jeho cestě za poznáním, probouzet v něm aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat, nikoli tím, kdo dítě úkoluje a plnění těchto úkolů kontroluje. Úkolován je pedagog – jeho hlavním úkolem by mělo být iniciovat vhodné činnosti, připravovat prostředí a nabízet dítěti příležitosti, jak poznávat, přemýšlet, chápat a porozumět sobě i všemu kolem sebe stále účinnějším způsobem (RVP PV, 2004, s. 9).*

Takto koncipované plánování předpokládá, že je třeba dobře znát své možnosti, silné a slabé stránky, vědomě rozvíjet práci se

svobodnou volbou, umět se rozhlížet kolem sebe a využívat autentických příležitostí k učení ve smyslu tady a teď, a to nejen na straně pedagogů a pedagožek, ale také na straně dětí. To je samozřejmě velká výzva a takové plánování a posléze i učení je znakem vynikajících pedagogických dovedností. Cesta k takové pedagogické virtuozitě je dlouhá a je třeba po ní kráčet pomalu, skutečně krok za krokem. Co je nejpodstatnější: pro každého vede jinudy.

Přesto program *Začít spolu* nabízí určité jednotící styčné plochy. Kromě toho, že mateřské školy *Začít spolu* vychází (tak jako všechny předškolní zařízení v ČR) ze závazného RVP PV, učitelé a učitelky *Začít spolu* se mohou opírat ještě o jeden unikátní materiál. Je jím tzv. *Duhová kniha*, která nás podrobně seznamuje se standardy a kritérii kvality pedagogické práce v programu *Začít spolu*. Přesný název tohoto mezinárodně platného dokumentu zní *Kompetentní učitel 21. století*. Pro vyučující *Začít spolu* je to nástroj profesního sebezrovoje a sebereflexe, poskytuje jim vodítko a rozvíjí jejich kompetence v sedmi základních oblastech výchovně vzdělávací práce:

1

Komunikace

2

Rodina a komunita

3

**Inkluze, rozmanitost
a demokratické hodnoty**

4

Plánování a hodnocení

5

Výchovně vzdělávací strategie

6

Učební prostředí

7

Profesní rozvoj

Kořeny našeho vzdělávacího programu mají živnou půdu v mnoha ověřených pedagogických systémech, jejichž přirozenou součástí je respekt k jedinečnosti každého člověka. Ať už zmíníme Marii Montessori, Johna Deweyho, Susan Kovalik, Howarda Gardnera, Carla Rogerse, Helen Pankhurst či Jana Amose Komenského. Právě z jejich odkazu, z principů inkluzivního vzdělávacího konceptu *Head Start* a z konstruktivistického modelu vzdělávání vznikly obrysy programu *Začít spolu*.

Iveta Pasáková, ředitelka *Step by Step* Česká republika o programu *Začít spolu* říká:

Vzdělávací program Začít spolu je cenný zejména z toho důvodu, že nabízí ucelený didaktický systém, nezabývá se jen atraktivními pedagogickými prvky, ale ukazuje učitelům způsob, jak mohou o své práci uvažovat jinak, např. jakými principy se řídit, jak spolupracovat s kolegy, rodinami dětí, jak rovnocenně komunikovat s dětmi, jak umožnit, aby se učilo a rozvíjelo skutečně každé dítě.

Plánování v programu *Začít spolu* je jako společně sdílený prostor, na kterém platí určitá rámcová pravidla pro jeho užívání, ale je na každém učiteli či učitelce, jak jej budou využívat. Způsoby plánování se liší od školky ke školce, od učitele k učiteli. Přesto je možné zamýšlet se pokaždé nad stejnou otázkou: jak respektující je má výuka k jedinečnosti každého dítěte?

Co je pro *Začít spolu* důležité?

(Východiska pro plánování v *Začít spolu*)

- 1 **Propojení učení s reálným životem a aplikace poznatků do života.**
- 2 **Aktivní spolupráce dětí a převzetí odpovědnosti za vlastní učení.**
- 3 **Aby děti měly možnost volby, aby mohly spolurozhodovat o svém učení a být za ně zodpovědné.**
- 4 **Učení v souvislostech, protože tím je učení mnohem efektivnější.**
- 5 **Aby učení dávalo dětem smysl.**
- 6 **Aby plánování vznikalo s respektem k potřebám a zájmům dětí.**
- 7 **Nabízet dětem rozmanité typy činností, aby každé dítě mohlo zažít úspěch.**
- 8 **Podnětné prostředí pro učení a jeho organizace (centra aktivit).**
- 9 **Vyváženost z hlediska sociokulturní rozmanitosti, genderové citlivosti a specifických vzdělávacích potřeb.**
- 10 **Rodiče jako partneři, kteří jsou ve školce vítáni nejen jako každodenní hosté, ale také jako participanté na obsahu vzdělávání svých dětí.**
- 11 **Aby se děti učily v bezpečném prostředí.**
- 12 **Učení hrou.**

Jak využít přehled východisek pro plánování?

Sejděte se v celém týmu a reflektujte, do jaké míry se vám daří potkávat se ve vašem plánování s jednotlivými myšlenkovými východisky programu *Začít spolu*. Která východiska jsou vám blízká a jsou pevnou součástí vašeho plánování? Která východiska jsou výzvou?

Plánování v mateřské škole Začít spolu

V této části vás provedeme různými způsoby plánování, se kterými mají zkušenosti učitelé a učitelky v programu *Začít spolu*.

Proč jsou důležité různé cesty? Každé dítě je jedinečná osobnost s různými potřebami, schopnostmi, zájmy, silnými a slabými stránkami, s rozlišným rodinným zázemím atp. A zrovna tak každý učitel nebo učitelka má řadu zkušeností, potřeb, talentů, které uplatňuje ve své práci, stejně jako kostlivců ve skříni, kterým se naopak vyhýbá.

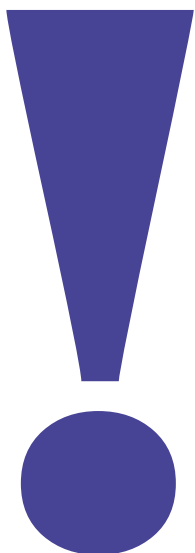
Všichni, kteří jsme zapojeni do procesu výchovy a vzdělávání malých dětí, plánujeme s největší pravděpodobností tak, jak nám to nejlépe jde a vyhovuje. Brzy se ukotvíme v jednom či několika způsobech plánování, které nám sedí. To může být naše silná stránka, protože nám zvolený způsob šetří čas, ale zároveň i slabina, protože můžeme rychle sklouznout ke stereotypnímu a zacyklenému uvažování, které nám zakrývá další příležitosti, a my je kvůli tomu nevidíme. Můžeme mít tendenci zaměřovat se na stále stejná témata, nabízet typově podobné činnosti a opomíjet potřeby dětí, které jsou nastavené jinak než my.

Základním kamenem, od kterého se budou dále všechny uvedené způsoby odvíjet, je

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Není to ale jediný zdroj našeho přemýšlení o tom, jak bude vypadat vzdělávací nabídka, kterou poskytneme dětem. Při plánování vycházíme samozřejmě také ze zájmů a potřeb dětí, z aktuálních situací, z materiálního zázemí, které máme momentálně k dispozici, z diagnostiky, hledáme příležitosti pro zapojení rodičů a pro spolupráci s okolní komunitou, promýšlíme, jak propojit téma s reálným životem. Nacházíme vlastní způsoby, cesty a formy plánování, které nám budou nejlépe vyhovovat.

Právě tuto mnohohrstevnatost a různé způsoby toho, jak učitelé o plánování přemýšlejí, se vám pokusíme přiblížit následujícími modelovými příklady. Využijeme k tomu autentické příběhy konkrétních učitelů a učitelek.

Přes popisy jejich praxe se také dostaneme k otázkám, jaké si možná kladou i další pedagogové a pedagožky a které mohou být užitečné pro další profesní rozvoj a podporu kolegiální spolupráce.

**Stejně jako u dětí
respektujeme jejich
cestu v učení, je
důležité, aby si
i učitelé a učitelky
našli vlastní způsob
a formát plánování,
který jim bude
nejlépe vyhovovat.**

Než začneme plánovat do center aktivit

Linda: Úplně na začátku, než jsem začala plánovat činnosti do jednotlivých center aktivit, se mi osvědčilo věnovat (spolu s dětmi) čas seznámení se s prostředím mateřské školy, s pomůckami, materiály a hračkami, které mají děti v centrech k dispozici, a vyvození jednoduchých pravidel. Moje doporučení pro začínající učitele a učitelky, kteří zavádí program *Začít spolu*, by byla asi následující:

- ➊ Projděte si s dětmi všechna centra.
- ➋ Ukažte jim, jaké pomůcky a materiály v nich mohou nalézt. Zeptejte se dětí, na co by se předměty daly použít.
- ➌ Seznamte je se způsobem ukládání věcí a hraček. Děti se mohou při výběru či úklidu pomůcek a hraček orientovat podle piktogramů, názvů psaných velkým tiskacím písmem či

fotografií, které jsou v každém centru aktivit na místě, kam daná věc patří. Kromě toho, že podpoříme děti ve větší samostatnosti a sebeobsluze, umožňujeme jim také přirozeným způsobem rozvíjet jejich čtenářskou gramotnost.

➍ Na začátku nechte děti v centrech si co nejvíce spontánně hrát, objevovat, zkoušet.

➎ Můžete využít různé překážky a problémové situace, na které s dětmi při práci v centrech narazíte, k autentickému učení a společnému vyvození potřebných pravidel. (V centrech zůstaly neuklizené hračky, rozlitá voda. Co s tím uděláme?)

➏ Ukažte dětem, jak může fungovat systém rozdělení do center. Například v každém centru může v danou chvíli pracovat jen určitý počet dětí. Kapacitu centra pomáhá dětem poznat např. počet háčků, kam si umísťují svoji fotografii nebo značku se jménem, číslo či grafický symbol.

➐ Zaměřte se v začátcích na to, proč je to důležité, k čemu jim tato zkušenost bude, jak respektovat daný počet míst, aby se jim dobře pracovalo. Povídejte si a vyzkoušejte si respektující způsoby vzájemného domlouvání a spolupráce.

Podobným způsobem můžeme seznámit s fungováním center aktivit i rodiče. Osvědčilo se mi pozvat rodiče hned na začátku školního roku do třídy, aby si sami (nebo se svými dětmi) vyzkoušeli pracovat v centrech aktivit, zjistili, jak to chodí, seznámili se s tím, co jednotlivá centra nabízí, rozvíjí, vyzkoušeli si pracovat v malé skupince, seznámili se s ostatními atp.

Ukázku realizace úvodních center aktivit najdete v námětových listech (*Aby nám tady spolu bylo dobře*).

Podnětné prostředí pro učení: ukázky center aktivit v programu *Začít spolu*

Fotografie poskytli: MŠ Čeladenská Beruška,
MŠ Lodička Šestajovice, MŠ Duha Třebíč,
MŠ Kurandové Praha.

Různé způsoby plánování v mateřské škole

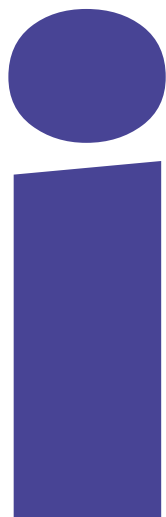
V následující části průvodce vám ukážeme několik konkrétních příkladů, jak může vypadat plánování do center aktivit. Každý příklad uvedeme krátkým příběhem konkrétní učitelky či učitele, kteří popisují, co je pro ně v daném způsobu plánování přínosné, proč tento způsob zvolili, co na něm vnímají jako smysluplné, v čem jim pomáhá.

Každý popis plánování je ukončen sadou otázek, které jsou určeny vám, čtenářům a čtenářkám. Otázky směřují k reflexi vašeho vlastního způsobu plánování, nabízejí zamyšlení a naznačují příležitosti pro další profesní rozvoj či kolegiální spolupráci a podporu. U každého příkladu plánování nabízíme možnost dělat si přímo k textu vlastní poznámky, případně využít pracovní list či schéma.

Přestože jednotlivé cesty plánování předkládáme odděleně, je více než pravděpodobné, že se při reálném plánování snoubí více cest, které se vzájemně prolínají a doplňují.

Každý učitel si může vybrat takovou variantu, která mu nejvíce vyhovuje. Připomeňme si,

že ani RVP PV nestanovuje přesné požadavky na obsah i formu plánování na úrovni třídy. V RVP PV se doslova říká: *Školní vzdělávací program by měl být společným východiskem pro práci pedagogů v rámci jednotlivých tříd. Na jeho základě a v souladu s ním by si měl pedagog připravovat svůj plán (třídní vzdělávací program) tak, aby svým obsahem odpovídal věku, možnostem, zájmům a potřebám dětí konkrétní třídy a svou formou způsobu práce pedagoga. Pedagogové si je připravují většinou průběžně a operativně je dotváří a upravují. TVP by měly být dokladem plánovité práce pedagoga, resp. pedagogů, a proto by měly být vytvářeny ve spolupráci s druhým pedagogem na třídě. Mělo by být ale umožněno, aby si TVP jako pracovní materiály připravoval každý pedagog sám a v takové podobě, která mu vyhovuje.* (RVP PV, 2004, s. 43)

V úvodní části popíšu paní učitelky Dana a Jana pravděpodobně dva nejčastější způsoby plánování, se kterými se setkáváme v mateřské škole: plánování od tématu a plánování od cíle. Kromě těchto dvou reflektovaných způsobů vám představíme další možnosti plánování, které využívají učitelé a učitelky Začít spolu ve své práci a které dva předchozí způsoby doplňují, jsou jejich součástí či impulsem pro jejich plánování.

Přehled způsobů plánování

1	Plánuji od tématu k činnostem	28
2	Plánuji od výchovně vzdělávacích cílů	31
3	Plánuji přes příběh	32
4	Plánuji podle oblastí RVP PV	33
5	Plánuji na základě potřeb a zájmů dětí	34
6	Plánuji na základě autentických situací	35
7	Plánuji centra aktivit venku	36
8	Plánuji přes badatelské aktivity a zvědavé otázky	37
9	Plánuji tak, abych využíval/a příležitosti pro spolupráci s blízkou komunitou	38
10	Plánuji podle teorie mnohačetných inteligencí Howarda Gardnera	40
11	Při plánování vycházím z pozorování dětí a diagnostiky	41
12	Při plánování vycházím z celoročního kalendáře	42
13	Plánuji podle materiálního vybavení	43
14	Vybírám si ze zásobníku dílčích témat a podtémat	44
15	Plánuji do jiných než týdenních cyklů	45
16	Plánujeme společně	46
17	Plánování pomocí myšlenkové mapy	47

1

Plánuji od tématu k činnostem

Dana: Při svém plánování se nechám vést tématem. Volím si téma, které vychází z ŠVP nebo z nějaké aktuální situace, inspiroji se nápady od dětí atp. Obvykle plánuji ve dvou až třech týdenních cyklech.

Nejdříve vymyslím aktivity do jednotlivých center aktivit, činnosti do ranního kruhu, ranní úkoly atd. Prostě si sednu a házím na papír všechno, co mě napadá. Nechávám si tento brainstorming na pracovním stole i více dní a připisuji další a další nápady. Jsme s kolegyní domluvené, že když bude mít k tématu nějaký nápad i ona, dopíše jej. Díky tomu se na činnostech podílíme obě, aniž se nad tím extra scházíme.

Dalším krokem je uspořádání myšlenek. To, co jsme s kolegyní původně psaly bez ladu a skladu, přetřídíme a do plánu zapíšeme už jen ty činnosti, které se nám jeví jako nosné. Osvědčil se nám k tomu *grafický organizér* (matice). Je přehledný, plánované činnosti máme díky němu ve vizuálně jednoduchém schématu. Svojí strukturou nám dává větší jistotu, že jsme na něco nezapomněly, že náš plán obsahuje všechny typy činností charakteristických pro jednotlivé fáze dne v programu Začít spolu (ranní úkoly, činnosti do kruhu, nabídku do center aktivit...).

Na počátku svého plánování nepracuji se vzdělávacími cíli. Nepotřebuji je mít konkrétně pojmenované a zapsané. Není to ale tak, že bych na cíle nemyslela. Jsou pro mě stěžejní hlavně po realizaci tématu. Na konci týdne nebo po čtrnácti dnech s jejich

pomocí provedu evaluaci tématu. To znamená, že si vezmu k ruce přehled všech dílčích cílů z pěti oblastí RVP PV a přehled klíčových kompetencí (mám je z RVP PV vytištěné a zpracované do přehledné tabulky) a kladu si otázku: *Ke kterým cílům a kompetencím měly děti díky realizovaným činnostem příležitost směřovat?*

Například když děti dělaly pokusy s vodou (zkoumaly, co plave a co se potopí), kladu si otázku, jaké vzdělávací cíle tato konkrétní činnost postihovala? V evaluačním archu s klíčovými kompetencemi si označím (puntíkem, odrážkou) ty, kterých se to nejvíce týká: *Postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje.*

Tímto způsobem projdu všechny dílčí cíle a klíčové kompetence. Myslím na to, co jsme v uplynulém jednom nebo dvou týdnech dělali, a označuji cíle, u nichž jsem si jistá, že jsme k jejich naplňování opravdu směřovali. Pomáhá mi, když u toho mám otevřenou i třídní knihu a nemusím složitě vzpomínat, co se každý den dělo. Obvykle zjišťuji, že činnosti směřovaly k naplňování většiny cílů z RVP PV. Protože tímto způsobem vyhodnocuji každé téma, během měsíce či dvou se mi začne ukazovat, které cíle naplňujeme s dětmi často (mám u nich několik odrážek) a které naopak vynecháváme a je třeba na ně myslet při plánování témat následujících.

Ukázka společného
plánování učitelek MŠ
rozpracovaná do grafického
organizéru/matice

Zdroj: Společné plánování
učitelek, Letní škola
Kadaň 2018

1, POZNAŠ VČELKU?

2, ZABZUČTE SI JAKO VČELKA PÍŠNIČKU, TRAVIČKA ZELENÁ.

3, NAKRESLI SE JAKO VČELKA.

4, NAJDI KRÁLOVNU A OZNAČ JI.

5, OCHUTNEJ, POZNEJ CO TO JE A ŘEKNI, JAK TI TO CHUTNÁ.

ČINNOSTI V RK

- CO VÍTE O VČELÁCH?
- POZORUJTE SE JAKO VČELKY: KAM JÁHNU? S TÍM, KOLIK A MATEŘ
- ZATÁHŮ VČEL TÍMČEK - NABÍDEJTE
- CO MÁ DÁVA VČELKA A JAK TO VYHLEDÁ?
- CO VČELKA JDE SE O VČELKOU DOZVĚDĚTE!

VČELKY, JAK TO DĚLÁTE?

CENTRA AKTIVIT

ATELIÉR

- NAMAŽTE SI TVÁŘEM A TEMPEROVANOU BARVAMI TĚLO VČELY - KŘÍDLA DOKUŽTE OTVOREM DLANĚ NÁTRHEM PRŮVODNÍ BARVOU
- NAMAŽTE SI KŘÍDLA NA SPOLÉČNÝ LOKAL
- MODELUJTE VÁLCE VYKRAJUJTE MEDOVÉ KOLÁČKY Z MODELUJTE
- NALÉPTE VČELY NA SPOLÉČNÝ LOKAL
- NAMAŽTE SEBE JAKO VČELU VODOVÝMI BARVAMI

DOMÁCNOST

- UNÁŠTE SI BYLINKOVÝ ČAJ - OSLAŽTE MEDEM
- UNÁŠTE SI „MATEŘINÁŠČOU“
- ZADĚLEJTE TĚSTO NA MEDOVÉ PERNUČKY
- VÁLCEJTE, VYKRAJUJTE PERNUČKY Z PERNUČKOVÉHO TĚSTA - TĚSTO JE PÍŠOU, O VČELKOU
- NALÉPTE MEDOVÉ PERNUČKY

POHYB A RELAXACE

- LÉTĚJTE Z KVIČKY NA KVIČKY (přesahující dohoda)
- DOPROUČTE SI A POSLOUŠTEJTE HUSY
- NABÍDEJTE - PŘEDJÍ KADINKU - PŘEDJÍ DO KOSTKY
- POUŽÍTE SI PÍŠ - VČELKA V TĚLE NUTRÍTE DOKU BARVY
- NAJDETE ČERNOU DOHODU DOKU BARVY

KNIHY A PÍSMENA

- HLEDĚJTE V KNIHÁCH VČELY - ZALOŽTE
- SLOŽTE Z PÍSMEN SLOVO KVIČKA
- NAKRESLEJTE, KUDY LÉTĚLA VČELKA
- DOPROUČTE OBRÁZKY V KŘÍŽE
- POUŽÍTE OBRÁZKY KAMARÁDŮM - NALÉPTE

DÍLA

- VYKROJTE TVÁŘI Z VÝKROJNÉHO PÁTKU
- TUSTAVTE DOKUČEK PRO VČELY
- VYKROJTE SI OBRÁZKY ZE VÝKROJNÉHO PÁTKU
- VYKROJTE SI VČELKY Z TRÁVČEK OD TRÁVČEK - NUTRÍTE DOKUČEK
- ZAVÍČKUJTE KOLÁČKY V PÁTKU (SKUČKA)

POKUSY A OBJEVY

- VE SKLENĚNÉ NÁDOBĚ ZUŠTEJTE CO SE DĚJE S MEDEM V TĚLE VČEL
- POUŽÍTE SI JAKO VČELKA VYKROJTE
- NAKRESLEJTE OBRÁZKY VČELY
- VYKROJTE SI KVIČKY BARVY
- OKUČTEJTE ... CO JE SLADKÉ, SLADKÉ, KVIČKA

SPOLUPRÁCE S RODIČI

- ZAJIŠTĚNÍ MEDU A VČELKY
- ZAPROUČENÍ PRÁZDANÉHO ULU
- SPOLÉČNÁ DOKUČKA PERNUČKY

PŘESAH

NAVĚŠTE VČELKOU
VČELKA DOKUČKA
MIMO MŠ

2

Plánuji od výchovně vzdělávacích cílů

Jana: Východiskem pro plánování je mi náš školní vzdělávací program. Máme v něm šest integrovaných bloků. Každý obsahuje návrh témat a vzdělávací cíle (očekávané výstupy a klíčové kompetence), které bychom v rámci bloku měli naplňovat.

Ve chvíli, kdy si ujasním téma na příští týden, si k němu nejprve stanovuji vzdělávací cíle. Vybírám je ze školního vzdělávacího programu, z daného integrovaného bloku. Zaměřuji se na takové, které nejvíce sedí k aktuálním potřebám dětí ve třídě, hodí se k tématu a současně k nim mám nápady.

Většinou si vyberu tři až pět cílů, nechci honit mnoho zájců najednou. Cíle si zapíšu do šablony na týdenní plánování (máme ji s kolegyní zpracovanou v podobě tabulky) a přemýšlím, jaké aktivity pro děti by v rámci tématu byly vhodné a k těmto cílům vedly. Svě

nápady zapisuji do příslušných kolonek, ke každému cíli se snažím vymyslet několik činností.

Vím, že každodenními aktivitami s dětmi naplňuji i mnoho dalších (afektivních, kognitivních, psychomotorických, sebeobslužných...) cílů, které v přípravě zapsané nemám. Jak už jsem ale říkala, vědomě zaměřuji svoji pozornost jen k jejich omezenému počtu. To mi umožňuje jít u každého cíle do větší hloubky, tzn. plánovat ke každému cíli ne jednu dvě, ale vícero činností, nabízet je dětem ve variantách, odstupňovat je podle obtížnosti. Děti si tak mohou v souvislosti s jedním cílem vybírat z širší nabídky ty aktivity, které sedí úrovni jejich dovedností. Já díky tomu zase vidím, jak na tom každé dítě je, co potřebuje. To mi následně umožňuje plánovat dětem ještě více na míru, což je pro mě asi to nejpodstatnější.

Otázky

Stanovujete stejné cíle pro všechny děti, nebo cíle nějakým způsobem diferencujete?

Jak jste se učili stanovovat cíle vy?
Z jakých zdrojů jste se dozvěděli, jak plánovat od cílů? Co pro vás bylo užitečné?

Vypadalo by to dneska ve školce jinak, kdyby tam byl/nebyl daný cíl? Pokud ne, co to říká o tom, jak pracujete s cíli?

Jak se vám daří vybrat cíle z celého integrovaného bloku? Často jeden integrovaný blok zahrnuje mnoho cílů. Podle čeho se rozhodujete, který cíl vybrat, ke kterým cílům v konkrétním tématu mířit?

Kterých témat se dotýkáte při svém plánování méně často?

Vyzkoušejte si s kolegyněmi/kolegy analyzovat jeden integrovaný blok. Nabídněte pouze činnosti (bez cílů). Pokuste se definovat pravděpodobné cíle. Shodujete se? V čem se vaše cíle liší?

3

Plánuji přes příběh

Michal: Náš třídní vzdělávací program je inspirovaný knihou Pavla Čecha *O klíči*. Od příběhu z knihy se odvíjí různé integrované bloky.

Mnohokrát jsem se přesvědčil, že řada knih má velký potenciál oslovit děti skrze příběhy a témata, která v sobě nese. Někdy může být pro prožití příběhů, objevování sebe sama i okolního světa prostřednictvím činnostního učení a hrou i rok velmi krátký.

V loňském roce jsme pro třídní vzdělávací plán využili také jedinečnost místa naší mateřské školy. Velká lípa na školní zahradě byla inspirací pro třídní vzdělávací program, který jsme nazvali *Co nám lípa vyprávěla*, a od toho se odvíjel i výběr témat, podtémat, kterým jsme se s dětmi v průběhu roku věnovali.

Otázky

S kterou knihou jste měli v mateřské škole hezký čtenářský zážitek?

Máte ve škole nějaký osvědčený způsob, kdy si s ostatními vyměňujete tipy na různé knihy? Máte třeba sdílenou knihovničku?

Slyšeli jste doma, na ulici, v obchodě, v televizi nějaký příběh, který vám pořád rezonuje v hlavě? Napadá vás, jak ho propojit s plánováním integrovaného bloku?

Znáte nějaké místo, které má vnitřní sílu?

Vyprávěly děti ve školce nějaký silný příběh, na který by se dalo navázat?

Která kniha vás poslední dobou oslovila svým příběhem?

Inspirativní knihy k tématu

- Pavel Čech. *O klíči*
- Jiří Trnka. *Zahrada*
- Eduard Petiška. *Birlibán*
- Tove Jansson. *Příběhy Mumínků*
- Michal Černík. *Slovo, slovíčko, otevři se maličko*
- Marka Míková. *Varvara. Kniha o velrybím putování*

5

Plánuji na základě potřeb a zájmů dětí

Štěpánka: Vzdělávací nabídku přizpůsobuji potřebám dětí, které zjišťuji díky cílenému pozorování, ale také tím, že do jejího plánování a průběžného vyhodnocování zapojuji přímo samotné děti. Na základě podnětů od dětí upravuji její náplň, aby charakterem co nejvíce odpovídala jejich potřebám.

Náměty od dětí získávám z evokace, kterou provádím se všemi dětmi na začátku školního roku (či na začátku každého tematického celku). Ptám se dětí, co by chtěly ve školce dělat, co by se chtěly naučit, o čem by si chtěly povídat, co by si chtěly vyzkoušet, koho by chtěly do školky pozvat atp.

Výbornou příležitostí pro sbírání nápadů a otázek jsou každodenní ranní kruhy. Osvědčilo se mi zapisovat nápady dětí na velký arch, který visí na viditelném místě ve třídě. Tento záznam využívám také při vyhodnocování činností či celého tematického celku v hodnoticím kruhu.

I v průběhu realizace tématu přizpůsobuji vzdělávací nabídku potřebám dětí. Doplním např. další činnosti, nebo naopak upustím od činností, které děti neoslovily. Mojí snahou je, aby témata nebyla násilně ukončována po týdnu, protože v pondělí už na děti čeká téma nové, ale aby děti mohly téma prožít a činnostmi se dostatečně nasytily.

Otázky

Jakým způsobem zjišťujete potřeby a zájmy dětí? Vedete si nějakou evidenci?

Zkusili jste metodu *myšlenkové mapy*, *pavouka* či jiný grafický organizér?

Sdílette v týmu nápady, jak zrealizovat analýzu potřeb dětí?

Stalo se vám někdy, že jste nevěděli, jak nápady dětí zrealizovat? Co (by) vám v danou chvíli pomohlo?

Sdílette společně v týmu své přípravy a plány, které vznikly na základě analýzy potřeb?

Další inspirace: Myšlenkové mapy

► <https://www.mindmeister.com>

6

Plánuji na základě autentických situací

Eva: Často od svých kolegyň slýchávám, že plánování je pro ně hodně náročné. V přímém kontaktu s dětmi je to čirá radost a spontánní hra, ale když přijde na plánování, hodně z nich se zasekává například na formulaci cílů, na časovém rozvržení atd. Já to tak vůbec nemám. Samotné plánování se mi daří lehce, přirozeně ke mně přicházejí nápady, často pomáhám s plánováním i kolegyním.

Co mi ale připadá na plánování klíčové, je umět upustit od toho, co jsem si naplánovala, pokud si o to říkají okolnosti. A to se děje opravdu docela často. Hodně důležité pro mě je pozorovat, vnímat náladu, chytat příležitosti ke spontánnímu učení, jak se říká, za pačesy.

Někdy mé plánování ovlivní nenadálá situace, která se najednou stane

středem pozornosti dětí. V takové chvíli opouštím stávající plán, pokouším se využít situace tady a teď a pružně na ni zareagovat změnou plánu. To sice vyžaduje občasné sebezapření a vrhnutí sil do nových inspirací, ale tato nečekaná příležitost mi umožňuje zareagovat cíleně na zájmy dětí a témata, která do vzdělávání samy vnesou a ke kterým budou vnitřně motivované.

Určitě by nikdo z nás dopředu nenaplánoval a nenačisoval situace, které se přirozeně vyskytnou: vichřice, která poničila okolí, zásah hasičů, ztvrdlý chleba pokrytý plísní nalezený za lavičkou, vosí hnízdo objevené na zahradě atp. Nutno podotknout, že spoustu podnětů v těchto situacích nabídnou samy děti.

Otázky

Jak reagujete, když ve třídě nastane nenadálá situace, na kterou jste vy ani děti nebyli připraveni? Vybavte si konkrétní situaci a přemýšlejte, do jaké míry se vám v ní podařilo zachytit pro děti učitelskou příležitost.

Potřebujete v plánování spíše volnost a improvizaci, nebo řád a předem danou strukturu?

Zkuste si v týmu vytvořit pravidelný prostor pro reflexi vašeho vztahu mezi řízeným učením a plánováním a spontánním improvizováním.

7

Plánuji centra aktivit venku

Lída: V naší škole využíváme venkovní prostory a zahradu, do které situujeme centra aktivit.

Některá centra jsou shodná s těmi ve třídě (*Voda a písek, Dílna, Ateliér*), jiná vychází z venkovního prostředí: např. *Bylinkové centrum, Chovatelské centrum, Kytičkové/rostlinné centrum, Dopravní hřiště, Relaxace, Hmatové/kinestetické chodníky, Vodní hrátky*.

Snažíme se být s dětmi co nejvíce venku, poznávat své nejbližší

okolí a pečovat o něj, učit se z okolní přírody.

Venkovní centra jsme si postupně vybudovali ve spolupráci s dětmi a rodiči.

Když jsme ještě neměli na zahradě zřízená centra, uzpůsobovali jsme činnosti možnostem, které jsme na zahradě měli, aby byly autentické a pro děti inspirativní. Někdy jsme přenášeli pomůcky a materiály ze třídy na zahradu, což bylo poměrně náročné.

Otázky

Co a jak se s dětmi venku učíte?

Jaké máte osvědčené aktivity pro učení venku?

Co je pro vás podnětné venkovní prostředí? Jaké podnětné prostředí máte kolem sebe?

Jaké jsou vaše hlavní argumenty pro centra venku? Zkuste si je pro sebe formulovat a posléze sdílet v týmu. Povedou vaše argumenty k potvrzení smysluplnosti center venku? Pokud je neprovozujete, vyzkoušíte tento model plánování?

Další inspirace: Tereza

Mnoho nápadů pro učení venku nalézáme díky vzdělávacímu centru *Tereza*.

Vytváří praktické programy, materiály a metodiky pro mateřské a základní školy, které vedou děti k zodpovědnosti vůči životnímu prostředí.

► <http://terezanet.cz/cz/ucime-se-venku>

Poznámka: Nápady do venkovních center naleznete v námětovém listu *Voda živá a životodárná*.

8

Plánuji přes badatelské aktivity a zvědavé otázky

Alice: Někdy se stačí napojit na zvědavé otázky dětí a téma k bádání je tu! Proč se to točí? A proč to nespadne? A proč? Mistrovstvím pro mě je přetavit tyto impulzy na badatelské otázky, které budeme naopak my pokládat dětem a stanou se určujícími i pro naše plánování.

Je velká pravděpodobnost, že téma, které vzejde ze zájmu a potřeb dětí, z toho, co vidí kolem sebe, a z jejich přirozené touhy objevovat svět, bude tématem, kdy děti budou vnitřně motivované samy přicházet věcem na kloub, hledat odpovědi na své otázky, dávat si věci do souvislostí. Tato přirozená zvědavost dětí mě podporuje, abych se zabývala oblastmi ze světa

fyziky, na které bych si s malými dětmi dříve nikdy netroufla.

Témat máme kolem sebe vždycky dost. Jen týden jsme si vystačili třeba s tím, že jsme zkoumali, kde všude můžeme vidět svůj odraz, hráli jsme si se zrcadly, zkoušeli, co umí, vytvářeli jsme pomocí zrcadel různé obrazy a odrazy, duhu... Zjistili jsme, že zrcadlo máme blízko naší školky u křižovatky, objevili jsme jej také v reflektorech jízdního auta, u zářivky, v baterce, v zrcadlových brýlích. Při praktických činnostech v centrech aktivit jsme hledali odpovědi na otázky a hypotézy, které jsme si kladli na začátku našeho bádání, a zažívali velkou radost z našich objevů.

Otázky

Jak jste na tom s badatelsky orientovanou výukou vy?

Vnímáte oblast vědy jako výlučnou, do které mají přístup jen vědci a vědkyně, nebo jako součást našeho každodenního života?

Kdy jste s dětmi naposledy báдали ve školce? Kdy doma?

Kdy jste se naposled sami něčemu podívali? Komu jste dnes položili nějakou otázku? Jakou?

Měli jste ve škole rádi fyziku a chemii? Proč ano/ne?

Zkuste v týmu společně přemýšlet nad těmito otázkami a vytvářet si vlastní osobní výzvy. Například: každý den položím někomu badatelskou otázku. Sdílejte, jak se vám to daří.

Další inspirace: Elixír do škol

Praktické nápady, jak nadchnout děti už v mateřské škole pro objevování tajů třeba fyziky, nabízí například organizace *Elixír do škol* (i mateřských).

► <https://www.elixirdoskol.cz/ms-a-1-st-zs/>

9

Plánuji tak, abych využíval/a příležitosti pro spolupráci s blízkou komunitou

David: Velkou pomocí při plánování jsou pro mě nejružnější instituce a organizace, které máme ve svém okolí. Při plánování využívám jejich jedinečnosti, přemýšlím, jak a v čem bychom se mohli v tématu propojit, jak rozšířit dětem nabídku i mimo prostor mateřské školy.

Jsem si vědom, že výhoda velkého města je právě v tom, že můžeme spolupracovat s řadou zajímavých zařízení a nemusíme se daleko přesouvat. Využíváme také netradiční, autentické prostory, kde se snažíme propojit obsah vzdělávání s reálným životem. Např. *Techmania*, *IQ park*, galerie, muzeum, ZOO, botanická zahrada, planetárium, divadlo, knihovna, nádraží, letiště, čistička odpadních vod...

Mateřská škola je vždy součástí okolní komunity, a proto hledáme co nejvíce příležitostí pro vzájemnou a smysluplnou spolupráci v rámci různých subjektů, hledáme průniky ve vzájemné užitečnosti a podpoře.

Aneta: Dříve jsem učila v malé vesnické školce. Tam jsme zase snáze mohli s dětmi, jejich rodinami a v podstatě celou okolní komunitou zažívat aktivity, které jsou ve velkém městě obtížně uskutečnitelné. Spolupracovali jsme se spolkem místních včelařů, myslivců, hasičů, s pečovatelskou službou, společně jsme nacvičovali ochotnické divadlo nebo připravovali *Slavnost jablek*.

Povzbuzením do mé další práce je, když vidím, jak komunita funguje ve vzájemné symbióze, když si lidé, rodiny a různé organizace, které ji vytvářejí, vzájemně pomáhají, doplňují se, jsou si prospěšní. Tuto zkušenost jsem si přenesla i do své nové práce.

Bez ohledu na to, zda jsme školka městská či vesnická, můžeme využít potenciál rodičů, jejich povolání a koníčky k tomu, aby je představili dětem přímo ve školce nebo na pracovišti či doma. Děti zbožňují, když do školky přijdou jejich rodiče a představí svoji profesi či koníček nebo nás pozvou k sobě do práce či domů.

10

Plánuji podle teorie mnohačetných inteligencí Howarda Gardnera

Běla: Při plánování v programu Začít spolu vycházím také z teorie mnohačetných inteligencí Howarda Gardnera.

Jeho teorie vychází z toho, že každý člověk má minimálně osm typů inteligencí (schopností): verbální, matematicko-logickou, prostorovou, hudební, tělesně-kinestetickou, interpersonální, intrapersonální a přírodní. Samotná inteligence je souborem mnoha schopností, které uplatňujeme při řešení situací každodenního života.

Tato teorie mi pomáhá při plánování činností v jakémkoli tematickém celku. Nikoli proto, abych u všech dětí rozvíjela všechny typy inteligence, ale aby si každé dítě mohlo vybrat činnost, která ho zajímá a odpovídá jeho možnostem a schopnostem a umožňuje mu rozvíjet jeho silné stránky.

Není to tak, že bych děti škatulkovala či kategorizovala podle toho, jaký kdo má typ inteligence: Ta je na knížky. Ten je vizuální typ. To je sportovkyně. Tím bych mohla děti snadno odradit od toho, aby zkoušely i jiné způsoby myšlení a učení. Důležité pro mě je nabízet dětem různé činnosti a vyhledávat příležitosti, které je mohou všestranně rozvíjet. Zároveň respektuji jejich volbu.

Teorie mnohačetných inteligencí mi také pomáhá připomínat si, na co přirozeně zapomínám nebo mám tendence se tomu vyhýbat, protože se necítím být v této oblasti obdařená. Zde vnímám velký prostor pro spolupráci s ostatními kolegyněmi, protože se můžeme vzájemně doplňovat a inspirovat.

Otázky

Jak používáte teorii multičetných inteligencí vy? Vnímáte škatulkování dětí jako riziko, které se vás také týká? Jak se mu bráníte?

Víte, jaké jsou vaše silné stránky a v čem vynikáte? S kým si v tomto ohledu ve své třídě notujete? Které děti ve vaší třídě jsou zaměřené jinak než vy? Mohou být podle vás některé děti ve vaší třídě trochu v nevýhodě? Jak? V čem?

Jak můžete využít teorii mnohočetných inteligencí při týmové spolupráci?

Jak lze poznatky o existenci rozmanitých inteligencí využít při plánování a realizaci vzdělávacích činností?

K čemu vám může být užitečná znalost rozložení svých vlastních inteligencí?

Zdroj

Věra Krejčová a Jana Kargerová.
Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro 1. stupeň

Howard Gardner. *Dimenze myšlení: Teorie rozmanitých inteligencí*

11

Při plánování vycházím z pozorování dětí a diagnostiky

Bára: Jednou ze zásad plánování v programu Začít spolu je, aby děti dělaly činnosti samostatně, bez přímého vedení učitelkou. Pokud se mi podaří dobře naplánovat činnosti do center, mám více času zaměřit se na pozorování dětí. Někdy může být mé pozorování cílené, jindy neplánované. Z pozorování si vedu krátké, epizodické záznamy, kde popisným jazykem zaznamenávám např. chování dítěte v určité situaci, jeho samostatnost či míru závislosti na dospělé osobě, všímám si, jak komunikuje s ostatními. Někdy se zaměřuji na úroveň jeho jemné motoriky, způsoby vyjadřování či na to, jak řeší konfliktní situaci. Snažím se vyvarovat jakéhokoli hodnocení či škatulkování. V tom mi pomáhá právě popisný jazyk.

Konkrétnost těchto záznamů, které vždy datuji, mi umožňuje sledovat pokroky dítěte, zjišťovat jeho aktuální dovednosti, promýšlet individuální způsoby, které by podpořily jeho další rozvoj v určité oblasti. Slouží mi také jako podklad pro konzultace

s rodiči nebo zprávu pro pedagogicko-psychologickou poradnu.

Záznamy mi poskytují také zpětnou vazbu v tom, jak se mi daří plánovat činnosti, aby zasáhly široké spektrum dětí s nejrůznějšími potřebami, nebo mi naopak ukazují oblasti, na které bych se měla ve svém plánování dále zaměřit.

K diagnostice využívám např. *Oregonskou metodu hodnocení*, která se zaměřuje zejména na mapování a rozvoj dítěte v sociální oblasti, klade důraz na emocionální a osobnostní rozvoj dítěte, na řešení problémových situací, na schopnost spolupracovat atp. Využívám také schůzek dítě-rodič-učitel, kdy se společně bavíme o pokrocích dítěte. Skvělým a podpůrným nástrojem pro rozhovor s rodiči je portfolio dítěte. Společně si jej procházíme, bavíme se o pokrocích dítěte, o jeho silných stránkách, o možnostech jeho dalšího rozvoje, ve spolupráci s rodiči také stanovujeme individuální cíle pro dítě.

Otázky

Jakou podobu má portfolio dítěte?
Co a jak v něm zakládáte, jak ho využíváte,
jak s ním pracují děti?

Vedete si i vy své profesní portfolio?
Co do něj zakládáte? Jak jej dále využíváte?
K čemu je vám užitečné?

Jak se vám daří vytvářet prostor
pro pozorování? Kdy k tomu máte
nejlepší příležitost?

Jaké jsou vaše zkušenosti s konzultací
dítě-rodič-učitel? Jaký vidíte největší přínos?
V čem vám pomáhají z hlediska plánování?

Jakým způsobem si vedete a zpracováváte
záznamy z pozorování?

**Zdroj: Oregonská metoda hodnocení
předškolních dětí**

► <https://www.zacitspolu.eu/wp/wp-content/uploads/2019/10/oregonska-metoda.pdf>

12

Při plánování vycházím z celoročního kalendáře

Andrea: Při plánování také zcela přirozeně využívám nejrůznější tradice, roční období a svátky, kulturní či společenské události.

Vycházím z kalendáře, z tradičních svátků, které se slaví v průběhu celého roku: *Hromnice, Velikonoce, slunovrat, Svatomartinské posvícení, Mezinárodní den rodiny*. Využívám také situačních (kulturních, historických, sportovních) událostí: olympijské hry, 100 let republiky atd.

Zkrátka mi vyhovuje, když se mohu při plánování opřít o nějaký systém zvnějšku, když na to

nejsem takříkajíc sama. Přiznám se, že se nebráním ani takovým variantám, kdy mi zpracovaný celoroční tematický plán od kolegyně připadá natolik dobrý, že ho víceméně sleduji i já se svou třídou. Plánování je pro mě náročné a jakákoliv berlička je vítanou pomocí. Jediné riziko, které tady vnímám, je určitá paušalizace. Témata jdou jedno za druhým a někdy mám pocit, že se nedostáváme do potřebné hloubky. Vlastně to někdy může sklouzávat do stereotypů a zjednodušování, které spíš realitu zkreslují, než by ji dětem přibližovaly. A to mě samozřejmě trápí, to nechci.

Otázky

Jakou máte zkušenost se sdílenými přípravami? Jak moc jsou pro vás zdrojem inspirace a jak moc jsou pro vás svazující?

Co pro vás osobně znamenají zmiňované tradice, státní svátky a jiné významné události v kalendáři? Věnovali byste jim stejnou pozornost, kdybyste je nezpracovávali pro děti v rámci integrovaného bloku? Které svátky a slavnosti ve vašem osobním životě hrají zásadní roli, nebo naopak malou?

Daří se vám nabízet témata všeobecně uznávaných tradic, slavností a svátků s důrazem na rozdílné vnímání jednotlivců, nebo předpokládáte, že je vnímají všichni stejně?

Máte ve vaší školce nějaké konkrétní téma, integrovaný blok či jednodenní projekt týkající se všeobecně uznávané události, který se osvědčil a který můžete každoročně opakovat? Například oslavy *Dne Země, Vánoce, Velikonoce*? Pokuste se v týmu ověřit, že v daném projektu vytváříte prostor pro diverzitu a respekt k individualitám dětí a jejich rodin.

13

Plánuji podle materiálního vybavení

Aneta: Při plánování také zohledňuji materiální vybavení mateřské školy a jednotlivých center aktivit. Buď sedím přímo ve třídě, nebo si v hlavě promítám, co všechno ve škole máme a jak by se to dalo využít.

Promýšlím také to, co by se mi k danému tématu ještě hodilo. Velmi často také oslovuji rodiče. Mnohokrát se nám k tématu sejde ve třídě řada zajímavých knih, které si děti přinesou ze svých domovů. Mnozí rodiče nabízejí svoji pomoc již automaticky.

Nevídaným pokladem, jenž skvěle poslouží učení a objevování, může být třeba starý budík, který děti mohou rozebrat, vyřazený psací stroj, klávesnice, staré kalendáře atp.

V naší školce také funguje výborná a pravidelná spolupráce s místní knihovnou. Někdy jdeme s dětmi na návštěvu my, někdy nám knihy donese přímo do naší třídy paní knihovnice. Máme tak pravidelný přísun knih, které obohatí naši třídní knihovničku i téma, které zrovna probíráme.

Otázky

Jak často obměňujete pomůcky a materiál v centrech?

Jak vybíráte vhodný materiál a pomůcky do center? Čím se inspirujete?

Liší se nějak zásadně vybavení ve třídách různých učitelů? V čem? Jak?

Máte ve škole nějaký sdílený prostor pro půjčování materiálů, pomůcek, knih atp.?

14

Vybírám si ze zásobníku dílčích témat a podtémat

Ivana: Při výběru konkrétního krátkodobého tématu vycházím ze zásobníku dílčích témat a podtémat, které jsme společně s kolegyní zpracovaly na základě integrovaných bloků z našeho ŠVP. Vybíráme si témata, která reagují na momentální dění v mateřské škole, situaci v rodině, co se děje v blízkém okolí, obci, městě nebo v přírodě. Při volbě témat také zohledňujeme potřeby, zájmy a přání dětí (dinosauři, vesmír...).

Většinou máme integrované tematické bloky na úrovni ŠVP formulovány jen velmi obecně, aby si jejich rozpracování do podoby podtémat a konkrétní vzdělávací nabídky dělal každý sám ve své třídě a mohl tak lépe zohlednit specifika a konkrétní potřeby skupiny dětí, s níž pracuje.

Velkou podporou jsou pro mě přípravy/plány od ostatních kolegů a kolegyně, které si sdílíme na Google úložišti. Každý se může inspirovat nápady ostatních a navíc doplnit plán podle svého, nabídnout další činnosti, hry a techniky.

Stává se, že se témata opakují, ale ještě nikdy se nestalo, abych téma realizovala totožně. Nejen kvůli tomu, že se sama posouvám a přemýšlím jinak, ale také proto, že každá skupina dětí je jiná a má jiné potřeby.

Z minulých let máme přípravy také v papírové podobě (kroužkový pořadač), což zase více vyhovuje některým kolegyním, pro které je tento způsob záznamu přehlednější. Mohou jej mít fyzicky u sebe, volně jím listovat, doplňovat, vybírat z něj, co potřebují.

Otázky

Vymýslíte pokaždé nové věci, nebo si je sdílíte s ostatními? Máte k tomu vytvořený nějaký pravidelný prostor?

Víte, že v síti škol *Začít spolu* existují *Centra kolegiální podpory* (CKP)? Jste vy sami součástí nějaké sítě/učící komunity? Co vám to přináší?

Jste online? Jakou platformu pro sdílení a komunikaci používáte?

Pokud máte v mateřské škole *nápadník*, do kterého se občas podíváte, když hledáte aktivity pro děti, co obsahuje, co do něj zakládáte?

Kde berete tipy a inspirace na činnosti? Jaké máte osvědčené zdroje?

15

Plánuji do jiných než týdenních cyklů

Jarmila: Společně s dětmi se scházíme nad plánováním činností k určitému tématu (buď je dopředu vymezený, či úplně nový, který vznikl z aktuální situace zpravidla ve čtvrtek).

V pátek máme většinou celý den vyhrazený pro pohybové aktivity v tělocvičně nebo celodenní pobyt venku.

Obvykle v pondělí otvíráme s dětmi nové téma. Počítáme s tím, že nám zabere více času vstup do tématu, evokační část a navázání na otázky a nápady dětí, které vzešly ze čtvrtečního sběru nápadů.

To znamená, že následující středu (čtvrtek) počítáme s delším časem pro reflexi a zhodnocení

předchozího tématu, někdy pokračujeme v tématu i v dalších dnech a týdnech.

Ve třídě u mojí kolegyně mají například pro práci v centrech (v rámci nepřímo řízených činností) vyhrazené tři dny v týdnu. Další den věnují pohybu, ať už v přírodě nebo v tělocvičně, jeden den jsou s dětmi venku, plánují akce s přesahem mimo mateřskou školu nebo nechají dětem celý den pro spontánní činnosti.

Téma samozřejmě nemusí být ukončeno po týdnu, ale můžeme na něj podle zájmu dětí navázat v dalším časovém období, jít více do hloubky a zaměřit se na oblast, která je pro děti aktuálně zajímavá.

Otázky

Jaké spatřujete výhody a nevýhody v tomto netradičním časovém uspořádání?

Jak konkrétně s dětmi plánujete?
Jsou do plánování zapojeny všechny děti?

Jakým způsobem plánujete celodenní aktivity mimo školku? Kdo všechno se na plánování podílí?

16

Plánujeme společně

Jana: Mám nové kolegyně, které v Začít spolu začínají, takže se učíme plánovat společně. Sejdeme se, domluvíme si dané téma, stanovíme cíle a podtémata a pak jedna z nás zpracuje plán, do kterého ostatní přispívají. Domluvíme se, kdo si co vezme na starost. Plán ukládáme na sdílené úložiště dostupné přes internet, takže se na něj může kdokoliv kdykoliv podívat a doplnit ho. Jsme dvoutřídní škola a plány máme pro obě třídy stejné. Činnosti někdy vyplníme na celé téma hned, někdy je doplňujeme postupně. Každá učitelka obohacuje plán o své silné stránky a nápady, navzájem se inspirováme.

Činnosti se ve třídách mohou lišit, protože i každá skupina dětí je jiná. Plány jsou pružné a mění se podle potřeby. Jsou podrobné, ale vzhledem k tomu, že je plánujeme cca na tři týdny a jsme čtyři učitelky, více energie do něho investuju tak jednou za tři měsíce. Jinak využívám inspirace ostatních kolegyně, které si doplňuji o vlastní nápady.

Plánujeme tak, aby každé centrum bylo v týdnu zastoupeno alespoň jednou. Vždy otevíráme více center, než je počet aktuálně přítomných dětí.

Otázky

Jaký máte ve školce nastaven formát společného sdílení a plánování? Jakou má podobu? Jaké máte příležitosti pro společné plánování?

Jak se dozvídáte o tom, jaké téma realizují v ostatních třídách?

Máte někdy možnost jít se podívat do tříd k ostatním kolegům/kolegyním? Kdy naposledy byl někdo u vás?

V čem může být způsob vzájemných návštěv pro vás přínosný/ohrožující?

Zdroj

Anna Babanová. *Dvanáct ověřených metod pro rozvoj kolegiální spolupráce*

Plánování pomocí myšlenkové mapy

Na závěr bychom ještě rádi zmínili jednu strategii, kterou řada učitelů a učitelek při svém plánování využívá. Dejme na závěr slovo Lence, která popisuje, jak jí při plánování pomáhá myšlenková mapa.

Lenka: Při plánování využívám záznamu pomocí myšlenkové mapy. Sepisuji si první myšlenky, které se mi s tématem pojí. Píšu vše, co mě v danou chvíli napadá, nijak se ve svých nápadech neomezuji. Ráda při vymýšlení činností spolupracuji se svou kolegyní ve třídě. Víc hlav, víc ví. Někdy se do vymýšlení zapojuje celý tým školy. Následně předložím návrhy dětem a vyzvu je,

aby doplnily vlastní náměty, které je k tématu napadají a kterými by se chtěly zabývat. Někdy zapojím i rodiče. Inspirace od dětí doplním do myšlenkové mapy. Přemýšlím o nosné myšlence, která z tématu vychází nebo se s ním nějak pojí. Potom k tématu vytvářím plán činností do jednotlivých center aktivit a promýšlím, kolik času budeme tématu věnovat, zda k tomu budu potřebovat nějaké speciální pomůcky a materiály.

Někdy naopak začínám tím, že se nejprve zeptám dětí, posbírám prvotní nápady od nich a teprve až pak přicházím s vlastními návrhy.

► Záznam prvních myšlenek a nápadů k tématu *Příroda* pomocí myšlenkové mapy. Konkrétnější zaměření na rozpracování podtématu *Moře*.

Plánování krok za krokem

Jak uvádíme v kapitole Různé způsoby plánování, v programu Začít spolu neexistuje žádný univerzální postup a předepsaný formát plánování. Každý učitel či učitelka si volí vlastní způsob, který jim bude vyhovovat. Jednotná zůstávají základní východiska a zásady pro plánování.

V této kapitole si na jednom konkrétním příkladu ukážeme, jak učitelka Martina dospěla od prvotního nápadu k vytvoření integrovaného bloku na téma *Život v moři*. Podíváme se, jak vypadala její nabídka

činností pro jeden konkrétní den, a budeme sledovat, jak přemýšlí o cílech a reflektuje svoji přípravu. Všimneme si spolu s ní možných úskalí, na která ve svém plánování narazila a která pro nás komentuje.

Postup plánování: z praxe paní učitelky Martiny

Ve třídě máme dvacet sedm dětí ve věku od tří do sedmi let.

Evička byla se svými rodiči o jarních prázdninách u moře v Egyptě. Vrátila se nadšená a přivezla film, který natočila se svým tatínkem vodní kamerou, když se společně potápěli. Ve filmu byla vidět spousta barevných ryb, rostlin, korálů a dalších živočichů. Evička zmiňovala, že moře mělo každý den jinou barvu. Děti se zajímaly, co všechno Evička viděla, doptávaly se na otázky, které je zajímaly.

To byl první zárodek tématu, které vzešlo z přirozené situace a které chtěly děti prozkoumat více.

Na začátku jsem se dětí zeptala, co by je ještě zajímalo, co by se chtěly o životě v moři dozvědět, jestli je napadá, jak a kde bychom se mohly informace dozvědět, požádala jsem je, zda by zkusily vymyslet i nějaké činnosti do center aktivit. Zajímala jsem se také o jejich zkušenosti, kdo už byl u moře, co se jim nejvíce líbilo atp. Všechny nápady a otázky dětí jsem sepsala na velký papír.

Pak jsem si sedla se svojí kolegyní a společně jsme promýšlely, jaké

činnosti nás k tématu napadají, jaké aktivity by dětem umožnily získat odpovědi na jejich otázky. Jsme zvyklé, že jedna z nás vždy nápady zapisuje na papír.

V dalším kroku jsme se více zaměřily na to, jak budeme s tématem pracovat v jednotlivých centrech. Do tabulky jsme k jednotlivým centrům aktivit a dnům v týdnu napsaly činnosti, které jsme vymyslely nebo které navrhly děti.

Další nápady jsme našly v našem sdíleném *Nápadníku* témat a činností. Vybraly jsme si činnosti, které nám pomohly doplnit naši nabídku zejména v těch centrech, kde nás toho napadlo méně. Inspirovaly nás také aktivity, které nám přišly důležité z hlediska pokrytí různých stylů učení a všech typů inteligence. Když jsme si zpětně dělaly evidenci toho, jaký typ činností dětem v průběhu týdne nabízíme, zdálo se nám, že naše nabídka pro rozvoj prostorové a hudební inteligence nebyla příliš široká, proto jsme ještě některé činnosti doplnily.

Snažily jsme se, aby každé centrum aktivity bylo, v době nepřímo řízených činností, otevřeno minimálně dvakrát v týdnu. Činnost, o které tušíme, že bude děti hodně zajímat (to bývá zpravidla v centru *Domácnost*, kde děti vaří, v centru *Voda a písek*, kde různé experimentují s vodou), ponecháváme v centrech klidně celý týden, aby se mohly děti prostřídat, případně ji doplníme o další, aby měly na výběr.

Vždy otevíráme více center, než je počet aktuálně přítomných dětí. To znamená, že i dítě, které si vybírá činnost jako poslední, bude mít vždy na výběr.

Promýšlely jsme také, jaký bude vstup do tématu, jak budeme děti motivovat, sepsaly jsme si různé otevřené otázky, na které bychom se mohly děti (nejen v úvodu) ptát. Tyto otázky se nám osvědčilo také zapsat. Využily jsme je při setkání v hodnoticím kruhu i při závěrečné reflexi celého integrovaného bloku. Často si zapisujeme i odpovědi dětí: na co v průběhu přišly, co se důležitého naučily/dozvěděly a doplňujeme také nové otázky, které se ještě v průběhu vyrojily.

Domluvily jsme se na čase, který budeme tématu věnovat. Ideální se nám v tuto chvíli zdál týden. Je možné, že se na základě reflexe a zpětné vazby od dětí na konci týdne ještě rozhodneme, zda budeme téma dále rozvíjet, nebo jej ukončíme. Určující pro naše rozhodnutí bývá zájem dětí a také to, zda téma nevyčpělo nebo nevzešlo téma nové.

Další hledisko, které při plánování společně promýšlíme, jsou cíle. Obvykle se snažíme vybrat jeden až tři cíle (podle délky integrovaného bloku), které pro nás budou stěžejní. Někdy je těžké vybrat, na co se zaměříme konkrétněji.

Přirozenější pro nás však je plánovat od tématu a činností a cíli se zabývat (zpětně) ve chvíli, kdy s jejich pomocí provádíme evaluaci a klademe si otázku: Ke kterým všem cílům a kompetencím (z RVP PV) měly děti v průběhu týdne příležitost směřovat?

Dále uvažujeme o tom, co všechno budeme potřebovat, zda máme k dispozici dostatek různorodých materiálů a pomůcek, nebo zda budeme muset něco speciálního

zajistit. Tady nám často vypomohou rodiče, na které se můžeme kdykoliv obrátit a požádat je o spolupráci. Domluvily jsme se např. s Eviččiným tatínkem, že přijde ve čtvrtek do ranního kruhu i v potápěčské výstroji. Připravily jsme jej na to, jak náš ranní kruh obvykle probíhá, jak děti komunikují (aby nebyl zaskočen, že se hodně ptají, a mohl jim dát příležitost doptat se na věci, které je budou zajímat). Přiblížily jsme mu, o čem všem jsme si s dětmi už povídaly, s jakým časem může asi počítat a nabídly mu, že můžeme společně připravit nějaké otázky.

U každého tématu se vždy snažíme hledat příležitosti, jak zapojit rodiče, jak téma zprostředkovat dětem i mimo školu a ukázat jim spojitost se skutečným životem. Často využíváme možnosti okolní komunity či spolupráce s dalšími organizacemi.

V rámci našeho tématu nás nejdříve napadlo, že by bylo hezké navštívit s dětmi Mořský svět. To jsme ale vzápětí zavrhnly, protože by finanční spoluúčast určitě vyloučila některé děti (byla bariérou pro některé rodiny dětí). Napadlo nás, že podnikneme výpravu do našeho okolí a uděláme si takový malý průzkum mořského světa v nedalekém supermarketu, v místní restauraci či přímo v rybárně.

Nejmenší práci nám asi dá vymyslet ranní úkoly, které se vztahují k tématu, přestože na děti čekají každý den (za měsíc je to i více než 20 úkolů). Možná je to také díky tomu, že nám úkoly pomáhají vymýšlet děti.

Náročné naopak je dobře promyslet, jak do celkového plánu ještě začlenit individuální plány jednotlivých dětí. Pro představu uvádím, jaké individuální cíle jsme zvolily pro Karolínku a Honzíka. U Karolínky máme nabídkou činností podporovat

rozvoj vyjadřovacích schopností, proto ji vyzveme ke spolupráci a nabídneme možnost vybrat si centrum, které by Karolínka dětem v tomto tématu představila, popsala jeden z úkolů, které pak děti budou v centru dělat. Honzík má v individuálním plánu rozvoj paměti a soustředěnosti.

Vyzveme ho k tomu, aby se pokusil zapamatovat si centrum, které bylo konkrétní den otevřeno, a před rozchodem dětí do center je shrnul.

Na závěr se s kolegyní domluvíme, co je potřeba ještě zajistit, kdo si co vezme na starost, která bude za co zodpovědná atp.

Ohlédnutí za plánováním paní učitelky Martiny

S kolegyní jsme se podívaly na soubor úkolů, které jsme sesbíraly ze všech zmiňovaných zdrojů, a zařadily je do konkrétních center v plánu. Zamýšlely jsme se, jestli vede tento soubor týdenních činností k nějakému cíli jako celku. Například: Budou děti skrze úkoly v centrech poznávat, seznamovat se s podmořskými živočichy a rostlinami? Nebo se budou seznamovat s tím, co život v moři ohrožuje a jak ho můžeme chránit? Nebo budou rozvíjet spolupráci skrze motivaci hry na námořníky, objevitele, cestovatele a učit se, jak přežít na moři? Nebo máme zvolit jiný záměr a cíl, nebo naopak nechat všechny zmíněné cíle, respektive od každého trochu? Zjistily jsme, že úkoly jsou opravdu takový pelmel, tedy asociace k moři převedené do typu činností daného centra, ale nejsou tematicky (cíleně) provázané (chybí téma týdne či jen tematické linky dne).

Přesto jsme zaznamenaly, že formulace činností, vycházejících zejména z námětů od dětí, nejčastěji směřují k tvoření. Z toho nám vyplynul cíl (dílčí z RVP PV): rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření).

Skrze optiku tohoto cíle jsme se zpětně podívaly na úkoly a přemýšlely, jak je

formulujeme (viz *Tabulka 1*). Položily jsme si otázky: Bude podporovat konkrétní činnost rozvoj tvořivosti, tvořivého myšlení, sebevyjádření dětí? A jak? K jakým výstupům by měly takové činnosti směřovat?

Někdy nám pomáhá úplně jednoduchá otázka: Jaký vztah má tato činnost k tématu, jak souvisí se stanoveným cílem?

Oporou nám je nabídka možných činností, které učitel/ka dítěti nabízí (uvedená v RVP PV), nebo přímo konkretizované výstupy RVP PV. Na základě toho jsme si ověřily, které námi vymyšlené činnosti obsahově korespondují se stanoveným cílem a které nikoliv.

Příklad jednoho z konkretizovaných výstupů podoblasti *Tvořivost, vynalézavost, fantazie*: tvořivě využívat přírodní i ostatní materiály při pracovních a výtvarných činnostech, experimentovat s materiály, poznávat a využívat výrazové možnosti, vytvářet různé plošné a prostorové útvary, mísit barvy aj. nabízíme např. v těchto (aj.) centrech aktivit, když děti experimentují s mícháním barev při malbě moře, experimentují s pískem při tvorbě obrázku, vytvářejí námořnické tričko, vyrábějí lodičky, vytvářejí mořské dno, staví úkryty pro ryby dle vlastní představivosti, fantazie atd.

Příklady některých námi vymyšlených činností, které po revizi nekomponují se stanoveným cílem rozvoj tvořivosti, nabízíme např. v těchto centrech, když děti připravují tuňákovou pomazánku podle receptu, zpívají společně námořnickou písničku, chytají rybičky na udici s háčkem a sledují, kolik se jich podaří chytit za minutu, skládají obrázek kraba z puzzle. Pokus s ropnou skvrnou

by se nám možná více hodil k podtématu *Ekologické katastrofy*. Aktivitu *Balení kufru na dovolenou* jsme rovnou vyřadily, protože s tématem ani cílem vůbec nesouvisela.

Stanovený cíl nám pomohl přeformulovat zadané úkoly takto: *Vymyslete pomazánku z darů moře, co by v ní mohlo být, jak byste v přípravě pomazánky postupovali? Vymyslete svou námořnickou písničku a tu si zazpívejte. Vymyslete a vyzkoušejte si, jakým způsobem byste mohli nalovit ryby, kolik vymyslíte způsobů, co k tomu můžete použít? Z různých kousků puzzle zkuste vytvořit vlastní představu živočicha, který žije v moři.*

Zaměřily jsme se také na diagnostiku. S kolegyní jsme si rozdělily konkrétní děti, které jsme pozorovaly v době, kdy budou samostatně pracovat v centrech. Vzhledem k cíli plánu činností jsme se v pozorování zaměřovaly na to, jestli jsou konkrétní děti tvořivé, vynalézavé, mají fantazii. Vzhledem k týdenní časové dotaci jsme se zaměřily v této oblasti zejména na předškoláky, kteří by už mohli konkrétních výstupů dosahovat.

Z povahy pozorované oblasti (projevů tvořivosti, tvořivého sebevyjádření, fantazie) jsme se domluvíly, že pozorované jevy si zkusíme zapisovat popisným jazykem tak, aby i pro ostatní (kdokoli nahlédne) bylo zřejmé, z čeho mimo jiné (každodenní projevy dítěte) usuzujeme, vyhodnocujeme.

Příklady

Honzík vymyslel šest různých způsobů, jak nachytat ryby, některé i vyzkoušel: udicí, nohama, rukama, bodákem-napichovátkem, nalákal by je na knedlíky, poprosil by zlatou rybku.

Evička experimentovala s tahy štětcem a zjistila, že když se otáčí, vytváří jakoby vlny v moři, které viděla na dovolené.

Janička pozorovala při malbě moře kamarádku, postupovala podle ní, volila stejné barvy, napodobovala tvar vln.

Josífek postavil z různých (do sebe nezapadajících) kousků puzzle podmořskou příšeru, která umí střílet pod vodou.

V začátku nám hodně pomáhalo učit se formulovat a psát činnosti rovnou ve druhé osobě množného čísla. Výhodou konkrétního a stručného záznamu bylo, že byl mnohem srozumitelnější i pro ostatní kolegy a kolegyně. Ti jej tak mohli snáze využít ve své práci, aniž by se nás museli chodit doptávat, co jsme myslely tím a tím, co tedy měly děti přesně dělat, když je napsáno: *stavba úkrytů*.

Tabulka 1

Tak vypadal náš záznam týdenního plánu.

	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek
Ateliér	Vytvořte z keramické/ rychleschnoucí hlíny rybičky různých tvarů a velikostí.	Jaké barvy má moře? Vzpomeňte si, když jste plavali v moři, jaké barvy jste viděli? Podívejte se také na různé obrázky. Pokuste se namíchat všechny barvy moře a namalovat s nimi obrázek. Namalujte, co vidí zvířata, která žijí v moři.	Namalujte obrázek klidného/ rozbouraného moře. Jak se budou od sebe lišit?	Vytvořte pískovou malbu pomocí barevného písku, trychtýřů, štětců, brček a dalšího materiálů. Potřete na ni písek. Můžete vytvořit různé obrazy. Až váš výtvar uschne, opatrně z něj oklepejte přebytečný písek.	Vyrobte si námořnické triko. Můžete využít různá razítka nebo namalovat vlastní obrázky.
Dílna	Vytvořte loutky různých mořských živočichů. Na zadní stranu nalepte tyčku.	Vyrobte udiči na chytání ryb.	Vyrobte z provázků rybářskou síť.	Vyrobte závěsnou zvonkohru z mušliček.	
Domácnost		Původní zadání: Podívejte se do knihy, jak tuňák vypadá. Udělejte tuňákovou pomazánku podle receptu a namažte ji na chleba. Po změně: Vymyslete pomazánku z darů moře. Co by v ní mohlo být? Jak byste při přípravě pomazánky postupovali?	Už jste viděli živého kraba? Jak vypadá? Udělejte jednohubky z krabích prstů. Proč se říká krabí prsty?	Podívejte se, jak vypadá mořská řasa, která je pro suší typická. Přivoňte si k ní. Vyzkoušejte si ubalit rýžové suši.	
Dramatika		Napodobujte pohyby různých mořských živočichů. Můžete si je sami vymýšlet nebo využít obrázkové karty. Nechte ostatní hádat.	Zahrajte si na potápěče. Využijte ploutve, masky, brýle, dýchací trubičky atp.		Vymyslete a zahrajte společně divadlo na téma Život v moři. Jako kulisy můžete využít obrázky, které vznikly v centru Ateliér a loutky na špejli, které vytvořily děti v centru Dílna.

	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek
Hudba	Lehněte si na deku a poslouchejte relaxační hudbu (moře, delfini...). Co vám běží hlavou? Co si představujete?		Hleďte mezi materiály takové, pomoci kterých lze vyloudit zvuky podobné šumění moře (igelitové pytlíky, miska s vodou apod.). Varianta: Napodobte svým hlasem zvuky moře (šeptání, hlasité dýchání, syčení apod.). Nahrávejte je na mluvící skřipce.	Představte si, že jste rostliny na mořském dně. Pusťte si hudbu a napodobujte pohyb rostlin.	Vymyslete skladbu, kterou budete doprovázet divadelní představení o moři.
Knihy a písmena		Vystříhnete z různých časopisů obrázky související s mořem. Nalepte je na velký papír a vytvořte z nich plakát.		Prohlédněte si knihu Petra Horáčka <i>Papouchalka Petra</i> . Zkuste odhadnout, o co v příběhu jde. Vyprávějte děj podle obrázků. Všímejte si, jak autor nakreslil moře. Jaké barvy použil? Co jste se dozvěděli o moři? A o životě zvířat, která v knize vystupují?	Vyrobte plakát k divadlu <i>Život v moři</i> .
Kostky	Postavte z velkých kostek, krabic a dek velkou loď.	Postavte z kostek přístav pro loď. Promyslete, co všechno může v přístavu být. Využijte nejružnější hračky a materiály k doplnění.	Vytvořte úkryty pro ryby.		Postavte z kostek nepravdivé pobřeží/maják.
Pokusy a objevy	Vytvořte si lodičku z plastelíny. Vyzkoušejte, jaký náklad uveze. Zkuste odhadnout, kolik kuliček/mincí/kostiček lega atp. Lodička uveze, aniž by se potopila. Svůj odhad nejdříve zapište na papír.		Pokus s ropnou/mastnou skvrnou. Jak se změní voda? Jaká je na omak? Jakou má barvu? Jak voní? Namočte do kádinky s čistou vodou a se znečištěnou vodou filtrační papír. Co vidíte? Jak se od sebe liší? Jak může ropa uškodit mořským živočichům? Co se stane, když se ryby ropy napijí?		Porovnejte slanou a sladkou vodu.

Stolní a manipulační hry	Vytvořte z různých kousků puzzle vlastní představu živočicha, který žije v moři.		původní zadání: Chyťtej rybičky na udici s háčkem. Kolik se ti jich podaří chytit za 1 minutu. Použijte k měření přesýpací hodiny, minutku nebo velkou časomíru. Po změně: Vymyslete a vyzkoušejte si, jakým způsobem byste mohli nalovít ryby. Kolik vymyslíte způsobů? Co k tomu můžete použít?	
Voda a písek		Vytvořte úkryty pro ryby.	Vytvořte písčnou pláž.	Vytvořte mořské dno.

Ranní úkol	Výlov z vody pomocí sítka modrou rybičku a dej ji do sklenice.	Domaluj na papír jednu vlnku.	Seřaď rybky podle velikosti.	Pomocí stužky přidelej chobotnici jedno chapadlo.	Přilož si mušli k uchu. Co slyšíš?
Zapojení rodičů	Požádat rodiče o fotografie z dovolené u moře.	Poprosit rodiče, aby přinesli suvenýr z dovolené. Ptát se dětí: co mi napovídá tento suvenýr o místě, odkud ho máme?	Anketa pro rodiče: Jaké máte rádi ryby?	Eviččin tatínek přinese do ranního kruhu potápěčskou výstroj a bude si s dětmi povídat o potápění.	
Přesah mimo mateřskou školu			Návštěva místní rybárny. Jaké mají ryby?	Supermarket. Odkud vozí ryby? Restaurace. Mají nabídku nějakých mořských živočichů v menu? Odkud je mají, atd...	

Tabulka 2

Jaká je naše obvyklá realita záznamu?

Pro větší přehlednost zapisuji do tabulky jen stručnou (heslovitou) verzi plánovaných činností do center. Namísto *Představte si, že jste rostlinami na mořském dně, pusťte si hudbu a napodobujte pohyb rostlin* zapíšeme: *Nápodoba pohybu rostlin na mořském dně*. Stejnou formu zápisu volím obvykle i do třídní knihy.

Život v moři

Centrum	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek
Ateliér	Výroba různých rybiček z rychleschnoucí hlíny.	Míchání barev moře, malování obrázku.	Malba obrázku klidného/rozbouřeného moře.	Písková malba pomocí barevného písku, trychtýřů, štětců, brček a dalších materiálů.	Výroba námořnického trika.
Dílna	Výroba dřevěné lodičky.	Výroba udice na chytání ryb.	Rybářská síť z provázků.	Závěsná zvonkohra z mušliček.	
Domácnost		Pomazánka z darů moře podle fantazie.	Jednohubky z krabích prstů.	Výroba rýžového suši.	
Dramatika		Nápodoba pohybu mořských živočichů.	Hra na potápěče.		Loutkové divadlo, život v moři.
Hudba	Poslouchání hudby z mořského světa, popisování představ, relaxace.		Vytváření a nápodoba zvuků moře.	Nápodoba pohybu rostlin na mořském dně, výběr hudby.	Vlastní skladba na téma Život v moři.

Knihy a písmena		Vytváření koláže/plakátu z vystřižaných obrázků z novin a časopisů.		Vyprávění příběhu podle obrázků Petra Horáčka <i>Papuchalk Petr</i> .	Výroba plakátu k divadlu <i>Život v moři</i> .
Kostky a doprava		Stavba přístavu pro lodě.	Stavba úkrytů pro ryby.		Stavba pobřeží/majáku.
Pokusy a objevy	Zkoumání hmotnosti, kterou unese loďka z plastelíny (odhad x realita) a záznam.		Pokus s ropnou/mastnou skvrnou a vodou.		Porovnávání vlastností slané a sladké vody.
Stolní a manipulační hry	Skládání mořského živočicha z různých dílků dle své fantazie.			Chytání rybiček na udici s háčkem.	
Voda a písek	Vytváření mořského dna.	Stavba úkrytu pro ryby.	Pokus s lodičkami z různých materiálů, zjišťování, která plave a která se potopí.	Budování písčné pláže.	Vytváření mořského dna.

Ranní úkol	Výlov pomocí sítka modrou rybičku z vody a dej ji do sklenice.	Domaľuj na papír jednu vlnku.	Seřaď rybky podle velikosti.	Pomocí stužky přidělej chobotnici jedno chapadlo.	Přilož si mušli k uchu. Co slyšíš?
Zapojení rodičů	Požádat rodiče o fotografie z dovolené u moře.			Návštěva Eviččina tatínka v ranním kruhu.	
Přesah mimo mateřskou školu			Návštěva místní rybárny.	Supermarket, restaurace, mořské ryby.	
Poznámky					

Z předchozího záznamu je patrné, že jsme v průběhu celého týdne dětem nabídly k danému tématu přes třicet rozmanitých činností zahrnutých do všech deseti center. Každý den měly děti v čase nepřímo řízených činností možnost vybrat si aktivity z minimálně pěti center aktivit. Každé centrum bylo v týdnu otevřeno alespoň dvakrát.

Centra aktivit samozřejmě zůstávají ve škole po celý rok, nikam se neuklízí. Děti je využívají při ranních hrách, spontánních činnostech, volné hře podle vlastního uvážení, v podstatě kdykoliv. Budou-li chtít, mohou pokračovat v rozdělaných činnostech z dopolední nabídky i odpoledne či v dalších dnech (není připravena nabídka činností).

Život v moři

	Úterý
Ateliér	Jaké barvy má moře? Vzpomeňte si, když jste plavali v moři, jaké barvy jste viděli? Podívejte se také na různé obrázky. Pokuste se namíchat všechny barvy moře a namalovat s nimi obrázek.
Dílna	Vyrobte udiči na chytání ryb.
Domácnost	Vymyslete pomazánku z darů moře. Co by v ní mohlo být? Jak byste při přípravě pomazánky postupovali?
Dramatika	Napodobujte pohyby různých mořských živočichů. Můžete si je sami vymýšlet nebo využít obrázkové karty. Nechte ostatní hádat.
Hudba	
Knihy a písmena	Vystřihněte z různých časopisů obrázky související s mořem. Nalepte je na velký papír a vytvořte z nich plakát.
Kostky	Postavte z kostek přístav pro lodě. Promyslete, co všechno může v přístavu být. Využijte nejrůznější hračky a materiály k doplnění.
Pokusy a objevy	
Stolní a manipulační hry	
Voda a písek	Vytvořte úkryty pro ryby.
Poznámky	

Tabulka 3

Jak může vypadat plán na jednotlivý den?

Co můžeme z plánu vyčíst?

V úterý mají děti nabídku činností do sedmi center. Centra *Hudba, Pokusy a objevy* a *Stolní a manipulační hry* jsou v době nepřímo řízených činností zavřena.

Díky paní učitelce Martině jsme se mohli detailněji ponořit do procesu plánování a sledovat konkrétní kroky, kterými postupuje při přípravě vzdělávací nabídky v rámci jednoho integrovaného bloku. Mohli jsme vidět, jakým způsobem si vede záznamy plánovaných činností k jednomu tématu do všech center aktivit v průběhu jeho realizace, v tomto případě týdne.

V procesu plánování jsme se zde dostali až na samý konec. Jsme těsně před tím, než předstoupíme před děti se svým (nebo ještě lépe: společně s dětmi vytvořeným) plánem. Zbývá nám zamyslet se nad čtyřmi jednoduchými zásadami, které rychle a efektivně odzrcadlí, zda jsme připravili plán, který respektuje individualitu jednotlivých dětí v potřebné míře.

Čtyři zásady pro plánování činností v centrech aktivit

1

Činnosti děti provádějí samostatně (bez přímého vedení učitele/ky).

2

Činnosti jsou většinou založeny na spolupráci dětí nebo ji alespoň umožňují (kooperace).

3

Činnosti dětem umožňují volit vlastní postup a způsob řešení.

4

Činnosti umožňují dětem vybrat si pomůcky a materiály, samostatně si je přichystat i uklidit.

Krejčová, 2015, s. 127

Tyto zásady jsou důležité zejména pro typ samostatných činností, které označujeme jako nepřímé řízené činnosti. Jedná se zpravidla o část dne, kdy si děti samostatně volí z nabídky připravených úkolů v jednotlivých centrech aktivit. To je nejčastěji po ranním kruhu, kde jsou děti seznámeny s nabídkou činností pro konkrétní den. Dítě vykonává činnosti samostatně, bez vedení učitele/ky. Dostává však k jejich realizaci od pedagoga vnější impuls.

Nepřímé řízení spočívá zejména v jejich přípravě pedagogem. Tedy v tom, že učitel/ka činnosti předem promyslí, prováděje je k tématu, zajistí, aby jejich nabídka odrážela různé učební styly a typy inteligencí dětí a aby k činnostem našly děti ve třídě materiál a pomůcky. Formou jednoduché pobídky/instrukce vyzve děti k činnostem. Jejich samotnou realizaci už ale nechává

na dětech, ustupuje do role pozorovatele. Činnost probíhá jako samostatná (ať už individuálně, ve dvojicích či ve skupinách), pedagog je v pozadí.

Vliv na kvalitu tohoto typu činností má pedagog díky své předchozí přípravě a podmínkám, které pro jejich realizaci zajistil (dostatek pomůcek a materiálů, jejich různorodost, časový prostor pro samostatné činnosti...).

Z hlediska individualizace vzdělávání považujeme (stejně tak jako spontánní dětskou hru) tento typ činností za velmi nosný. Jejich potenciál spočívá v tom, že umožňují propojit pedagogické záměry učitele/ky vycházející z cílů vzdělávání v RVP PV s prostorem pro uplatnění individuality každého dítěte. (Krejčová, 2015, s. 98)

Dejme slovo ještě paní učitelce Martině...

Martina: Když chci mít jistotu, že jsem při plánování na nic nezapomněla, podívám se na svoji přípravu ještě okem čtyř zásad. Někdy si vezmu k ruce tabulku: *Ohlédnutí za plánováním*, která mi pomocí položených otázek dává vodítko a kontrolu v tom, zda:

- ➊ Jsou v nabídce činností rovnoměrně zastoupeny úkoly rozvíjející všechny typy inteligence? Může každé dítě rozvíjet své silné stránky?
- ➋ Umožňují nabízené činnosti dětem zvolit si vlastní postup a způsob řešení?
- ➌ Jsou v plánu zastoupeny jak individuální, tak skupinové činnosti a aktivity, při kterých mohou děti spolupracovat, učit se vzájemně od sebe? Je zde prostor i pro společné aktivity?
- ➍ Zahrnuje plán činnosti různých obtížností? Mohou si děti samy zvolit náročnost aktivity, na kterou si aktuálně troufají? Nejsou jim nabízeny činnosti jen podle věku (pro mladší/starší děti) a podle pohlaví (pro kluky/pro holky)?
- ➎ Mají děti dostatečný prostor pro spontánní činnosti a volnou hru?

➏ Mají děti ke svému učení, zkoumání, práci dostatečné množství rozmanitého materiálu a pomůcek, které si mohou samy vybrat?

➐ Mají děti možnost zažít téma v propojení s reálným světem, každodenním životem? Mají děti šanci propojit si téma s konkrétní zkušeností i mimo školku?

➑ Zahrnuje plán i činnosti, které navrhly děti?

➒ Mohou se děti učit skutečně všemi smysly a zejména prostřednictvím vlastní činnosti?

➓ Mohou děti navazovat na vlastní zkušenosti a předcházející dovednosti? Zohledňuje nabídka úkolů všechny styly učení?

➔ Je tematický plán vyvážený z hlediska sociokulturní rozmanitosti, genderové citlivosti, speciálních vzdělávacích potřeb atp. Nepodporují nabízené aktivity a materiály stereotypní myšlení a zevšeobecňování?

➕ Mají děti možnost prostřednictvím připravené vzdělávací nabídky naplňovat stanovené cíle?

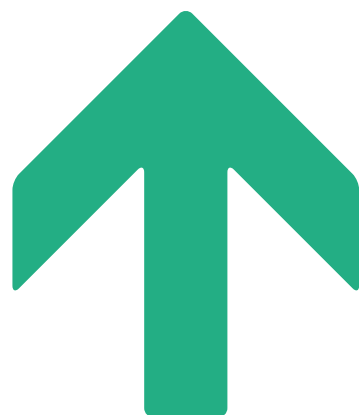
Není to tak, že bych se u každé otázky zastavila a podrobně ji pitvala. Stačí mi, když si jednotlivé body projdu, abych si sama pro sebe udělala v duchu evidenci, že jsem na nic nezapomněla, respektive udělala maximum pro to, abych v plánovaných činnostech zohlednila většinu těchto kroků.

A jak jsem už zmiňovala dříve, samozřejmě sleduji také dílčí cíle z pěti oblastí RVP PV a přehled klíčových kompetencí, které mám z RVP PV okopírované a zpracované do přehledné tabulky. Ty jsou mi však vodítkem zejména po ukončení integrovaného bloku, kdy s jejich pomocí provádím evaluaci.

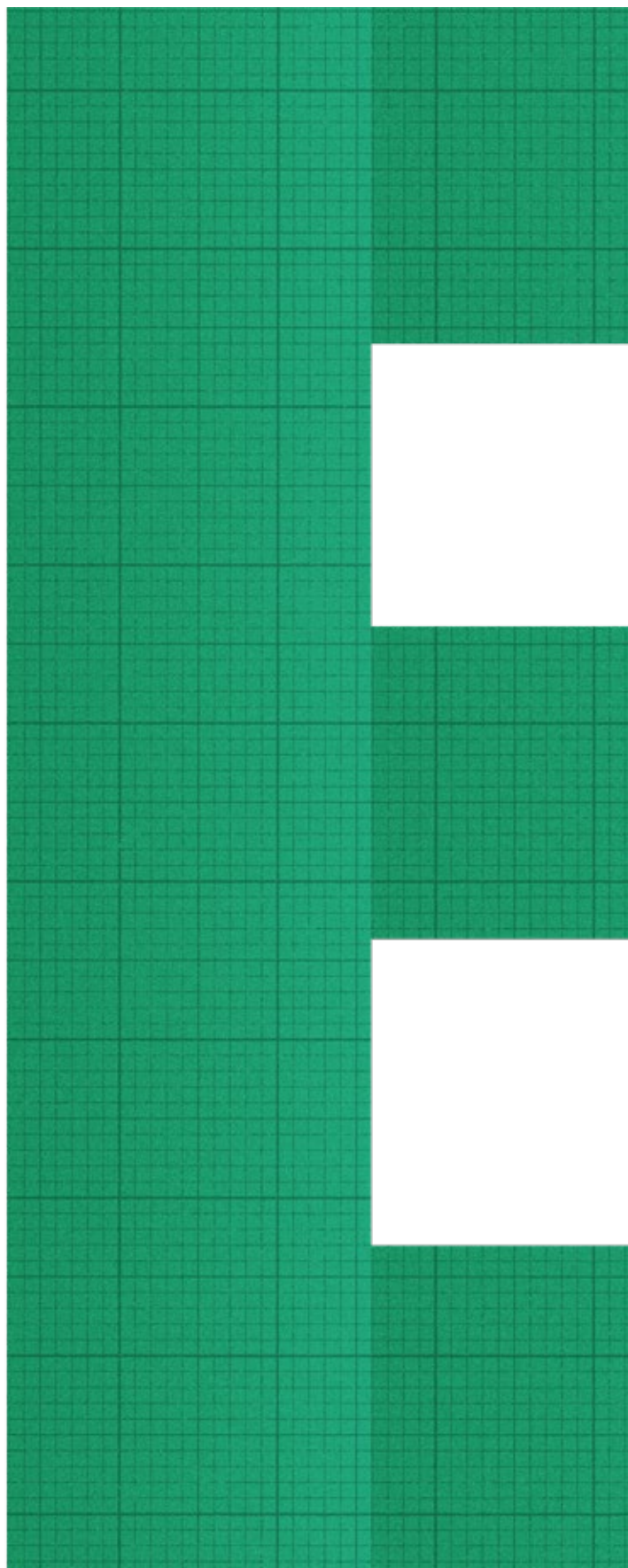
Jak využít čtyři zásady v rámci našeho plánování?

Doporučujeme umístit si *čtyři zásady* na viditelné místo ve třídě. Tak si zajistíme neustálou možnost reflektovat, do jaké míry je naše práce v souladu s principy nejen *Začít spolu*, ale také zda se pohybujeme na dostatečné úrovni individualizace. Zásady lze využít také jako jednoduchou pomůcku při kolegiální podpoře. Pozvěte kolegyni či kolegu do své třídy a vyzvěte je, aby pozorovali dění z hlediska zmíněných čtyř zásad. Jak se vám dařilo je naplňovat? Jaká doporučení pro posun směrem k jejich většímu naplňování vás napadají?

Skutečnost, že je dobré plánovat, promýšlet činnosti (i když často trvají jen dvacet minut), si ukážeme na konkrétních příkladech plánování do center aktivit v následující části.

Námětové listy

1	Stromy, králové a královny kolem nás	70
2	Jak se dělá muzika?	77
3	Život v moři	82
4	Všechno, co se točí	86
5	Barevný podzim	90
6	Je hlína líná?	96
7	Já jsem	100
8	Povolání našich dědečků a babiček	106
9	Kdo přiletěl na krmítko?	112
10	Letem světem Afrikou	117
11	Pod zemí	122
12	Aby nám tady spolu bylo dobře	127
13	Ten dělá to a ten zas tohle	131
14	Vesmír	135
15	Vzhůru na palubu, dálky volají	140
16	Co už znám a dovedu	144
17	Jaké tajemství ukrývá zahrada	148
18	Před miliony let obývali zemi dinosauři	152
19	Voda, poklad našeho života	156
20	Voda živá a životodárná	160

Námětové listy

Nyní se dostáváme k praktické části, ve které naleznete dvacet konkrétních příkladů plánování zpracovaných do podoby námětových listů. Ty vychází z různých integrovaných tematických bloků, které byly realizované v mateřských školách *Začít spolu*.

K čemu námětové listy slouží

Smyslem námětových listů je nabídnout každému učiteli, každé učitelce, bez ohledu na program, který ve své mateřské škole realizuje, inspirace a nápady pro vlastní práci. Námětové listy nebyly zamýšleny jako hotový materiál, který se dá celý (tak, jak je popsán) přenést do jakéhokoli dalšího prostředí. Listy vznikaly v kontextu konkrétní třídy, konkrétních dětí za konkrétních podmínek. Učitel/ka má možnost si z jejich nabídky vybrat takové činnosti, které budou nejlépe odpovídat potřebám dětí ve třídě, a doplnit je o vlastní nápady, náměty od dětí, rodičů či inspirace od dalších kolegů a kolegyně. Ty si může zapsat přímo do námětového listu.

Konkrétní a stručná formulace zadání do center aktivit umožňuje širokému spektru uživatelů si lépe představit danou činnost bez toho, aniž by se museli doptávat, jak byla přesně zamýšlena. To přispívá také ke snazšímu sdílení příprav/plánů mezi učiteli a učitelkami.

Námětové listy umožňují učiteli/ce, kteří s plánováním do center aktivit teprve začínají, lépe se zorientovat ve struktuře plánování, porozumět způsobu plánování pomocí integrovaných bloků, inspirovat se různými typy úkolů, které se vztahují k jednomu tématu.

Učitelé a učitelky, pro které je plánování do center aktivit již zavedeným způsobem plánování, mohou vyhledávat nové inspirace a impulzy, které obohatí jejich práci a mohou jim zabránit uvažovat v tzv. vyjetých kolejích.

Co v námětových listech najdete?

Každý námětový list obsahuje konkrétní příklady, jak rozpracovat jedno téma do všech center aktivit, jak jej propojit s ranními úkoly, činnostmi v ranním kruhu, jak téma přiblížit dětem i mimo mateřskou školu, nabízí možnosti, jak zapojit rodiče atp.

V každém námětovém listu je uvedena nabídka různých činností k jednomu tématu rozpracovaná do všech center aktivit. Centra jsou řazena abecedně, což by mělo usnadňovat snazší orientaci v textu. Činnosti do center jsou formulovány tak, aby byly srozumitelné a přenositelné do praxe co nejvíce učitelů a učitelky. Jsou psány v podobě přímých instrukcí pro děti (druhá osoba množného čísla). Některé úkoly jsou doplněny otázkou, ke které se mohou děti vyjádřit v hodnoticím kruhu.

Vzdělávací nabídka do center aktivit (nepřímě řízené činnosti) vychází ze čtyř zásad:

Krejčová, 2015, s. 127

1

Činnosti děti provádějí samostatně (bez přímého vedení učitele/ky).

2

Činnosti jsou většinou založeny na spolupráci dětí nebo ji alespoň umožňují (kooperace).

3

Činnosti dětem umožňují volit vlastní postup a způsob řešení.

4

Činnosti umožňují dětem vybrat si pomůcky a materiály, samostatně si je přichystat i uklidit.

Struktura námětových listů

Námětové listy mají pro snadnou orientaci ustálenou strukturu.

Název
Délka trvání
Ranní úkol
Náměty na zapojení rodičů
Evokační otázky
Náměty do ranního kruhu
Společné činnosti ve třídě
Pobyt venku
Přesah mimo mateřskou školu
Organizační poznámky
Nabídka činností do center aktivit

Název

Někdy už samotný název (jeho atraktivita) může vzbuzovat zájem dětí o to, čím se budou v následujících dnech ve školce zabývat. Často pojmenování vymyslí samy děti. Název může být formou otázky, může v sobě obsahovat již velkou myšlenku. (*Ptáci v zimě: Kdo přiletí na krmítko?* / *Ptáčci v zimě potřebují krmítko.*)

Délka trvání

V námětových listech jsou zařazeny příklady témat, která byla realizována v různé délce (1 až 3 týdny). Někdy se může stát, že téma opustíme dříve, někdy jej naopak rozvíjíme dále. Vycházíme ze zájmu dětí a aktuální situace.

Ranní úkol

Čeká na děti každý den. Je provázaný s tématem, které děti právě ve škole prožívají. Často motivuje děti pro následné činnosti v centrech aktivit. Je každý den jiný. Zaměřuje se na různé dovednosti. Podporuje spolupráci dítěte a rodiče. Jeho splnění vyžaduje krátký čas. Je situovaný obvykle hned u vstupu do třídy.

Náměty na zapojení rodičů

Pro program *Začít spolu* je klíčová spolupráce s rodinami dětí. V námětových listech naleznete různé příklady zapojení rodičů do realizace tématu, které přispěly k jeho obohacení.

Evokační otázky

U jednotlivých námětových listů jsou uvedené také otázky, které pomáhají učitelům/ce zjišťovat, co už děti o tématu vědí, co by je zajímalo nebo co by chtěly v rámci tématu zažít. Umožňují jim sbírat od dětí konkrétní náměty na činnosti, které následně promítají do přípravy vzdělávací nabídky. Evokační otázky v dětech často vyvolávají zvědavost a touhu zjistit, jak to tedy ve skutečnosti je. Plní funkci vnitřní motivace a propojují stávající zkušenost dítěte s nadcházejícím probíraným tématem nebo problémem. Otázky si na začátku kladou i samy děti.

Náměty do ranního kruhu

V námětových listech jsou uvedené jen některé příklady možných aktivit v ranním kruhu. Vycházíme z toho, že řada učitelů a učitelek zařazuje do ranního kruhu činnosti, které nejlépe odpovídají věkovému složení třídy, prostorovým možnostem, že mají k tématu sami řadu osvědčených pohybových her, říkadel, dechových cvičení, písniček, rituálů a publikací, ze kterých čerpají. Ze stejného důvodu se v námětových listech detailněji nevěnujeme ani námětům pro společné činnosti ve třídě.

Pobyt venku

Možnosti pro venkovní aktivity se budou opět v jednotlivých školkách lišit. Do námětových listů jsme zařadili vždy několik příkladů činností, které většinou nejsou vázány na specifický prostor a dají se dělat kdekoliv. Speciální příklad realizace center aktivit venku naleznete v námětovém listu *Voda živá a životodárná*.

Přesah mimo mateřskou školu

Při plánování promyšlíme také příležitosti k propojení učení s reálným životem, hledáme průnik s tím, co děti zažívají, co se dotýká jejich života, kde se mohou s tématem potkat ve svém okolí atp.

Organizační poznámky

Slouží jako připomenutí toho, na co v průběhu týdne nezapomenout, kdo je za co zodpovědný apod.

Nabídka činností do center aktivit

Jedná se o nabídku aktivit v době nepřímého řízených činností. V *Začít spolu* je to zpravidla doba po ranním kruhu, kdy jsou děti seznámeny s připravenými činnostmi pro daný den v jednotlivých centrech aktivit a samy si vybírají, kde budou pracovat. Nabídka je v námětových listech rozpracována do všech center aktivit Vychází z výše uvedených čtyř zásad.

Poznámka k obsahu aneb co v průvodci nenajdete

V průvodci se primárně nevěnujeme důležité a nezastupitelné složce, kterou je spontánní činnost – dětská hra, dítě ji realizuje z vlastní potřeby, na základě vnitřních motivů a zájmů. K tomu mají děti samozřejmě jedinečnou a každodenní příležitost. Mohou využívat centra aktivit pro volnou hru, hrát si individuálně nebo spolupracovat s ostatními dětmi – ve dvojicích či menších skupinách, využívat nejrůznější pomůcky a materiál, který mají volně k dispozici.

V námětových listech záměrně neuvádíme inspirace pro různé pohybové a tělovýchovné

chvilky. Každý učitel a učitelka tyto aktivity řeší individuálně podle svých podmínek. Někdy probíhá cvičení každý den v určitý čas (např. před ranním kruhem), některé mateřské školy mají v nabídce každodenních aktivit zařazená centra *Pohyb*, některé školky řeší tělocvik tak, že mu věnují jeden den v týdnu (např. mají vlastní tělocvičnu nebo chodí cvičit do tělocvičny základní školy). Některé mateřské školy zařazují častější a delší pobyt venku, který je spojen s pohybovými aktivitami (např. každý pátek jsou celý den venku, chodí na výlety atp.).

V námětových listech nejsou záměrně uvedené cíle. Předpokládáme, že si každý učitel a učitelka vybere z námětových listů aktivity, které budou nejlépe odpovídat cílům, které si stanovili, složení třídy, individuálním potřebám dětí, prostorovým a materiálním podmínkám školy a obohatí je o další nápady.

01

Stromy,
králové
a královny
kolem nás

Délka trvání | 2 až 3 týdny

Ranní úkoly	Co to je? Z čeho to asi je? <i>Poznámka: Děti mají připravenou kůru ze stromu (např. borovice, bříza, jabloň...).</i>	Natři list barvou, kterou můžeš vidět na listech stromů na podzim. List obtiskni na papír.
	Přiřaď k stromům jejich plody.	Co potřebuje ke svému životu strom, aby dobře rostl? Nakresli to nebo napiš k obrázku.
	Napiš název jednoho stromu, který poznáš (o pomoc můžeš požádat toho, kdo tě přivedl). Strom nakresli, podepiš se a obrázek připevni kolíčkem na síť.	Nakresli stromu jeden malý zelený lísteček a jeden velký hnědý list.
	Postav se jako strom s velkou korunou a zůstaň takto stát, než napočítáš do pěti.	Sáhni do krabice, poznáš, co je uvnitř? Přiřaď k obrázku, ke kterému podle tebe patří. (Např. kaštan ► obrázek jírovce, žalud ► obrázek dubu, jablko ► obrázek jabloně, šiška ► obrázek borovice.)
	Vyber obrázky věcí, o kterých si myslíš, že jsou vyrobené ze dřeva.	Ze kterého je to stromu? Najdeš ho na obrázku?
Náměty na zapojení rodičů	Domluvit návštěvu Barčina tatínka, který je řezbářem loutek. Seznámení se s jeho prací a vyrábění jednoduchých loutek v centru Dílna.	Domluvit návštěvu truhlářské dílny na SOU, požádat rodiče o doprovod.
Evokační otázky k tématu	K čemu jsou na světě stromy? Proč jsou důležité?	Které stromy máme na zahradě školy? Které v okolí školy? Které stromy rostou u vás na zahradě a v okolí vašeho bydliště?
	Z čeho je strom? (Kůra, kmen, kořeny, listy, koruna, větve, plody, květy.)	Jaký je rozdíl mezi jehličnatým a listnatým stromem?

Plody a stromy, co k sobě patří? Mohou mít stromy žízeň? Jak to poznáme? Mohou stromy dýchat? Jak to dělají? Mohou mít stromy z něčeho strach? Co stromům škodí? Co můžeme pro stromy dělat my sami?	<i>Poznámka: Toto jsou jen příklady otázek, které by mohly zaznít v některém z ranních kruhů. Osvědčuje se, pokud učitelé/učitelky zapisují odpovědi dětí na velký flipový papír, který následně vyvěsí ve třídě. V průběhu tematického projektu do něj mohou postupně zapisovat odpovědi, které se dozví (na které si děti přijdou) při práci v centrech aktivit, při vycházce, pobytu v lese atp., nebo do něj mohou vpisovat otázky nové, které dětem v průběhu práce ještě vyvstanou. Tyto informace využijeme i při závěrečné reflexi s dětmi.</i>
---	--

Náměty
do ranního
kruhu

Vyvození tématu společně s dětmi

Děti se rozdělí do čtyř skupin. Všechny skupiny dostanou stejnou krabičku s pěti různými předměty. Každá skupina bude mít za úkol vybrat z krabičky jednu věc, která tam nepatří, a své rozhodnutí odůvodnit. Obsah krabičky: např. listy, jehličí, kůra, plody stromů, obrázek královské koruny, papír, kostka lega. Ze zbylých předmětů se děti pokusí vyvodit téma, kterému se budou v následujících dnech věnovat.

Časosběrná fotografie dětí u lípy na zahradě (třítýdenní cyklus fotografií na stejném místě).

Poznámka: Každý den bude mít dvojice dětí službu a vyfotí lípu na tablet.

Pohybové ztvárnění čteného příběhu o stromu.

Hmatový pytlík: Po kruhu bude kolovat sáček s přírodninou (šiška z borovice, kaštan). Děti budou odhadovat, co asi v sáčku je. Svůj tip nebudou nikomu sdělovat. Až sáček doputuje na konec, postaví se děti k obrázku stromu, ze kterého je podle jejich názoru plod.

Posílání přírodnin po kruhu, co je drsné, hladké...? Jaké to je?

Děti si vyberou vždy jednu přírodninu a zkusí se rozhodnout, zda je drsná, hladká, případně přidají další charakteristiku.

Hlazení tváří listy stromů (sám sobě, kamarádovi).

Poznámka: Respektujeme, pokud dítě nechce.

Jak voní les? (Přivoníme si, jak voní šiška, žalud, list, smola, mech...)

Které zvíře žije na (ve) stromech? Nejdříve necháme děti říct, co už ví. Pak mohou vybírat obrázky různých živočichů (datel, veverka, kůň, červotoč, slepice...) a třídit je podle toho, kdo žije na stromě a kdo ne.

Jak využíváme stromy: Obrázky rozdělte podle toho, jestli k jejich výrobě stromy potřebujeme, nebo nepotřebujeme (stůl, skříň, kniha, papír, táborák, vařečka, sklenice, auto, tričko, PET lahev...).

Vennův diagram: Co mají společného a co odlišného listnaté a jehličnaté stromy.

Společné činnosti ve třídě	Pohybové hry <i>Na stromy:</i> Děti se pohybují po třídě podle rytmu bubínku. Když bubínek přestane hrát, děti se zastaví a podle vzoru dospělého dělají ze svého těla kořeny (stoj s roztaženýma nohama), koruna (stoj s roztaženýma rukama), jako je koruna stromu, kmen (obejmu kamaráda/kamarády v blízkosti). <i>Obměna:</i> Děti neztvárňují strom podle vzoru, ale pouze podle ústního pokynu. Můžeme vyzvat děti, aby samy zkusily vymyslet nějaký postoj, který bude připomínat strom.	<i>Houpání na větvích:</i> Jedno dítě si lehne, ostatní děti pod něj dají ruce (učitel/ka jistí hlavu), jemně ho zvednou kousek nad podložku a mírně, potichu houpají. <i>Po lese jsme chodili, někoho jsme ztratili, hádej, hádej, kdo to byl, kdo nám v lese zabloudil?:</i> Děti běhají po třídě nebo venku a společně říkají básničku. Na konci se schoulí na zem do klubíčka, zavrou oči a jedno dítě se zakryje dekou. Všechny se probudí a hádají, který kamarád je schovaný.
	Pobyt venku Procházky do lesa (v pátek celodenní výlet do lesa). Sbírání listů, kůry, plodů a náletových dřevin k zasetí. Změřit pomocí provázků šířku/obvod některých stromů, porovnat. Hrabání listů na zahradě, kompostování. Zasadit společně s dětmi (nebo s dětmi a rodiči) na zahradě strom.	Vytvořit mapu stromů našeho okolí. Nechat děti nakreslit mapu, do které doplní stromy a jejich listy. Ozdobit (omotat) vybraný strom nebo větev vlnou, stužkami, barevnými provázky (<i>Stromy, králové a královny kolem nás</i>). Hra <i>Stromoví chmatáci</i>:¹ Vyhledávání stromů podle pěti charakteristik: <i>Mrňous, Chňapka, Škrtič, Mazel, Obr.</i>
Organizační poznámky	Udělat rozpis na časosběr fotografií lípy. Vybavit centrum aktivit <i>Pokusy a objevy</i> přírodním materiálem: listy, různé plody, kůry, náletové dřeviny k sazení. Využít k tomu vycházky, pobyt na zahradě atp.	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Namalujte kmen stromu. Rozetřete na místě koruny klovatinu a zapouštějte do ní vodové barvy či barevné tuše (v podzimních barvách). Vyhleďte oknem ze třídy a nakreslete jeden strom, který se vám líbí.	Dejte na podložku bílý papír a z nasbíraných přírodnin sestavujte obrázky lesních skřítků. Podložku opatrně přeneste na výstavku a přidejte svoji jmenovku.

Ateliér	Vytvořte pomocí frotáže kmeny konkrétních stromů. Inspiraci najdete na obrázcích a v encyklopediích. Využít jako výukový plakát, umístit do centra <i>Pokusy a objevy</i>. Slepte mozaiku z kousků frotáže do tvaru kmene. Vzpomeňte si na strom, který máte rádi, a zkuste jej nakreslit. Podaří se vám zachytit všechny jeho části? Proč jste vybrali právě tento strom?	Podle básničky domalujte zahradu vytvořenou v centru <i>Dílna</i>. <i>Podzim přišel do zahrady, všechny barvy namíchá, s každým lístkem ví si rady, barvy na něj nadýchá.</i> Dokreslete tváře stromů (vytištěné fotky kmenů vyhledané na procházce, zajímavé suky, různá struktura dřeva atp.). Pokud budete chtít, můžete vymyslet, co by oživlé stromy mohly říkat.
Dílna	Vytvořte stromy z ruliček od toaletního papíru a zmuchlaných papírových kuliček, které rozmístíte a nalepíte na karton. K dotvoření můžete využít i další materiály. Vytvořte z dřívěk od nanuků strom. Vyberte si, zda bude listnatý, jehličnatý, ovocný. Použijte další materiály k dozdobení/dotvoření.	Vytvořte pomocí hřebíčků a vlny letokruhy. Zatlučte hřebíky do kulatého dřeva a omotejte je vlnou. Pomocí kladívka otiskněte (čerstvě nasbírané) listy na plátno. <i>Poznámka: Je dobré, pokud jedna látka bude dole, na ni se poskládají různé listy a přikryje se druhým plátnem. Vznikne tak větší moment překvapení, kdy děti sundají horní vrstvu a uvidí obraz/otisk, který vznikl.</i>
Domácnost	Z plodů a větví stromů vytvořte chrastítka a jiné hudební nástroje. Upečte jedlé kaštiny. Co nám stromy dávají k jídlu? Připravte hostinu z různých plodů (ovoce, ořechy...).	Rozválejte listové těsto. Nakrájejte širší pás jako kmen a spoustu tenčích proužků. Opatrně je rozložte jako větve kolem kmene, ozdobte je paprikou, kmínem, kurkumou... a upečte.
Dramatika	Kam se schovávají broučci? O čem vyprávěl vítr? Vymyslete a zahrajte příběh. <i>Poznámka: Dramatizace scének z artefaktiky.</i>	Společně vymyslete a zahrajte příběh na téma <i>Stromy, králové a královny lesa</i>. Zahrajte příběh o semenáčkovi, který hledá svůj strom (viz příběh Kateriny Michalicy <i>Kdo roste v parku</i>).²
Hudba	Vyberte ze všech hudebních nástrojů jen ty, které jsou ze dřeva, a společně na ně zahrajte písničku.	Roztříděte skupinu dřevěných nástrojů podle zvuku. Společně zahrajte a zazpívejte písničku tak, aby se postupně přidávaly všechny hudební nástroje.

Hudba	Najděte ve třídě různé dřevěné předměty a vyzkoušejte jejich zvuk. Znějí některé jako hudební nástroje? Zkuste je využít jako doprovod k písničce. Vyjádřete pomocí různých nástrojů či melodií zvuk: stromu ve větru, padání listů, ptáčka, který přilétl na větev, zvuk lesa...	Využijte různá chrástítka a hudební nástroje, které vytvořili vaši kamarádi/ky v centru <i>Dílna</i>. Můžete zkusit jejich zvuk porovnat s ostatními nástroji, které jsou v centru. V čem se jejich zvuk liší, v čem podobá? Poznáte se zavřenýma očima, který nástroj právě hraje?
Knihy a písmena²	Nalepte na zelený papír trojice obrázků jehličnatých stromů a na žlutý papír listnatých stromů. Najděte trojici obrázků jednoho stromu (strom, list, plod) a nalepte je k sobě na papír. Vyberte si obrázek stromu. Sestavte z písmen (karet) jeho název. Jméno stromu můžete i sami napsat. K obrázku dolepte list stromu, který k němu patří (např. dub, javor apod.). <i>Poznámka: Některé děti pravděpodobně poznají název i podle délky slova. Náročnější variantou může být skládání slov, kde budou i jiná písmena než ta, která jsou obsažena v názvu stromu. Dětem můžeme nabídnout také názvy stromů na kartičkách. Popisky části stromů lze využít na výukový plakát. Je dobré vybrat názvy stromů, které se vyskytují v okolí školky, na zahradě apod. Postupně může vzniknout kniha o stromech, která bude součástí třídní knihovničky.</i> Vyhledejte a vystříhejte z časopisů a kalendářů stromy. Můžete je vynebo vaši kamarádi využít v ateliéru k výrobě koláží.	Vyhledejte knihy, ve kterých je zobrazený nějaký strom. Poznáte, který je to strom? Připravte pro ostatní galerii. Otevřete knihy na stránce se stromem a vystavte je na stole/parapetu. Můžete ostatní kamarády/ky galerii provést a představit jim jednotlivé stromy. Poskládejte obrázky podle posloupnosti děje (semínko, výhonek, malý stromek, větší strom, květ, plod, jablko). <i>Poznámka: Jednodušší verze se čtyřmi obrázky, náročnější varianta s šesti obrázky.</i> Zakreslete mapku jednotlivých stromů v okolí školy. Označte jednotlivé stromy pomocí symbolů, piktogramů, tvaru listů atp. <i>Poznámka: Lze využít i satelitní mapku okolí školy. Vznikne výukový plakát, který si můžete vystavit ve třídě.</i> Kdo ve (na) stromě bydlí? Najdi v knihách nejčastější obyvatele stromů. Ve které části stromů bydlí? Jak vypadá jejich obydlí?
Kostky a doprava	Postavte z kostek plán cesty od školky k lesu. Umístěte po cestě i stromy, které můžeme cestou vidět. <i>Poznámka: Přenést 2D plán (z centra <i>Knihy a písmena</i>, vytvořené stromy z centra <i>Dílna</i> nebo karty s obrázky) do 3D stavby plánu.</i>	Přeneste pomocí provázku, kterým jste měřili obvod stromů na zahradě, tuto délku na koberec. Obestavte míru obvodu kmene kostkami. Který strom měl největší obvod? Který nejmenší? Můžete využít i metr a změřit délku provázku.

Kostky a doprava	Postavte les podle plánu. Snažte se rozestavit stromy do prostoru co nejpřesněji, dodržet správnou výšku stromů i jejich vzdálenosti od sebe.	<i>Opačný postup:</i> Už postavený les zaznamenejte do plánu.
		Obestavte obrys stromu různými větvemi či dřívky.
Manipulativa a stolní hry	Zahrajte si s kamarády pexetrio. Podle symbolů nebo části stromu hledejte tři obrázky, které k sobě patří.	Roztřídíte do mističek smíchané druhy různých plodů stromů. Ve které mističce je nejvíc plodů, ve které je nejméně?
	Sundejte si bačkory, ponožky a přenášejte pouze pomocí nohou kaštany z tácu na táč. Kolik jich dokážete přenést? Udělejte na papír tolik teček, kolik kaštanů jste přenesli (pokud víte, napište rovnou číslo). Na papír se podepište.	Sestavte strom z plodů kaštanů. K dozdobení můžete využít další stavebnice.
	Vytvořte pomocí hříbečkové mozaiky letokruhy.	Postavte z různých manipulativ strom, aby se dal postavit do prostoru. V jednodušší variantě vytvořte jen plošný reliéf.
Pokusy a objevy	Co potřebují stromy a rostliny k růstu? Zasaďte do tří květináčů řeřichu. Jeden zalijte, druhý zalijte a přikryjte černým papírem, třetí nezalévejte a nepřikrývejte. V dalších dnech budeme květináče pozorovat. Co myslíte, že se stane? Zkuste odhadnout, jak se bude řeřiše v každém květináči dařit.	Namáčejte list stromu do speciální kapaliny. Co se stalo? Popište ostatním.
	Zasaďte semínka ze šišek, plody stromů a náletové dřeviny do květináčků. Nezapomeňte označit obrázkem, které semínko je v kterém květináči.	Který strom by mohl ze semínka/plodu vyrůst? Podle čeho to poznáte? Přiřaďte plod k obrázku stromu. Pomůže vám encyklopedie.
Voda a písek	Vytvořte v písku zahradu se stromy. Můžete využít různé větvičky a materiály, které jsme nasbírali venku, stromy vytvořené vašimi kamarády v centru <i>Dílna</i> . Doplňte vaši zahradu o cokoli, co byste v ní chtěli mít.	Lze vypěstovat stromek z větvičky? Co myslíte? Ověřte svoji hypotézu pokusem. Postupuj podle návodu v knize Jitky Macenauerové <i>Přírodovědné hry</i> , ³ strana 31.
	Udělejte do písku prstem či klacíkem letokruhy stromu. Můžete je také vyskládat pomocí kamínků, korkových špuntů či dalšího materiálu.	Pomocí obarvené tekutiny nabatikujte látku do letokruhů. Pomůcky: Provázky, látka, ideálně plátno (prostírání). Vodu obarvit např. řepou, čajem, cibulí, kurkumou atp. Děti mohou odhadovat, co tekutiny obarvily a jak.
		Rozmělněte barevné listí v hmoždíři a zalijte vodou. Co se stane? Které vznikly barvy? Jak si to vysvětlujete?
		Vytvořte si malou japonskou zahradu.

02

Jak se dělá muzika?

Délka trvání 1 týden**Ranní úkoly**

Podívej se do kalendáře, kdo má dnes svátek. Vyťukej jméno oslavence na ozvučná dřívka.

Vyber si barevný papír a nakresli na něj notu.

Nasyp do plechovky pět kávových zrněk.

Nasaď si sluchátka. Poslechni si melodii. Které nástroje slyšíš?

Podle barevných notiček vyťukej na zvonkohru melodii.

**Náměty na
zapojení
rodičů**

Pozvat rodiče na páteční muzicírování.

Domluvit s Dominikovými rodiči hraní na kytaru a ukulele.

**Evokační
otázky
k tématu**

Kde všude můžeme slyšet hudbu/melodii? (Např. fotbalový zápas/chorály, vyzváněcí melodie telefonu, metro, zpěv ptáků, vodopád...)

Poznámka: Nechte děti přicházet na co nejrozmantější odpovědi.

Která je vaše oblíbená písnička nebo melodie?

Jak se dělá muzika?
Jak vznikají písničky?

Co je potřeba k tomu, aby vznikla písnička?

Jaká může být hudba?

Které znáte hudební nástroje?

**Náměty
do ranního
kruhu**

Zazpíváme písničku tomu, kdo slaví tento týden svátek nebo narozeniny. Proč se často zpívají oslavencům písničky? Znáte nějakou speciálně narozeninovou?

Vyťukáváme rytmus na různé části těla, pomocí různých nástrojů napodobujeme rytmus.

Poznáváme nástroj podle zvuku.

Náměty do ranního kruhu	Písničky: <i>Já jsem muzikant</i> , oblíbené písničky, učíme se novou písničku apod.	Chodíme do rytmu: rychle, pomalu, s výskokem atp.
	Na závěr uděláme orchestr a využijeme k hraní všechny možné nástroje, které děti vyrobily v průběhu celého týdne.	Různá dechová cvičení.
		Společné čtení knihy Keitha Richardse <i>Děda Gus a já. Příběh o mém dědečkovi a mojí první kytáře.</i>
Společné činnosti ve třídě	Páteční muzicírování s rodiči.	Můžete si také s dětmi domluvit signály, které budete používat celý týden. Tiché a pomalé ťuknutí ► <i>začínáme uklízet</i> , tři silnější údery ► <i>sejdeme se v kruhu</i> , střídání dlouhého a krátkého bubnování může znamenat, že je čas jít ven atp. Signály vymyslete společně s dětmi. Svolávací signály mohou hrát samy děti.
	Sdílení dojmů z návštěvy koncertu (orchestr v Českém rozhlase).	
	Společné bubnování (bubínky, krabice, misky, kbelíky). Komunikace pomocí zvuků bubnů.	
Pobyt venku	Posloucháme zvuky kolem nás.	Sbírání větvíček na výrobu paliček.
	Vytváření nástrojů z přírodnin.	
Organizační poznámky	Vypůjčit si z ostatních tříd různé hudební nástroje.	Doplnit do centra aktivit <i>Knihy a písmena</i> časopisy či staré kalendáře s hudební tematikou (<i>Report, Rock & Pop, Raketa...</i>).
	Domluvit podrobnosti návštěvy v Českém rozhlase.	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Zaposlouchejte se do hudby z CD. Pomocí barev či obrazů zkuste vyjádřit náladu, kterou ve vás hudba vyvolává. Co vidíte? Co slyšíte? Co si představujete?	Namalujte svoji oblíbenou písničku.
	<i>Poznámka: Lze pracovat jen s jednou melodií nebo vybrat více odlišných. Děti mohou vytvářet více obrazů, povídat si o tom, která melodie byla pro ně nejhezčí a proč, která v nich vzbudila spíše nepříjemný pocit, čím to bylo apod.</i>	Vyrobte si fazolovou tamburínu z papírových talířků. Na jeden talíř nasype sušené fazole. Přiklopte jej druhým talířkem a dobře slepte. Ozdobte nástroj podle své fantazie. Využijte jakýkoliv materiál v centru.

Dílno	Obalte větvičky, které jste nasbírali na vycházce, alobalem a dozdobte je papírovými fábory nebo jinými předměty.	Vyrobte zvukové pexeso. Do neprůhledných stejných krabiček, např. od filmů či léků, nasypejte různé náplně (rýži, písek, zrnkovou kávu, fazole...). Vyzkoušejte, zda pexeso funguje a zda poznáte po zvuku dvě stejné náplně.
	Vyrobte chrastítko pomocí kovových víček. Do víček provrtejte dírky a provlečte jimi provázek. Až budete mít víčka navléknutá, nezapomeňte na provázku udělat kličku nebo uzlík.	Využijte různé druhy luštěnin a prázdné PET lahve k výrobě hudebních nástrojů s odlišnou intenzitou zvuku.
	Vytvořte notovou osnovu. Zatlučte do prkýnka pět hřebíčků na každou stranu. Hřebíčky by měly být od sebe přibližně ve stejné vzdálenosti. Natáhněte mezi hřebíčky provázek.	
Domácnost	Pomocí formiček vykrajujte z perníkového těsta různé hudební nástroje.	Ozdobte perníčky motivy hudebních nástrojů.
Dramatika	Zahrajte si na orchestr. Jeden bude dirigent/dirigentka. Taktovkou bude udávat rytmus a tempo hraní. Domluvte si společně signály, kdy budete hrát nahlas, potichu, vůbec, rychle, pomalu...	Zahrajte si společně, že jdete na koncert. Zvolte si vhodné oblečení.
		Vezměte si malé igelitové pytlíčky a pokuste se šustěním vytvořit zvuky křídel letících ptáků nebo dešť.
Hudba	<i>Motivace:</i> V afrických džunglích býval v noci slyšet zvuk bubnů, který se nesl mnoho kilometrů. Údery bubnů jsou zašifrované informace, jimiž se jednotlivé kmeny dorozumívají.	Ukážeme dětem, že mohou pomocí úderů do bubnu doprovodit svoji otázku. Jak se jmenuješ? (pět úderů ► pět slabik.) Dítě odpoví např. Filip (dva údery ► dvě slabiky).
	Vymyslete si vlastní způsob komunikace a vyzkoušejte, zda se vám podaří domluvit se na dálku.	Poslouchejte různé zvuky. K číslu, které určuje pořadí zvuku, si запиšte jakýmkoli způsobem (např. symboly), zda je vám zvuk příjemný, či nepříjemný. (Hluk na křižovatce, kostelní zvony, kvákání žab, vážná hudba, techno, dudy, start letadla, rolničky, chorály na fotbalovém zápase, vyzváněcí melodie telefonu, zpěv ptáků, vodopád...)
	Společné bubnování (bubínky, krabice, misky, kbelíky). Komunikace pomocí zvuků bubnů. Zašifrované zprávy. Přesné opakování rytmů.	Podle barevných not zahrajte melodii na xylofon.
	<i>Jiná varianta signálů:</i> Jedno ťuknutí na buben znamená ano, dvě ťuknutí znamenají ne. Dětem pokládáme různé otázky a ony pomocí signálů odpovídají, co si myslí. Děti si mohou otázky pokládat také vzájemně.	

Hudba	Nacvičte společně jednu písničku. Jako doprovod využijte různé nástroje. Nahrajte svoji hudbu na tablet. Můžete ji pustit ostatním v hodnoticím kruhu.	<i>Poznámka: Nechte po celou dobu v centru dětem sluchátka a přehrávače, ze kterých si mohou kdykoli pouštět různou hudbu.</i>
Knihy a písmena¹	Vystříhejte z různých časopisů fotografie hudebníků, zpěváků, zpěvaček, obrázky lidí, kteří hrají na nějaké hudební nástroje. Můžete je nalepit do pasparty a umístit v galerii, která vznikla v centru aktivit <i>Kostky a doprava</i> .	Vytvořte leporelo. Na jednotlivé kartičky nakreslete různé hudební nástroje. Můžete k nim dopsat či natisknout jejich názvy. Vymyslete příběh o opici (různé varianty), která hraje na buben (různé varianty). Kde všude by mohla hrát? Co by se mohlo v příběhu stát? Nahrajte svůj příběh a pak si ho poslechněte.
Kostky a doprava	Vytvořte z kostek koncertní síň. Vybatve si návštěvu koncertu v Českém rozhlasu nebo v divadle. Co by nemělo chybět? Můžete využít i různé figurky, nápisy atp.	Vytvořte z kostek galerii, v níž vystavíte hudební nástroje, které jste v průběhu týdne vyrobili. Galerii také můžete doplnit obrázky a fotografiemi různých hudebníků, kapel, zpěváků, lidí, co hrají na různé hudební nástroje apod.
Manipulativa a stolní hry	Pomocí barevných korálků/koleček pokračujte v řazení not do notové osnovy podle barevného klíče (střídání barev, tvarů atp.). Zahrajte si zvukové pexeso. Roztřídte hudební nástroje podle různých společných znaků.	Navlékněte na barevné stužky rolničky a zvonky. Stužky přivažte na ramínko. Požádejte paní učitelku, aby vám pomohla ramínko zavěsit do prostoru u vstupních dveří. Až půjdeme na vycházku, mohou si všichni před odchodem zazvonit.
Pokusy a objevy	Experiment s vodou. Do stejných sklenic nalijeme různé množství vody. Nechte děti nejdříve odhadnout, jak se budou zvuky lišit u sklenice s větším a menším množstvím vody. Zkuste jemně klepat na hrdlo sklenice a poslouchajte zvuky. Jsou zvuky stejné, nebo odlišné? Čím je to způsobeno?	Vyzkoušejte hlasitost a zvuky různých nástrojů. Který hraje nejtišeji? Který vydává nejhlubší tón? Které nástroje mají podobný zvuk? Svá zjištění napište nebo nakreslete na papír. Můžete připravit hádanky pro ostatní, které jim sdělíte v hodnoticím kruhu. <i>Poznámka: Doplněte centrum Pokusy a objevy také o různé nosiče hudby: gramofonové desky, kazety, CD, MP3, mikrofon...</i>

03

Život v moři

Délka trvání 1 týden		
Ranní úkoly	Pomocí sítka vylovte modrou rybičku z vody a dejte ji do sklenice.	Pomocí stužky přidelej chobotnici jedno chapadlo.
	Domaluj na papír jednu vlnku.	Přilož si mušli k uchu. Co slyšíš?
	Seřaď rybky podle velikosti.	
Náměty na zapojení rodičů	Požádat rodiče o fotografie z dovolené u moře.	Domluvit s Eviččiným tatínkem čtvrtední besedu v ranním kruhu, požádat ho, aby přinesl skafandr a potápěčskou výzbroj.
Evokační otázky	Jak by se dalo popsat moře?	Kdo žije v moři?
	Jak by se dalo předvést moře?	Jak jsou uzpůsobené ryby životu v moři?
	K čemu by se dalo moře přirovnat?	Čím se živí?
	Jak poznám na glóbusu a mapě moře?	
	Jaký je rozdíl mezi mořem a oceánem?	
Náměty do ranního kruhu	Předměty schované pod modrou plachtou. Děti podle hmatu určují, co by to mohlo být.	Společné čtení knížky o velrybě.
	Posílání oblázků a mušličky jako symbolu pro mluvení v ranním kruhu.	Pohybové hry
	Vybírání obrázků živočichů, kteří žijí v moři.	Lezeme jako krab, plaveme jako ryba, jsme loďka v bouři, potápíme se, nadechujeme se, shlukujeme se do rybích hejn v určitém počtu apod.

Společné činnosti ve třídě	Beseda s potápěčem, ukázka potápěčské výzbroje.	
	Zhlédnutí krátkého filmu o velrybách.	
	Společné čtení knihy Marky Míkové <i>Varvara. Kniha o velrybím putování</i> . ¹	
Pobyt venku	Všechny činnosti z centra aktivit <i>Voda a písek</i> lze přenést také do venkovního prostředí.	Stavba lodi z přírodních materiálů.
	Hry	SOS a praporková abeceda. Zkouška signálů.
	<i>Rybičky, rybičky, rybáři jedou. Žralok řekl... Příliv a odliv.</i>	Chůze v písku. Experimenty s vodou.
Propojení tématu mimo MŠ	Návštěva Akvatery, Zverimexu, obchodu pro chovatele či rybího trhu.	
Organizační poznámky	Doplnit knihy a encyklopedie do centra <i>Knihy a písmena</i> .	Nakoupit suroviny do centra <i>Domácnost</i> (společně s dětmi nebo požádat rodiče).

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Vytvořte pískovou malbu pomocí barevného písku, trychtýřů, štětců, brček a dalších materiálů. Potřete čtvrtku lepidlem a nasype na ni písek. Můžete tvořit různé obrazce. Až výtvar uschne, opatrně z něj oklepejte přebytečný písek.	Namalujte moře, které je u dna nejtmaší a u hladiny nejsvětlejší. Podaří se vám postupně do obrázku přidávat nebo ubírat barvu? Čím hlouběji klesáme, tím je v moři méně světla. Na dně moře je už úplná tma.
	Vytvořte z keramické nebo rychleschnoucí hlíny rybičky různých tvarů a velikostí.	Namalujte obrázek klidného a rozbouřeného moře. Jak se budou od sebe lišit?
	Jaké barvy má moře? Které barvy jste viděli, když jste plavali v moři? Podívejte se také na různé obrázky. Pokuste se namíchat všechny barvy moře a namalovat z nich obrázek.	Vyrobte si námořnické tričko. Můžete využít různá razítka nebo namalovat vlastní obrázky.

Dílna	Vytvořte lodičku z jakýchkoli dřevěných materiálů. Můžete ji ozdobit či pomalovat. Ověřte si v umyvadle s vodou, zda plave.	Pomocí různých geometrických tvarů a malých hřebíčků, které zatlučete do podložky, vytvořte model lodky.
	Vyrobte udici na chytání ryb.	
Domácnost	Udělejte tuňákovou pomazánku podle receptu a namažte ji na chleba. Podívejte se do knihy, jak tuňák vypadá.	Vyzkoušejte si ubalit rýžové suši. Podívejte se, jak vypadá mořská řasa, která je pro suši typická. Přivoňte si k ní.
	Připravte jednohubky z krabích prstů. Proč se říká krabí prsty? Už jste viděli živého kraba? Jak vypadá?	
Dramatika	Napodobujte pohyby různých mořských živočichů. Můžete si je sami vymýšlet nebo využít obrázkové karty. Nechte ostatní hádat.	Vytvořte scénu moře nebo mořského dna, využijte nejrůznější materiál. Společně vymyslete a zahrajte příběh (o moři, rybách, rybářích...).
	Zahrajte si na potápěče. Využijte ploutve, masky, brýle, dýchací trubičky atp. Zkuste si změřit čas, po který dokážete zadržet dech.	
Hudba	Lehněte si na deku a poslouchejte relaxační hudbu (moře, delfíni...). Co vám běží hlavou? Co si představujete?	Zazpívejte si společně námořnickou písničku.
	Představte si, že jste rostliny na mořském dně. Pusťte si hudbu a napodobujte pohyb rostlin.	
Knihy a písmena	Přiřadte k obrázkům a slovům správná písmena na kolíčkách.	Prohlédněte si knihu Petra Horáčka <i>Papuchalk Petr</i> . ² Zkuste odhadnout, o co v příběhu jde. Vyprávějte děj podle obrázků. Všimněte si, jak autor nakreslil moře. Které barvy použil?
	Vyberte všechny knihy, kde můžeme najít informace a obrázky související s mořem.	
Kostky a doprava	Postavte z velkých kostek (krabic, dek) velkou loď.	Postavte z kostek velký přístav pro loď. Promyslete, co všechno může v přístavu být. Využijte nejrůznější hračky a materiály k doplnění.
	Vytvořte úkryty pro ryby.	

04.

Všechno,
co se točí

Délka trvání	1 týden	Poznámka: Východiskem k tématu byla kniha Michala Černíka Slovo, slovíčko, otevři se maličko. ¹ Děti si vybraly celkem tři témata, kterým se chtěly věnovat v průběhu tří týdnů: Všechno, co se točí, Všechno, co se otevírá, Všechno, co hřeje.
Ranní úkoly	Pomocí kružítko zkus nakreslit kružnici. Vyber si pastelku a s napnutou paží nakresli nebo obkresli (na velký papír) vodní vír. Z jednotlivých dílků slož obrázek. Napoví ti, čím se budeme dnes zabývat.	Co nejsilnějším fouknutím roztoč vrtulku. Zatoč si kolem štěstí a splň úkol, na který ukáže šipka.
Náměty na zapojení rodičů	Požádat někoho z rodičů o pomoc v centru Dílna při výrobě větrníků.	Požádat o zapůjčení či darování nepotřebné odstředivky na salát nebo starých válečků na malování.
Evokační otázky	Úvod do tématu: Seznámení s knihou Michala Černíka Slovo, slovíčko, otevři se maličko. Co všechno se točí? Zápis na flip.	Promítání: Vodní vír, tornádo, větrný mlýn. Co vidíme? Co se stalo? Co způsobilo otáčení?
Náměty do ranního kruhu	Přinést do ranního kruhu reálné předměty (nejen) denní potřeby, které se točí: mixér, točící židle, gramofon, větrák, káča, kolečkové brusle, hodiny s ručičkami apod. Děti mohou věci pojmenovat a vyzkoušet, jak fungují.	

Náměty do ranního kruhu	Hodí se k sobě: Děti si vylosují karty s obrázky různých předmětů, mezi kterými je nějaká souvislost. Chodí po kruhu a snaží se vytvořit dvojici s tím, kdo má obrázek, který se hodí k jeho obrázku (např. housle–smyčec, bota–tkanička apod.).	Jsou stejné: Děti vytvářejí dvojice, trojice nebo čtveřice podle stejných obrázků (věci, které se točí).
		Kuličková dráha: pozorování pohybu kuličky.
Společné činnosti ve třídě	Pohybové chvílky: Chození po spirále, jeden sedí, druhý ho pomocí dlouhé stuhy otáčí dokola, hra na kolotoč, různé pohybové hry, hra na letadla, běh s vyrobenými větrníky, sledování, kdy se vrtule točí.	
Pobyt venku, propojení tématu mimo MŠ	Procházka po okolí. Co všechno se točí? (Jednoduchý zápis.)	Kuželky.
	Hraní kuliček.	Diabolo.
	Pétanque.	Kroužení obručí kolem pasu.
Organizační poznámky	Vypůjčit si z knihovny knihu Michala Černíka <i>Slovo, slovíčko, otevři se maličko.</i>	Přinést gramofon do centra aktivit <i>Hudba.</i>

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Nakreslete pomocí barevných kuliček obrázek na papírový talíř.	Poznámka: Na tuto aktivitu se výborně hodí čisticí válečky s lepicí páskou.
	Kuličky namočené v barvě nechte volně kroužit po talíři. Můžete měnit jejich směr, naklánět talíř, koulet více kuliček najednou apod. Jaký obrázek vám vznikl? Zkuste jej pojmenovat.	Kolotočové malování: Vystříhněte si z bílé čtvrtky velký kruh. V mističkách máte připravené barvy (rozředěná tempera). Pomocí pipety je nabírejte. Pak je nakapejte do odstředivky na salát a roztočte nad vašimi kruhy. Co se stane? Nezapomeňte si vzít pracovní tričko a dát na stůl ubrus. Budete ho určitě potřebovat.
	Natřete malířský váleček barvou. Pohybujte jím po velkých pruzích papíru. Pozorujte vzorek, který otáčením válečku vytvoříte. Můžete experimentovat s různými barvami.	Vytvořte větrníkovou zahradu. Vzpomeňte si, jak se větrník skládá (viz ranní úkol či ranní kruh), nebo využijte jednoduchého návodu či pomoci kamaráda. Větrníky ozdobte různými motivy a vymyslete způsob, aby držely zapíchnuté.
	Vytvořte si vlastní vzor. Omotejte kolem válečku různě silné provázky, nalepte drobné komponenty (vystřížené z gumy, korku, filcu, pěny, bublinkové fólie...).	

Dílna	Vytvořte z kruhu, špejle a plastelíny papírovou káču. Můžete využít jednoduchý návod nebo vymyslet vlastní. Nezapomeňte, že by se káča měla točit. Dívejte se pozorně, co se stane, když káču roztočíte. Jak si to vysvětlujete?	Podle návodu vyrobte dřevěný kolotoč. Budete potřebovat špejli, dřevěný špalík, papírový kruh, bavlnku, dřevěné korálky a nůžky. Co musíte udělat, aby se kolotoč točil?
		Vytvořte létací vrtuli z dřevěných špachtlí a brček či tyček.
Domácnost	Udělejte listové zamotánky. Nakrájejte rádlíčkem proužky těsta. Ty pak namotejte na špejli a ozdobte je různými semínky.	Připravte ke svačince ovocný koktejl. Nakrájejte jahody a banány na kolečka. Vložte je do mixéru a zalijte dvěma hrnky mléka. Požádejte dospělého o spuštění mixéru. Pozorujte, co se děje.
	Využijte odstředivku na salát. Omyjte listy salátu a osušte je v odstředivce. Nakrájejte další zeleninu a podle receptu připravte do velké mísy salát, nakonec ho dochuťte.	
Dramatika	Zahrajte si na vodní vír, hodinový stroj, kolotoč, orloj apod.	
Hudba	Poslechněte si píseň z gramofonu. Sledujte gramofonovou desku. Zkuste pustit gramofon.	Varianta: Vyskládejte do kruhu na koberec různé hudební nástroje (znělé předměty). Vezměte si do ruky paličku a choďte dokola. Kdykoli uslyšíte cinknutí zvonku, zastavte se u nástroje, který máte nejbližší, a třikrát do něj Źukněte paličkou. Můžete si také domluvit signál, aby Źuknutí probíhala současně.
	Rozložte kolem obruče hudební nástroje a předměty, které si vyberete. Sedněte si doprostřed obruče, otáčejte se dokola a Źukejte na ně paličkou.	
Knihy a písmena	Najděte stejný tvar slova <i>kolotoč</i> ze všech slov napsaných na pracovním listě. Slovo, které se shoduje se slovem <i>kolotoč</i> , zakroužkujte.	Inspirace knihou Daisy Mrázkové <i>Co by se stalo kdyby...²</i>
	Vymodelujte slovo <i>vrtule</i> z plastelíny nebo hlíny.	Vymyslete a nakreslete: Co by se stalo, kdyby byly domy kulaté? Kdybychom měli na hlavě vrtuli? Kdybychom se zmenšili a bydleli v hodinách?
Kostky a doprava	Postavte kolotoč.	Sestrojte jednoduché autíčko z lega.
	Postavte helikoptéru.	

05

Barevný podzim

Délka trvání2 týdny		
Ranní úkoly	Vyber barvy, které můžeme nyní vidět v přírodě, na stromech...	Zakroužkuj, co můžeme připravit zvířátkům do krmelce.
	K předchozí kartičce přiřaď kartu s listem stejné barvy nebo tvaru (<i>domino</i>).	Najdi dva stejné listy.
	Domaluj druhou polovinu obrázku (drak, jablko, strom).	Odhadni počet ořechů ve skleněné mističce. Svůj tip napiš do tabulky ke svému jménu.
	Nasad' si sluchátka na uši. Co slyšíš? Jaký zvuk to asi je? Zapiš svůj odhad společně s maminkou nebo s tatínkem na lísteček a vhod' ho do krabice.	Ve kterém jablíčku je nejvíce červíků?
Náměty na zapojení rodičů	Výroba podzimních věnců z přírodnin (odpolední dílna pro rodiče a děti).	Moštování s dětmi.
	Pečení štrúdlu, jablečných buchet či jablečného punče na <i>Jablíčkobraní</i> .	Výroba větrníků v centru <i>Dílna</i> (dopomoc).
Evokační otázky k tématu	Proč listy na podzim mění barvu?	Jak se mění příroda na podzim?
	Jaké činnosti můžeme dělat na podzim?	Co dělají na podzim zvířata? Co lidé? Co rostliny?

Náměty do ranního kruhu

Poslouchajte s dětmi zvuky, které se ozývají, když padají různé předměty (např. kostka, kniha, míček, ořech, list). Děti mohou popisovat, jaké zvuky slyší. Povídejte si o sotva slyšitelném zvuku listů.

Přečtěte si s dětmi knihu Jennifer Berne *Kamil neumí létat*.¹ V průběhu čtení pokládejte dětem otevřené otázky, které se vztahují k příběhu, umožňují jim předvídat následný děj, přemýšlet, jak bude příběh asi pokračovat apod.

Do krabice od bot naskládejte různé listy. Děti mohou vybrat z krabice jeden list a pokusit se jej přiřadit k jinému předmětu, který pochází ze stromu (žalud, kaštan, jablíčko...). Listy a další předměty můžete s dětmi spočítat.

Povídejte si o různých velikostech, tvarech a barevných vzorech listů, které děti nasbíraly při procházce v přírodě.

Hra

Najděte list (ořech, jablíčko, šípek): V kruhu nebo na stole jsou vyloženy různé předměty (např. panenka, kostka, autíčko, voskovka, list...). Jedno z dětí má zavázané oči a snaží se hmatem rozpoznat mezi předměty list.

Jak jsi poznal/a, že už jsi našel/ našla list?

Varianta: Ostatní děti mohou pomáhat např. tím, že hlasitě tleskají nebo tleskání zeslabují podle toho, jestli se dítě vzdaluje, či přibližuje k hledanému předmětu.

Navázat na ranní úkol *domino* a zahrát si společně hru (list/plod/strom).

Využijte strom, jablíčka a listy, které vznikly v centru *Ateliér*. Požádejte děti, aby na horní větev daly např. nejmenší jablíčko, pod strom umístily čtyři jablíčka, vedle vytvořily

hromádku, kde bude sedm listů atp. Nalepte na balicí papír.

Přineste do kruhu několik předmětů (např. jablko, pomlázka, ořech, plavky, větrník, brambory, pomeranč, list atp.). Zeptejte se dětí, které předměty se vztahují k podzimu a ke kterým ročním obdobím se vztahují zbývající věci. S předměty podzimu si můžete buď v kruhu, či v centru zahrát *Kimovu hru*. Odeberte jeden předmět. Děti hádají, co z kruhu zmizelo. Případně přidejte novou věc a děti opět hádají, co přibýlo.

Pohybové chvilky

Na vichřici: Každé dítě má jednu stuhu. Nejprve děti zkouší podle instrukcí učitele/ky napodobovat různé pohyby se stuhou. Pak je vybídeme ke společné hře. Děti běhají po prostoru tělocvičny tak, aby jejich stuha vlála. Roli vichřice mohou zastávat až tři děti. Když vichřice dostihne stuhu, odebere ji. Dítě bez stuhy už nemůže běhat a sedí na bobku. Vichřice odnáší stuhu na určené místo. Ostatní se při svém běhu vyhybají sedícím a mohou je zachránit tak, že jim ze sběrného místa donesou novou stuhu.

Česání jablek: Do výšky zavěsíme na provázky pěnová jablíčka, která uchytlíme kolíčky na prádlo. Děti mají za úkol jablíčka sundat a roztřídit podle kvality na dvě hromádky. Protože na všechna jablka ze země nedosáhnou, pomáhají si židličkou, stupátkem nebo zvýšenou podložkou. Některá jablíčka jsou prolezlá červy, okousaná, nebo dokonce z nich zbývá pouze ohryzek. Taková ponechají na podlaze, pěkná jablka zavěšují zpět na provázky.

Poslech písně Petra Skoumala *Podzim*.² Poznámka: *Tato píseň může sloužit po celou dobu tematického celku jako znělka (např. na svolávání do ranního kruhu nebo jako signál, že děti mají pomalu ukončovat svoji práci v centrech).*

Společné činnosti venku	Na zahradě shrabejte s dětmi listí do několika kupek. Společně z nich vytvořte překážkovou dráhu. Děti mohou běhat podle vašich instrukcí (případně instrukce může zadávat někdo z dětí). Běžte kolem první kupky listí. Následující hromádku přeskočte atp.	Hrabání listí. Proč je důležité na podzim hrabat zahradu? Kam se dává shrabané listí a proč?
		Připravte krmítka pro ptáčky.
		Sbírání podzimních listů.
Organizační poznámky	Připravit s dětmi pozvánky a plakát na <i>Jablíčkobraní</i> .	Schraňovat skleněné lahve na mošt. Požádat o pomoc rodiče.
	Vypůjčit si lis na moštování.	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Na lepicí papír vytvořte vlastní etiketu pro označení lahve s moštem, který budeme vyrábět. Samolepku pak opatrně nalepte na lahev.	Vyrobte na balicí papír strom (kmen s holými větvemi), namalujte a vystříhnete různé barvy listů.
	Položte list na čtvrtku. Pomocí štětce či zubního kartáčku rozstříkujte barvu kolem okrajů listů. Popište svůj namalovaný list. Jaký je?	Vytvořte jablíčka na strom (různé barvy a velikosti).
	Natřete listy temperovou barvou a obtiskněte je na karton. Z listů můžete vyrobit další obrázek či koláž.	Nakreslete na čtvrtku podzimní krajinu podle své fantazie. Budete-li potřebovat, můžete využít jako inspiraci fotografie, které leží na stolku. Můžete použít např. akvarelové pastelky, které na závěr přetřete štětcem a vodou, tempéry nebo jakékoli další barvy či materiály.
	Vyrábějte obtisky z listů, jablíček a brambor. Můžete je i různě kombinovat. Využívejte barvy, které patří k podzimu.	
Dílna	Vyrobte si svůj větrník. K dispozici máte barevné papíry, pravítko, hřebíčky, korálky, látku a nářadí (svěrák, pilku, nůžky a kladívko).	Namalujte si na korkovou desku, kterou máte v centru, jabloň. Můžete využít i předkresleného stromu. Přitlučte gumová kolečka (jablíčka) do koruny stromu.
	<i>Poznámka: Už v ranním kruhu můžeme dětem ukázat větrník, společně jej rozebrat, předvést, jak se sestavuje, nebo ho lze vytvořit s dětmi až v centru.</i>	Vyrobte z látek bedničku na ovoce.

Domácnost	Připravte mísu s různými druhy jablek. Nechte děti rozdělit jablka na tři hromady (malá, větší, největší). Nakrájejte jablíčka na dílky, aby je mohly ochutnat. Jak jablíčka chutnají? Cítíte nějaké rozdíly v chuti? Jaké? Připravte v kuchyňce podle receptu jablečné pyré.	Nastrouhejte jablka na štrúdl. Upečte rohlíčky z jablek a listového těsta. Děti mohou nakrájet zbývající jablka na svačinku nebo je nastrouhat na štrúdl.
Dramatika	Představte si, že o podzimních prázdninách pojedete na výlet. Sbalte si do kufru oblečení, které budete potřebovat. Na cestách budete čtyři dny. Co máte v kufru? A proč? Jak se podzimní počasí liší od letního? Jak se liší od zimního?	Jaké činnosti můžeme dělat na podzim? Předvedte. Oblečte panenku na procházku. Zapněte jí všechny knoflíky na bundě, zipy na kalhotách, zavažte čepici atp. Připravte kočárek na vyjížďku.
Hudba	Pusťte si Vivaldiho skladbu <i>Podzim</i>. Jakou náladu ve vás melodie vyvolává? Co si představujete? Zkuste svoji představu vyjádřit pohybem. <i>Předvádějte stromy:</i> Ve větru, jak se naklání doleva, doprava, jak se ohýbají pod tíhou jablek. Předvedte, jak někdo třese stromem, protože chce získat pár jablek.	Nahrajte na tablet zvuky, které podle vás můžeme slyšet na podzim. Připravte si hádanky pro ostatní. Zazpívejte si písničky, které již znáte. Vymyslete k nim vlastní hudební doprovod.
Knihy a písmena	Vyrobte společně <i>Knihu listů</i>. Můžete využít buď šest sešitých prázdných stran papíru, nebo si spojit vlastní listy papíru. Využijte symbolů a razítek v knize (nebo vymyslete vlastní) pro různé vlastnosti listů (např. slon ► velký, jemná látka ► hladký apod.). Listy můžete také lepit a třídit, např. podle stejných barev a tvarů. Zjistěte v encyklopedii odpověď na otázku: Proč listy na podzim mění barvu? Vzpomeňte si, o čem jsme mluvili v ranním kruhu. Vytvořte pro ostatní kamarády plakát, ve kterém zakreslíte, jak se barvy mění, co to způsobuje atp.	List v knize, list na stromě. Proč se asi nazývají stejně? Co mají společného? Vyprávějte příběh podle obrázků. Použijte buď <i>Story Cubes</i> (příběhy z kostek), nebo karty s obrázky (strom, list, jablko, slunce, vítr, kluk, čepice...). Příběh můžete zaznamenat také na papír, nebo dokonce vyrobit vlastní knihu. Kdo bude chtít, může příběh vyprávět nebo ukázat v hodnoticím kruhu.

Knihy a písmena	Navázání na příběh <i>Kamil neumí létat</i>. Různé varianty úkolu. Pomocí voskovky nakreslete na velký papír let Kamila. Obkreslete voskovkou na velkém papíře dráhu, kterou Kamil už uletěl.	Na velký papír s překážkami zakreslete voskovkou let Kamila tak, aby ses překážkám vyhnul/a. Nakreslete, co vás v příběhu nejvíce zaujalo.
Kostky a doprava	Postavte z kostek oplocenou zahradu. Umístěte dovnitř aspoň pět stromů. Jako listy použijte barevná víčka. Vybírejte taková, která mají barvu podzimního listí. Vyberte z košíku všechny symboly a obrázky, které patří k podzimu. Jak se připravují zvířátka na podzim a zimu? Postavte z kostek a dalších materiálů různé přístřešky, domečky, doupátka a nory pro zvířátka.	<i>Hra na veverka</i>: Postavte si (např. z dek, látek a kostek) svůj domeček. Najděte různé druhy ořechů (jsou schované po třídě) a opatrně je přenášejte do domečku. Kolik oříšků se vám podaří shromáždit? Kterých nejvíce? Jsou všechny ořechy stejné? Čím se podobají a čím se liší?
Manipulativa a stolní hry	V proutěném košíku naleznete nejrůznější přírodniny (šípky, makovice, jehličí, jablka, brambory, šišky, cibule, ořechy, listy...). K nákresům na velkých kartonech (půda, jehličnatý strom, listnatý strom, keř, stonky...) přiřaďte přírodniny podle toho, kam patří. Co roste nad zemí, co pod zemí, na stonku, na stromě?	Vyskládejte podzimní mozaiku z korálků. Roztříděte oříšky do misek podle stejných druhů. Zahrajte si obrázkové pexeso z podzimními motivy.
Pokusy a objevy	Porovnejte suchý a zelený list. V čem se shodují a čím se liší? Zaznamenejte na pracovní list do Vennova diagramu. Pomocí mikroskopu a lupy pozorujte žilky na listech. Jak vypadají, když je pozorujeme pomocí lupy a mikroskopu? Jak vypadají, když je pozorujeme pouhým okem? Pokuste se nakreslit detaily listu na papír. Najděte v knize o stromech místo (viz záložka), kde se můžete z obrázku dozvědět, jaká je funkce žilek v listech? Poznáš to z obrázku? Poradte se všichni dohromady.	Porovnejte čerstvě rozkrojené jablíčko a rozkrojené jablko z předešlého dne. Co se stalo? Jaký je rozdíl? Namíchejte společně podzimní barvy (oranžovou, zelenou a hnědou). Nanášejte je kapátkem na papír, který je vložený v krabici. Krabicí pohybuje tak, aby barevná kapička stékala požadovaným směrem. Obraz, který vznikne, můžete nakonec pojmenovat. Pokud budete potřebovat, můžete pro připomenutí míchání barev využít nápovědu na kartičce.

06

Je hlína líná?

Délka trvání 1 týden		
Ranní úkoly	Najdi ve třídě jednu malou věc a schovej ji do písku tak, aby nebyla vidět.	Nalij plnou odměrku vody do hlíny a pozoruj, co se stane.
	Zakroužkuj vše, co potřebuje rostlina ke svému životu.	Zakroužkuj zvířata, která žijí v zemi nebo pod zemí.
	Ve které mističce je nejjemnější písek?	
Náměty na zapojení rodičů	Požádat rodiče o spolupráci při zakládání záhonů (středeční odpoledne).	Domluvit návštěvu u Dominika na zahradě.
Evokační otázky k tématu	Kde najdeme hlínu?	K čemu ji potřebujeme?
	Jaká je hlína? Popiš, jak vypadá. Připodobni ji k něčemu.	Může se hlína sama hýbat? Kdy?
Náměty do ranního kruhu	Ukázky různých zemin.	Každý nejprve zavře oči, vezme si kamínek, ohmatá jej, představuje si v duchu, jak asi vypadá. Pak otevře oči, ukáže kamínek a popíše svoji představu ostatním.
	Co se stane, když naliju vodu na kameny? Na písek? Na jíl?	
	Práce s ranním úkolem: Co bylo schováno v písku? Kolik tam bylo předmětů? Který byl největší, nejmenší?	Můžeme se dětí ptát: Jaký je tvůj kámen? Co ti připomíná?
	Nechat kolovat sáček s různými kamínky (větší počet, než je dětí).	

Náměty do ranního kruhu	Hra <i>Který kámen zmizel?</i> Vyložit před děti do kruhu pět až osm různých kamenů. Děti si je prohlédnou. Pak kameny přikryjeme šátkem.	Schováme několik kamenů a děti hádají, které to byly. Kolik jich zmizelo? Kolik jich zůstalo?
Společné činnosti ve třídě	<i>Motivace:</i> Příběh o žížale Žofce a krtkovi Kájovi. Krátké maňáskové divadlo s maňáskem žížaly a krtka (viz text v závěru námětového listu). Pohybové chvílky <i>Žížaly a kos:</i> Děti jsou žížaly, které se pohybují po tělocvičně (třídě), letí kos (dítě, učitel/ka), který se snaží žížaly ulovit. Ty se mohou zachránit tím, že zalezou pod zem (připravené karimatky).	<i>Krtek v tunelu:</i> Prolézání strachovým pytle (rourou, pod plachtou...). <i>Žížaly a chodbička:</i> Děti dělají v zástupu za sebou chodbičky (vzpor klečmo), poslední podlézá pod všemi. <i>Překážková dráha:</i> Plazení po lavičce, prolézání obručí, lezení na žebřiny, válení sudů na žíněnce. Taneček na píseň <i>Tancovala žížala</i>. Čtení z knihy Kataríny Macurové <i>Proč nekveteš?</i>
Pobyt venku	Práce na zahradě, budování záhonků, příprava nádob s různou zeminou, hlínou, pískem.	Obtiskování různých předmětů obalených v hlíně (blátě) na papír či látku.
Organizační poznámky	Zajistit různé druhy hlíny, prkna na vytvoření záhonku.	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Vytvořte z hlíny nějaké zvíře, které žije pod zemí. Namalujte hlínou obraz podle své fantazie (hlína v silonové punčoše namočená do vody). Namalujte podzemní svět. Co můžeme vidět pod zemí?	Vyrobte různé zápichy do záhonků či do květníků. Na destičku namalujte, nalepte, vyryjte či napište název rostliny. Vyberte si ze seznamu rostlin a bylin, které budeme příští týden sázet.
Dílna	Vyrobte ze samotvrdnoucí hmoty či keramické hlíny květináky. Můžete se inspirovat fotografií a plánkem nebo vymyslet vlastní nádobu.	Zkuste společnými silami slepit rozbítý květináč. Přesaďte rostlinu z menšího květináče do většího.

Domácnost	Vyberte z mísy zeleninu, která roste pod zemí. Připravte z ní zeleninový salát.	Brambory, mrkev a petržel očistěte, oloupejte a nakrájejte na malé kostičky. Budeme mít skvělý základ na bramborovou polévku!
Dramatika	Zahrajte příběh na motivy knihy <i>Proč nekveteš</i> , ¹ kterou jsme společně četli.	Předvedte příběh z pohledu medvídka, který sleduje vše, co se odehrává nad zemí, a zajíců, kteří ovlivňují to, co se děje pod zemí.
Hudba	Poslechněte si píseň Jarka Nohavici <i>Metro pro krtky</i> . ² Zkuste zahrát na nástroje z hlíny (bubínky, okarána). Zaposlouchejte se do jejich zvuku. Co vám připomínají?	Napodobte krtka, který leze v zemi, vrtá, voní k macešce, okurce... Předvedte zvuky, které krtěk při těchto činnostech může vydávat.
Knihy a písmena	Práce s knihou Aleksandry a Daniela Mizielińských <i>Pod zemí</i> . ³ Kdo žije v zemi, pod zemí? Pozorně prozkoumejte obrázky v knize. Dejte záložku k obrázku, který vám přišel něčím zajímavý, ze kterého jste se dozvěděli něco nového, ke kterému máte nějakou otázku apod.	Psaná píseň: Všechno, co říkáme nebo slyšíme, se dá zapsat pomocí písmen, obrázků a různých značek. Zkusíme si, jak dokážeme zapsat píseň o krtkovi. <i>Poznámka: Nejříve si poslechneme píseň. Následně můžeme dětem ještě jednou přečíst text. Vyzveme děti, aby se pokusily text písně jakýmkoli způsobem zapsat a následně ho ostatním přečíst.</i>
Kostky a doprava	Vytvořte z kostek zahradu, záhonky, sad. Svoji stavbu můžete doplnit o různá zvířata, květiny, stroje a nástroje, které můžeme vidět na zahradě.	Vyberte různé stroje a nástroje, které by se mohly hodit při budování zahrady. Zkuste zahradu postavit.
Manipulativa a stolní hry	Ošatka s různými kameny: Jaké jsou kameny, které vidíte? Co mají společného? Roztřídte kameny podle velikosti, barvy nebo struktury.	Hledejte po třídě předměty, které mají podobný tvar jako vybraný kámen. Postavte z kamenů nějakou stavbu.
Pokusy a objevy	Navlečte hliněné korálky na šňůrku. Zjistěte, co se stane: Když namočíme tvrdý jíl? Když namočíme měkkou hlínu? Když necháme hlínu na sluníčku?	Porovnejte hlínu, modelínu a keramickou hlínu. V čem jsou podobné a v čem se liší? Popište, jaké jsou.

Pokusy a objevy	Zjistěte, co se ukrývá v zemině? Prozkoumejte jak suchou, tak mokrou zeminu. Použijte lupu a mikroskop. <i>Poznámka: Děti zkoumají, co se dá najít v zemině ze zahrady, v koupeném substrátu, v písku ze zahrady školy, v písku ze stavby. Přesýpají přes sítko zeminu (suchá × mokrá), písek (suchý × mokrý).</i>	
	<i>Pomůcky: zemina, substrát, různé druhy písku, kyblíky, lopatky, síta, předměty na schování do písku.</i>	
Voda a písek	Hledejte ukrytý poklad. V písku je schováno několik předmětů. Kolik se vám jich podaří najít? Zaznamenejte jakýmkoli způsobem, co všechno jste v písku našli.	Připravte poklad pro ostatní děti. Schovejte předměty tak, aby nebyly v písku vidět.
	<i>Pomůcky: písek, knoflíky, kaštiny, dřevěná kolečka, perličky, korálky, mušle, špejle, papír s nákresem a počtem předmětů.</i>	
Zdroje	1	MACUROVÁ, Katarína. <i>Proč nekvetíš?</i> Praha: Albatros, 2018.
	2	NOHAVICA, Jaromír, 1994, <i>Tři čuníci</i> [zvukový záznam na CD]. Monitor.
	3	MIZIELIŇŠTÍ, Aleksandra a Daniel: <i>Pod zemí, pod vodou</i> . Brno: Host, 2017.

Příběh o žížale Žofce a krtkovi Kájovi

(Autorka: Mirka Sosnová)

Na jedné malé zahrádce se na jaře narodila žížala Žofka. Ze začátku byla spokojená, živila se zbytky rostlinek, dělala chodbičky v zemi a nic jí nechybělo. Občas našla nějakou podivnou věc, ale protože nevěděla, co s ní, nechala ji být. Jak rostla, zdálo se jí, že se v jejím životě neděje nic zajímavého, a začala si připadat obyčejná a nepotřebná. Třeba ptáci létali a uměli krásně zpívat, motýlci měli barevná křídla, květiny krásně voněly. A Žofka byla čím dál smutnější a smutnější.

Na louce vedle zahrádky žil spokojený krtěk Kája. Dělal si vesele podzemní tunely a občas na louce vytvořil hromádku, z které pozoroval, co je kolem nového. A když se tak jednou rozhlížel ze své nové hromádky, uviděl kytičky, které vypadaly velice

nemocné. Byly celé hubené, hlavičky měly svěšené a naříkaly: „Ach, to se nám špatně dýchá, je tu moc tvrdá zem a naše kořínky nemohou růst, krtku, pomoz nám!“ Krtěk Kája byl dobrák a hned začal kopat kolem kytiček tunel, ale kytičky naříkaly ještě víc: „Ne, krtku, tvoje chodby jsou pro nás moc velké, do nich bychom spadly celé. Kdybys tak našel žížalu, tu potřebujeme.“ A tak Kája hledal, ptal se trávy, broučků, myšek, ptáčků, motýlů, až mu jeden starý kámen poradil, kde najde žížalu Žofku. Kájovi se podařilo žížalu Žofku najít a požádat ji o pomoc.

Žofka kytičkám pomohla, provrtala kolem nich malé chodbičky, kterými mohly růst kořínky, a kytičky se uzdravily. Žofka zjistila, jak moc je důležitá, přestala se trápit a všechno bylo tak, jak má být.

07

Já jsem

Délka trvání | 2 až 3 týdny

Ranní úkoly	Seřaď chodidla podle velikosti. Které chodidlo by mohlo patřit dítěti, které velmi vysokému člověku? Proč?	Hod' kostkou a do zrcadla se zatvař podle toho, co na kostce padlo.
	Vyber si jednu kartičku. Dokresli postavě barvu vlasů podle určitého vzoru. Která barva vlasů bude asi následovat? (Střídají se např. žluté, černé, hnědé, rudé vlasy.)	Poslechni si nahrávku na tabletu. Který hlas patří dospělému muži, který malému klukovi? Co asi říká babička?
	Dokončete větu: Až budu větší, budu...	Poznámka: Na tento ranní úkol lze navázat v ranním kruhu. (Jak se hlasy od sebe liší?)
	Zeptej se rodičů, kolik jsi vážil/a a měřil/a po narození. Společně zapište údaje do tabulky ke svému jménu.	Zakroužkuj obrázek, který nejvíce vypovídá o tvé dnešní náladě.
	Zaznamenej na stěnu (na pruh papíru) svoji výšku. Nezapomeň připsat své jméno nebo udělat značku.	Nakresli nebo napiš, která je tvoje nejoblíbenější hračka.

Náměty na zapojení rodičů	Požádat rodiče o fotografie dětí z doby, kdy ještě nechodily do školky, a ze současnosti.	Nabídnout rodičům možnost, aby dětem představili předmět, který je pro ně důležitý a vzácný, mohou donést i knihu, kterou rádi četli, rodinný recept apod.
	Připomenout dětem, aby z domova přinesly do školky svoji oblíbenou věc nebo hračku.	Požádat rodiče, aby si s dětmi povídali o příběhu jejich jména. Podle čeho jméno vybírali? Přicházely v úvahu i jiné varianty? Má v rodině ještě někdo stejné jméno?
	Pozvat rodiče na představení knihy <i>Já umím</i> .	

Evokační otázky k tématu	Měření výšky každého dítěte, záznam do grafu, porovnání míry po narození a současné výšky, kdo je ve třídě nejvyšší, nejmenší, kdo měří úplně stejně atp.	<i>Moje oblíbená věc:</i> Každé dítě může v průběhu celého týdne představovat svoji oblíbenou věc, kterou si přineslo z domova. Můžeme se děti ptát: Od koho věc/hračku máte? Kdy jste ji dostaly? Co s ní rády děláte?
	<i>Poznámka: Pro lepší představivost využít krejčovský metr, svinovací metr a ukázat dětem rozdíl.</i>	
Ranní kruh	Společné (řízené) čtení knihy Petra Horáčka <i>Papuchalk Petr</i>. Práce s knihou, různé typy otázek provázející čtení, otázky před a po čtení, propojení s tématem <i>Já jsem...</i>	Hra <i>Místa si vymění ti, kdo:</i> mají rádi špenát, mají staršího bratra, mají v domě výtah, umí plavat, mají nejraději modrou barvu, umí skákat po jedné noze atp.
	Jak se dnes cítím? Děti mohou vyjádřit pomocí různých karet, emotikonů či obrázků svoji momentální náladu. Mohou zdůvodnit, proč se cítí smutně, šťastně, vesele...	
Společné činnosti ve třídě	Čtení před spaním (rodiče nebo prarodiče).	dětí, poté hodně vysoko, ve výšce dospělého člověka. Ptáme se: Až vyrostete, jak budete velcí? Když se budete plížit k motýlovi, jak se budete pohybovat? (Zatřepat plachtou, aby připomínala pomalý pohyb). Když vás zastihne prudký liják, co uděláte, jak se budete pohybovat?
	Byl jednou jeden život (krátký film). Pohybové chvílky Hra <i>Obr a Paleček</i>. Jógové cviky (kontrast velká a malá zvířata). Pohybové básničky. Vyjadřování emocí. Seřadte se o největšího po nejmenšího. Hra <i>Plachta/padáč</i>: Děti drží plachtu na okraji. Nejprve nízko u země, asi ve výši batolete, pak ve výšce	
Pobyt venku	Vyfotografuj nebo namaluj své oblíbené místo na zahradě či v lese.	Napodobte postoj člověka na obrázku (např. obrázek člověka v předklonu, stojícího na jedné noze apod.). <i>Poznámka: Můžeme využít hudbu. Děti zůstanou v dané pozici do té doby, dokud bude hrát hudba. Je lepší, pokud jsou obrázky alespoň ve formátu A3, aby na ně všechny děti dobře viděly. V druhé části můžeme vyzvat děti, aby samy vymyslely nějakou pozici, kterou ostatní napodobí.</i>
	<i>Poznámka: Na konci tematického celku můžeme všechny obrázky a fotografie vystavit ve třídě. Můžeme využít také osobní rámeček, přes který krajinu pozorujeme a překresluje to, co vidíme.¹</i>	

Organizační poznámky	Připravit tabulku na zápis rodičů nebo prarodičů: Čtení před spaním.	Domluvit návštěvu u seniorů.
	Přinést různé druhy metrů (krejčovský, skládací, svinovací, posuvný, papírový IKEA).	Požádat Klárčinu maminku o návštěvu s miminkem.
		Zajistit čtyři velká zrcadla.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Nakreslete obrázek ke knize <i>Papuchalk Petr</i>. Dokážete nakreslit dva úplně stejné obrázky? <i>Poznámka: Můžeme dětem nabídnout i obrázky, které zachycují časovou osnovu děje, a děti dokreslí jen ty obrázky, které chybí.</i> Nakreslete obrázek podle popisu kamaráda. Přemýšlejte, v jaké poloze nejraději spíte. Lehněte si na velký arch papíru a nechte se obkreslit. Vyrobte z papírových pytlíků masky, které budou vyjadřovat různé pocity. K ozdobení můžete použít jakýkoliv materiál (stuhy, barevné papíry, lepidla, třpytky, korálky, látky apod.). Navažte na otázky z ranního kruhu. Jak poznáte, že je člověk šťastný? Jak to vypadá, když je člověk smutný? Jak to uděláte, aby maska vyjadřovala smutek?	Lapbook Namalujte obrázek sebe sama. Nalepte jej do desek s chlopněmi (dovnitř). Do různých organizérů nakreslete nebo napište: jaké je vaše oblíbené jídlo, zvíře, hra, hračka, roční období, kniha, postava z knihy, co nejraději děláte atd. Na titulní stránku napište velkým písmem své jméno. Můžete ho také natisknout či využít různých vystřižených písmen. K dozdobení použijte nejružnější materiál. <i>Poznámka: Zde bude pravděpodobně potřeba větší pomoc dospělé osoby (zejména při přípravě a lepení organizérů, nabídnout pomoc dětem, které ještě neumí napsat své jméno).</i> Aktivita zabere více času, proto je dobré na to děti upozornit dopředu a dát jim možnost si na úkolu pracovat např. odpoledne, při klidových činnostech, během odpočinku nebo v dalších dnech. Děti mohou také na svém lapbooku pokračovat doma s rodiči.
Dílňa	Domalujte na kulaté dřevo obličej, který vyjadřuje nějaký pocit. Můžete využít různé materiály k dotvoření (vlna, ovčí vlna, provázky, hřebíčky, koření...).	Vytvořte z různých materiálů postavu.

Domácnost	Ovocné špízy s maršmelouny. Napichujte na špejli ovoce podle velikosti nebo určitého vzoru.	Rodinný recept. Pečení s maminkou, tatínkem, babičkou... Povídání o tom, proč je tento recept <i>rodinným pokladem</i> , odkud ho mají?
	Do největší mísy dejte jablíčka. V prostřední míse promíchejte hroznové víno a jahody. Do malých mističek nasypete rozinky. Čeho je nejvíce?	Podle receptu připravte pro ostatní ovocný salát.
Dramatika	Vyjádřete pomocí rukou nebo celého těla: radost, zlost, vzrušení, strach, lásku, nudu, překvapení...	Předved' ostatním pomocí pantomimy něco, co máš rád/a, co rád/a děláš. Ostatní hádají. Na konci hry zkuste vyjmenovat všechny činnosti, které jste si vzájemně předvedli, a vybavit si jméno kamaráda, který ji dělá nejraději.
	<i>Poznámka: Děti mohou využít i masek z papírových sáčků, které vytvořily v centru Ateliér.</i> Děti malují prstem na velké zrcadlo (prstové barvy, krém atp.). Podívejte se na sebe do zrcadla. Zkuste se namalovat. Můžete si vyzkoušet namalovat třeba jiné vlasy, účes nebo oblečení.	Kdybych mohl/a být nějaká věc, postava, zvíře, kým bych byl/a? Děti budou beze slov předvádět. Pozn. Nabídněte dětem, že mohou využít různých kostýmů a rekvizit.
Hudba	Zazpívejte si své oblíbené písničky.	Vymyslete další sloky písničky: <i>Jsi-li šťastný, tak...</i>
	Vyzkoušejte si sílu hlasu. Mluvte hlasitě, tiše, zkuste změnit svůj hlas, mluvit pomalu, rychle, používat vysoké či nízké tóny atp.	Zazpívejte a vyjádřete pohybem ukolébavku. Můžete využít i hudební nástroje či nahrávku na CD.
Knihy a písmena	Rozdělte obrázky na dvě hromádky (děti a dospělí). Podle čeho poznáte, jak je osoba stará?	výtvary svázat do společné knihy a přečíst si, co kdo v naší třídě umí.
	<i>Poznámka: Pro tuto aktivitu je výhodnější, pokud zvolíme jednotný formát, na který děti kreslí své dovednosti. Učitel/ka může dopsat jméno a připsat ke každému obrázku autentickou výpověď dítěte.</i> Spočítejte obrázky. Která hromádka je větší? Dokážete přiřadit správné číslo nebo symbol čísla? Seřaďte obrázky lidí od nejmladšího po nejstaršího. Vytváření knihy Já umím Co už všechno umíte? Na co jste hrdí, že jste zvládli? Každé dítě může nakreslit, vystříhnout z různých obrázků, cokoli umí. (Já umím malovat. Já umím jezdit na kole. Já umím skládat puzzle...) Na konci tematického celku můžeme všechny	Přehněte čtvrtku na polovinu. Otevřete arch (jako knížku). Na jednu vnitřní stranu nalepte svoji fotografii, když jste byli miminko, a na druhou stranu svoji současnou fotografii. Popište svůj obrázek. Jak jste vypadali dříve? Jak vypadáte teď? <i>Poznámka: Odpovědi dětí můžeme zaznamenat doprostřed, obrázky vystavíme ve třídě.</i>

Kostky a doprava	Postavte své nejoblíbenější místo. Můžete postavit také místo, kde by se vám nejvíce líbilo. Co by tam rozhodně mělo být? Jak by mělo vypadat?	Postavte věže stejně vysoké, jako jste vy.
Manipulativa a stolní hry	Dokreslete postavě barvu vlasů podle určitého vzoru. Která barva vlasů bude asi následovat?	Můžeme přidat i kombinaci očí, různých úst atp.
	A) Poskládejte hlavy za sebou tak, aby se vždy střídaly černé, blond a hnědé vlasy.	Navlékněte korálky podle velikosti.
	B) Vymyslete vlastní vzor. <i>Poznámka: Děti mají k dispozici velké množství hlav (např. z papírových talířů). Jejich úkolem je uspořádat je do řady a střídat barvu vlasů (např. černé, blond, zrzavé). Jak budete pokračovat, abyste dodržely stejný postup?</i> Následně dětem umožněte, aby si hlavy uspořádaly podle vlastního vzoru. Ptejte se jich na jejich uspořádání a komentujte ho. Ty jsi vytvořil řadu hlav s černými vlasy. Vidím, že střídáš hlavy s blondatými a hnědými vlasy. Která barva bude teď následovat? Kolik hlav máš s hnědými vlasy?	Seřadte obrázky podle posloupnosti (miminko až stařec). Seřadte obrázky, jak rostlina roste. Seřadte za sebou obrázky, jak roste kuřátko, žába, motýl, včela atp. <i>Poznámka: Výborné a autentické obrázky z vývoje zvířat můžete nalézt např. v knize Z larvy včela, z kukly motýl. Jednoduché obrázky vývoje člověka, rostlin a zvířat můžete také překreslit na velké oblézky. Dětem se s nimi bude dobře manipulovat a lze je využít i při pobytu venku.</i>
Pokusy a objevy	Obkreslete různé boty (dětské, dospělé, boty pro miminka atp.). Boty řaďte od největších po nejmenší. Nechte ostatní kamarády najít správnou botu k vašemu obrysů. <i>Poznámka: Pro správné řazení (zleva doprava) můžeme dát dětem, které budou potřebovat, pruh papíru se symboly čtverce řazenými od největšího po nejmenší.</i> Na stůl nebo na zem položte různě velké boty, kalhoty, čepice, ponožky atp. Nezapomeňte připravit oblečení pro všechny věkové kategorie. Ukazujte dětem části oblečení a ptejte se, kdo z osob na obrázku (muž, žena, dívka, chlapec, batole, miminko) by je mohl nosit. Porovnejte velikosti oděvů a bot	a povídejte si o tom, jak s věkem rosteme. Na stole rozložte největší kalhoty a na ně dejte kalhoty pro miminko. Botu batolete přiložte k největší botě. Můžeme se dětí také ptát, co rády nosí. <i>Poznámka: Toto centrum bude vyžadovat asistenci dospělé osoby (zejména v kladení otázek a podněcování dětí k diskuzi). Aktivitu lze také realizovat společně, např. v ranním kruhu.</i> Černá ovce² Otevřete krabičku a dobře si prohlédněte její obsah. Zkuste společně přijít na to, co do ní z nějakého důvodu nepatří, co je černou ovci. Své rozhodnutí zdůvodněte.

	<i>Poznámka: Nejdříve si s dětmi ozřejmíte pojem černá ovce. Můžete také využít sady různých kvartetových karet. Každá sada obrázků bude obsahovat tři karty stejného typu a jednu odlišnou. Děti mají za úkol vybrat tu, která do kvarteta nepatří a zdůvodnit proč.</i> Nahrajte na tablet svůj hlas (můžete nazpívat písničku, říct básničku nebo třeba jen jednu větu). Jsou všechny hlasy stejné? Proč ano/ne? Jak poznáme něčí hlas?	Vezměte nahrávku s sebou do hodnoticího kruhu a nechte hádat ostatní kamarády, komu patří hlas na nahrávce. Zkuste se vzájemně vyfotografovat. Udělejte fotografii, kde bude celá postava, jen hlava, ruka s rozevřenými prsty, postava zezadu, noha apod. Můžete připravit hádanky pro ostatní. Komu patří tato noha, ruka...?
--	--	---

Voda
a písek

Obtiskněte své ruce do písku. Kdo má největší otisk? Co se stane, když hodně zatlačím? Co se stane, když položím ruku jemně na písek? Víte, že voda je pro život člověka velmi důležitá? Víte, jak dlouho vydrží člověk bez vody?	Víte, že je voda i v lidském těle (dokonce tvoří více než jeho polovinu). Doporučuje se, že dospělý člověk by měl denně vypít dva až tři litry vody. Zkuste naměřit, kolik vody to je, a přelijte obsah dvou litrů do připravené nádoby.
--	---

Zdroje

1	Inspirace na www.ucimesevenku.cz (sdružení Tereza).
2	Další metody, techniky a strategie podporující efektivní učení dětí najdete na www.kritickemysleni.cz
Inspirativní knihy k tématu	
DESBORDES, Astrid. <i>Mám tě ráda</i> . Praha: Axióma, 2016.	
JONES, Grace. <i>Z larvy včela, z kukly motýl</i> . Praha: Svojtka&Co, 2015.	
LOYD-JONES, Sally. <i>Jeho královská maličkost</i> . Praha: 65.Pole, 2017.	
NONILLA, Rocilo. <i>Sourozenci</i> . Praha: CPRESS, 2019.Jeho výsost	
SENDAK, Maurice. <i>Tam, kde žijí divočiny</i> . Praha: Hynek, 1994.	
SILVERSTEIN, Shel. <i>O stromu, který dával</i> . Ostrava: Librex, 1999.	
WATTOVÁ, Mélanie. <i>Chameleón Leon</i> . Praha: Egmont, 2002.	
WECHTEROWITZ, Przemysław a Emilia DZIUBAKOVÁ. <i>Obejmi mě, prosím</i> . Brno: Host, 2017.	

OS

Povolání
našich
dědečků
a babiček:
Tiskařské
řemeslo

Délka trvání2 týdny	
Ranní úkoly:	Popiš fotografii z návštěvy v tiskárně. Rozhovor dítěte s rodičem.
	Vyjmenuj, co všechno se v tiskárně tiskne. Rozhovor dítěte s rodičem.
	Co dělají lidé v tiskárně? Co potřebují ke své práci? Vytleskej slovo: tiskař, stroj, papíry...
	Natiskni na papír pět různých obrázků.
	Udělej frotáž: otisk různých povrchů křídou nebo voskovkou na papír.
Náměty na zapojení rodičů	Pojmenuj barvy papírů (odstřížky barevných papírů z tiskárny).
	Porovnej papírové proužky. Který je nejdelší, nejkratší, nejširší?
	Porovnej, který papír je nejměkčí, nejtvrdší (různé druhy papírů).
	Podle obrázkového návodu poskládej papírovou čepici.
	Obtiskni do plastelíny písmeno, kterým začíná tvé jméno.
	Vyber z věcí tu, která se určitě vyrobila v tiskárně.
	Požádat o materiály z tiskárny: omalovánky, přání, diplomy, krabíčky na potraviny, puzzle, pexeso.
	Požádat o odpadový materiál z tiskárny pro volné tvoření dětí: proužky různých velikostí, šířek, materiálů, odřezky z kartonů, samolepicích tapet atp.

Náměty na zapojení rodičů	Požádat rodiče, aby společně s dětmi našli doma jednu věc, která byla vytištěna v jakékoliv tiskárně (časopis, krabičku na potraviny, knihu, kalendář, sešit, přání, triko, leták, omalovánku, návod na použití nějakého přístroje, mapy atp.).	Požádat rodiče o pomoc ve třídě při výrobě ručního papíru.
	Požádat rodiče, aby do mateřské školy nosili prázdné krabičky od léků, potravin apod. (do obchůdku, který si s dětmi vytvoříme).	Odpoledne pro rodiče a prarodiče. Povídání o tiskárně a tiskaři, výroba společného srdce z kartonu a prokladů na výzdobu školy. Předání vyrobeného přáníčka pro prarodiče. Pořízení společné fotografie s rodiči nebo prarodiči.
Evokační otázky k tématu	Co si vybavím, když slyším slovo tiskárna?	Co by mě o tisknutí a tiskařích zajímalo?
	Jak vypadá?	Jak se liší tiskárna, kterou máme ve třídě, od té, na které se tiskly knihy v dobách našich prarodičů?
	Co vše se v tiskárně může tisknout?	Jak se liší práce tiskaře dříve a dnes?
	Na co všechno můžeme tisknout?	Slyšeli jste někdy o 3D tiskárně? Jak pracuje? K čemu se využívá?
	Jak je možné, že máme různé barvy papíru?	Kdo je to tiskařský šotek? Jak asi vypadá? Proč se tak jmenuje?
	Jaké vlastnosti má papír?	Odpovědi zaznamenáme na flip. Není třeba položit všechny otázky.
Náměty do ranního kruhu	Povídání o tom, co jsme viděli na exkurzi. Co mi přišlo nejzajímavější? Co nového jsem se dozvěděl/a? Co mě překvapilo?	Fotografie je lepší promítnout na velkém monitoru či interaktivní tabuli, aby je viděly všechny děti.
	Děti povídají, co v tiskárně viděly, a učitel/ka jejich doslovné odpovědi zapisuje na plakát o tiskaři.	Jaké druhy papíru máme?
	Bližší popis tiskárny podle fotografií: stroje, náradí, pomůcky, materiály, způsob, jakým se tiskne. Co je na začátku, co následuje potom, co je na konci?	Rozdáme dětem různé proužky papíru, děti utvoří dvojice podle stejných proužků. Pak společně ostatním popíší, jaký je jejich proužek. Je dobré, pokud zohledňují nejen barvu, ale i gramáž a typ papíru (čtvertka, hedvábný papír, recyklovaný papír atp.).
Společné činnosti ve třídě	Pohybové chvílky	
	Jak vypadá cesta knihy: Pomocí pohybu (stanovišť) zmapovat, jak vypadá cesta knihy (od autora, který ji napíše, až k jejímu vytištění. Např. přitahování na lavičce, prolézání otvorem, skákání na určitá písmenka (symboly) ve velké čtvercové síti na koberci, válení sudů, balení papíru atp.	

Společné činnosti ve třídě	Inspirativní knihy k tématu	Beseda s dědečkem (na závěr projektu).
	Obrázková kniha <i>Jak věci fungují</i> z nakladatelství <i>Svojtka&Co.</i> , která jednotlivé fáze jednoduše popisuje a pomocí obrázků znázorňuje. <i>Knížka o knížce</i> Evy Mrázkové o tom, jak se rodí knížka. ¹	<i>Relaxační chvilka:</i> Děti si budou vzájemně ve dvojicích psát prstem na záda, hřbetem ruky tiskát na záda (různá síla úderu, hlazení, psaní písmenek, jemné přejíždění válečkem atp.).
	Různé pohybové a námětové hry (<i>Na šotka, Ztratilo se písmenko</i> atp.)	Výroba přáníčka.
	Vytvoření galerie. Vystavení fotografií z exkurze, přidat jednoduché popisky.	V průběhu celého tematického celku si budou děti vyrábět razítka z různých materiálů (guma, brambory, dřevo atp.).
Pobyt venku	Frotáž různých předmětů na školní zahradě, v lese nebo v parku.	Obtiskněte předměty a přírodní materiály na chodník. Děti najdou předmět, namočí ho do vody a udělají obtisk. Pak obarvíme vodu a děti udělají otisk na chodník. Pak řešíme, který otisk je déle vidět a proč?
	Hledání různých povrchů na zahradě a překreslení na papír.	Předtím se ještě můžeme zeptat na jejich odhad.
	Obtiskněte do písku různé předměty a přírodní materiály.	
Organizační poznámky	Domluvit návštěvu v tiskárně u Šimonova dědečka.	Dovybavit centrum <i>Knihy a písmena</i> různými typy knih, časopisů, letáků, formulářů, přidat razítka, datumovky, razítkovací polštářky, inkoust, tiskárnu k PC atp.
	Domluvit návštěvu dědečka v mateřské škole (na závěr projektu).	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Nakreslete pexeso. Můžete si zvolit, zda budete vyrábět tematicky zaměřené pexeso (pohádky, zvířata), nebo jinou variantu.	Vytvořte na obrázek matici a vytiskněte.
	<i>Poznámka: Osvědčily se prázdné papírové tácky, které se dávají např. pod pivo.²</i>	Různé tvary z kartonů nalepíme na čtvrtku, pak je natřeme barvou. Položíme přes ně čistý papír a válečkem uděláme otisk.
	Vytvořte omalovánku pro ostatní kamarády.	Obtiskujte různé předměty na papír. Můžete zvolit i variantu tisku podle určitého kritéria (tvaru, posloupnosti, velikosti atp.).
	Namalujte, jak si představujete tiskařského šotka. Můžete k tomu využít jakýkoliv materiál v centrech.	Vyzdobte prostírání pro rodiče pomocí razítek. (Použijeme barvu na textil.)

Dílňa	Vytvořte přání pro babičky a dědy z ručního papíru. Pozn. Nechat namočený novinový papír a sítko v dílně po celou dobu.	Vytvořte peníze do obchodu. Natiskněte na ně obrázek. Můžete využít razítka s čísly a natisknout hodnotu peněz.
	Vytvořte rámeček na fotografii vyfocenou na odpoledni pro rodiče a prarodiče.	
Domácnost	Upečte buchty podle knihy s obrázkovými recepty (dopomoc rodičů či učitele/učitelky).	Obtiskněte do těsta staré formičky na perníčky. Jaké obrázky vznikají? Co musíte udělat, aby byl obrázek dobře vidět?
Dramatika	Zahrajte svoji oblíbenou pohádku z pohádkové knihy.	Vystříhněte papírové loutky, které byly vytištěny v tiskárně, a zahrajte pohádku.
	Vytvořte si obchod se smíšeným zbožím. Využijte různých obalů, krabiček od potravin a léků, papírových peněz, které vytiskly děti v centru <i>Ateliér</i> .	
Hudba	Poznáte, co je to za zvuk? Např. psací stroj, zvuk PC tiskárny, razítkování obálky a jakékoli další zvuky.	Napodobujte zvuky, které můžete slyšet v tiskárně (při tisknutí). Vymyslete nějaký rytmus. Nechte ostatní, aby jej po vás zopakovali (např. vyúkat pomocí razítka).
	Který zvuk byl nejsilnější, nejhlasitější, nejtišší?	
Knihy a písmena	Vytvořte plakát <i>Co všechno víme o tiskárně a tiskařích?</i>	Vyzkoušejte si psát na psacím stroji. Mezi papíry vložte kopírovací papír. Pozorujte, co se stane.
	Děti tvoří plakát během celého integrovaného tematického bloku. Lepí fotografie, různé papíry, potištěné krabičky apod. Popisují věci, vytváří rámeček okolo plakátu, dokreslují obrázky, schéma atd.	
	Vytvořte puzzle z obrázku v časopise.	Seřaďte popletené obrázky, které pomíchá tiskařský šotek.
	Děti vyberou obrázek, který nalepí na tvrdý papír (nebo ho můžeme zalaminovat) a rozstříhají. Vytvořte i obálku na puzzle.	
	Podle návodu v knize složte čepici z papíru. <i>Varianta:</i> Složte čepici podle vlastního návodu. Postup zkuste zaznamenat na papír nebo ho ostatním jen říkejte a přitom skládejte.	Děti skládají dějové obrázky, které šotek v tiskárně rozházel.
		Seřaďte popletená písmenka, která ve slovech přeházeli tiskařský šotek.
		Pohádkové hádanky podle knihy. Rozdělte si role. Jeden si bude prohlížet knihu a dávat ostatním hádanky. Například: Je to holčička, má na sobě všechno červené. Jak se jmenuje? Ze které je pohádka?

Knihy a písmena	Dokážete roztrdit hromadu knih podle njakých společných znaků? Pro jednotlivé skupinky knih můžete vymyslet a nakreslit symbol, který vystihuje vaše rozřazení (např. korunka ► všechny pohádkové knihy atp.). Dáme dětem encyklopedie, mapy, pohádkové knihy, kuchařky, tvořivé knihy a děti se je snaží roztrdit a pojmenovat. Je dobré na začátku uvést jeden příklad. Listujeme knihou. Myslím si, že by mohly k sobě patřit tyto tři	knihy, protože na všech je na titulní stránce nakreslené nebo vyfocené nějaké jídlo. Vidím, že jsou tady i krátké recepty, jak se každé jídlo vaří, a také suroviny, které k tomu potřebujeme. Asi to budou kuchařské knihy. Mohl/a bych jako symbol pro tuto skupinu knih nakreslit třeba obrázek hrnce. <i>Poznámka: Dovybavte centrum různými razítky, datumovkou, tiskárnou, razítkovými polštářky, inkoustem, starým psacím strojem atp.</i>
Kostky a doprava	Postavte tiskárnu. Děti společně vytvoří reálný nebo fantazijní obrázek. Obrázek vyfotíme a fotografii vytiskneme. Postavte stroje na tisk. Sestavte společně obrázek z různých proužků a odřezků z papíru. Podle natištěné předlohy postavte stavbu z kostek.	Podle natištěného postupu postavte stavbu z lega. Postavte podle plánu město z papírových krabiček. <i>Poznámka: Děti nosí z domova potištěné krabičky. Z nich mohou cokoliv postavit. Aby jim krabičky nepadaly, mohou je částečně vyplnit korálky či malými kostkami. Krabičky jsou tak stabilní a lépe drží.</i>
Manipulativa a stolní hry	Poskládejte puzzle. Zahrajte si různé stolní nebo karetní hry. Natrhejte novinový papír na drobné kousky a dejte jej do velké vaničky. Využití na výrobu ručního papíru.	Natiskněte obrázky podle vzoru. Vymyslete vlastní vzor a vytvořte pracovní list pro kamaráda/ kamarádku. Dotiskněte správné razítko, které v obrázku chybí (sledování poslušnosti, vzoru atp.).
Pokusy a objevy	Prozkoumejte, co všechno můžeme s papírem dělat a jaké má papír vlastnosti. V závěru můžete nabídnout dětem další varianty: skládat, trhat, lepit, mačkat, balit, zkoušet, jak je papír odolný vodě, písku atp. Porovnejte různé druhy papírů (tloušťka, délka, barva, propustnost světla, savost atp.).	Děti porovnávají různé druhy papírů, trhají je, máčí je. Snaží se zjistit, který papír je více odolný, který plave atp. Mohou seřadit proužky papíru např. podle tloušťky od nejjemnějšího po nejtvrďší, ideálně si vymyslí vlastní kritéria a způsob záznamu vlastností papíru, který potom představí ostatním.

09

Kdo přiletí
na krmítko?

Délka trvání2 týdny		
Ranní úkoly	Uhádni hádanku: <i>Stále kráká, nezná noty, černé peří, žádné boty. Na zamrzlém rybníku umí přistát ve mžiku.</i>	Foukej do peříčka tak, aby se udrželo ve vzduchu co nejdéle.
	Pomocí kolíčku (zobáčku) naber z mističky hrášek a přendej jej na talíř.	Vyber z ošatky potravu, kterou může ptáček jíst, a dej ji do krmítka.
	Vybarvi jednoho ptáčka na krmítku.	Znáš nějakého ptáčka, kterého v zimě nemůžeme vidět u krmítka? Proč si to myslíš?
	Poznáš, na které zvukové nahrávce je hlas vrány? Udělej čárku k číslu jedna, dvě nebo tři.	Tvořte rýmy ke slovům: <i>vrána, vrabec, sýkorka, čížek, kos, hyl...</i>
Náměty na zapojení rodičů	Požádat rodiče o různé atlasy a encyklopedie ptáků.	Nabídnout rodičům možnost rozvěsit s dětmi vyrobené lojové koule na stromy cestou ze školky.
Evokační otázky k tématu	Které znáš druhy ptáků, jména ptáků?	Kdybych byl/a ptáček, chtěl/a bych být..., protože...
	Kde bydlí ptáci?	Kdybych jako ptáček mohl/a letět kamkoliv na světě, letěl/a bych se podívat..., protože...
	Jak se rodí ptáci?	Jako ptáček bych chtěl/a mít barvu peří, protože...
	Jak žijí (samí, v hejnu, v páru)?	Co jako člověk nedělám a jako pták bych chtěl/a dělat?
	Čím se živí?	
	Jak o ně můžeme pečovat?	
	Co může být pro ptáčky nebezpečné?	

Náměty do ranního kruhu	Video o krmení ptáčků. ¹	Rčení a přirovnání související s ptáky. Vysvětlit jejich význam: chytat lelky, mít po ptákách, vstávat se slepicemi, chodit spát se slepicemi, být jako ptáček jarabáček, ranní ptáče, být pěkný ptáček, být volný jako pták, chlubit se cizím peřím, orlí zrak, ostríží zrak, papouškovat, podobný jako vejce vejci, krást jako straka, být jak z divokých vajec, spí jako dudek, skřivan ► člověk, co brzo vstává, sova ► člověk, který je dlouho v noci vzhůru.
	Obrázkový příběh. Děti zvedají obrázky podle slov, která slyší.	
	Vymysli rým na slovo. Nejprve dáme na výběr, např. co se rýmuje se slovem <i>vrána</i> : <i>brána</i> , nebo <i>kočka</i> ? Pak děti vymýšlejí samy slova, která se rýmují.	
	Slabikování názvů ptáků pomocí oblouků ve vzduchu, dřepů, výskoků atp.	
Společné činnosti ve třídě	Pohybové chvílky	Děti vytvoří dvojice. Každé dítě ve dvojici chytí za dva cípy šátek, v němž je vajíčko (molitanový míček). Podle pokynů dělají různé pohyby (např. obě si dřepnou, vajíčko v šátku vyhazují vzhůru a zase chytají, vyhazují vajíčko do košíku, koulí ho z jedné strany šátku na druhou, tancují atp.).
	Za zvuků ptáčků (pustit z PC) napodobuj let ptáků a jejich pohyby. Jako křídla můžeš použít šátky.	
	Postav dráhu pro ptáčky, kteří staví hnízdo. Na začátek dráhy dej materiál, který je nutné přenést z jedné stany dráhy na druhou na otevřené dlani (např. míčky).	
Pobyt venku	Sypání potravy na krmítko.	Zavěšení vyrobených krmítek v parku a v lese.
	Poslouchání hlasů ptáků v přírodě.	
	Pozorování ptáčků u krmítka.	
Organizační poznámky	Průběžné focení a dokumentace výstupů z celého tematického celku.	Dojít pro knihy s aktuální tematikou do městské knihovny.
	Dovybavit centrum <i>Knihy a písmena</i> .	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Natři tvrdý papír modrým inkoustem. Pak vezmi zmizík a nakresli vzor peříčka. Můžeš se inspirovat skutečnými vzory ptačího peří, které najdeš v knihách.	Na průhlednou fólii vyskládej peříčka do tvaru ptáka. Až budeš hotov/a, požádej učitele/učitelku o zalaminování. Pokud budeš chtít, můžeš ptáčka ještě obtahnout černým fixem nebo ho dokreslit.
---------	--	--

Ateliér	Ze špachtlí sestavte krmítko a přilepte jej na barevný papír. Do krmítka přilepte zrní. Vytvořte také ptáčky a umístěte je ke krmítku. Inspirovat se můžete v encyklopediích či v kalendáři nebo si vybavit ptáčka, kterého jsme viděli na procházce. Pokud budete chtít, dotvořte ke krmítku i zimní krajinu.	Najdi v knížce ptáčka, který se ti líbí, okopíruj ho, vystříhni a vybarvi. Nakresli strom a ptáčka na něj přilep. Na tabletu jsou nahrané různé zvuky ptáků a ptačí zpěv. Zkus jej nakreslit k ptačímu zobáčku. O čem asi zpívá? Co by mohl daný zvuk znamenat? Víte, z čeho si staví ptáčkové hnízdo? Zkuste takové hnízdo postavit. Využijte k tomu různé předměty (klacíky, kamínky, větvičky, listí, hlínu atp.).
Dílna	Nůžkami prostříhejte tvar v PET lahvi podle připravené linky. Nebožátkem vyvrtejte díрку na vyznačeném místě. Dírkami provlékněte klacík, do lahve trychtýřem nasypete zrní a protlačte vyřezané otvory dovnitř (můžeme ukázat v ranním kruhu nebo při představování činností do jednotlivých center). Využijte vzájemné pomoci, např. při sypání zrní do lahve.	Z krabice od mléka vyrobte krmítko pro ptáčky. Vyřízněte otvor, ozdobte podle fantazie, přivažte a nasypete zrníčka. Ze dřeva postavte ptačí budku nebo krmítko. Z dřevěných hranolů nařežte a slepte žebřík, který pak dáme do klece našim andulkám.
Domácnost	Vyválejte z těsta válečky a vytvořte z nich ptáčky. Můžete využít vykrajovátka nebo vymyslet vlastního ptáčka. K dozdobení jsou připravená různá semínka. Na borovicové šišky uvažte provázky tak, aby se daly připevnit na stromy a krmítka. Do kastrůlku s rozpuštěným tukem zamíchejte zrní a do směsi namáchejte šišky na provázku. Obalujte šišku tak dlouho, dokud na ní nebude	dostatek semínek. Pak odneste šišky vychladnout na balkon. Roličku od toaletního papíru provlékněte provázkem, aby se dala zavěsit. Natřete povrch roličky rozpuštěným rostlinným tukem a vložte do sáčku se zrníčky. Protřepejte tak, aby zrní roličku obalilo. Upečte hnízdečko z kynutého těsta.
Dramatika	Předvádějte, co všechno dělají ptáci, jak jedí, jak se pohybují, jak spí. Jak spí pelikán, plameňák, sova, páv? Můžeš se inspirovat např. v knize Marie Štumpfové a Jiřího Dvořáka <i>Jak zvířata spí</i>.² Napodobujte zvuky ptáků zachycené na zvukové nahrávce.³	Hrajte si na ptačí hostinu, jezte jako ptáčci, krmte mláďata..., využijte různé mističky, pinzety a korálky. Zahrajte si na ptáčky v ptačí budce. Zahrajte si na ptáčky v hnízdě.

Hudba	Zahrajte na klavír písničku <i>Žezuličko, kde jsi byla</i> . Můžete využít barevnou osnovu.	Na počítači si poslechni ptačí zpěv. ⁴ Napodob jej a nahraj na mluvicí skřípec.
	Napodobte ptačí zpěv. Připravte ptačí koncert.	<i>Poznámka: Mluvicí skřípec je výborná pomůcka, která umožňuje nahrávat zadání do centra nebo mluvené výstupy dětí.</i>
	Na barevné tubusy ťukněte tolikrát, kolik slabik mají slova: <i>zrníčko, semínko, slunečnice, proso, mák, sýkorka, vlaštovka</i> apod.	Znáte nějakou písničku, ve které se zpívá o ptáčkovi? Zazpívejte ji a vytukejte na dřívka.
Knihy a písmena ⁶	Najděte v knihách obrázky ptáků a dejte k nim reflexní lístky. Najdeš obrázek stejných ptáků? Umíte některé z nich pojmenovat?	Prohlédněte si obrázkový text o vrabci. Zjistěte, jak vypadá, co jí, zda žije sám, či v hejnech, odlétá do teplých krajín atp. Vytvořte jednoduchý záznam pomocí obrázků a nalepte na kartičku společně s obrázkem nebo fotografií vrabce.
	Vyprávějte příběh podle obrázků (buď volně, nebo pomocí klíčových slov: např. <i>ptáček, semínko, zima, ticho...</i>)	Najděte ve třídě předměty, které začínají na stejné písmeno jako slovo <i>pták</i> , a dejte je na ták.
Kostky a doprava	Na tabuli sestavte z dřevěných magnetických kostek ptáky podle své fantazie nebo podle plánu.	Na tabuli sestavte z dřevěných kostek ptáčky podle plánu.
	Do obrysu vejce nalepeného krepovou páskou na koberci vyskládejte kostky tak, aby nebyl vidět ani kousek koberce.	Z dřevěných kostek postavte ptačí budku. Nezapomeňte na otvor, kudy by mohli ptáčci do budky létat.
Manipulativa a stolní hry	Ze stavebnice <i>Kapla</i> (nebo <i>Seva</i>) postavte krmítko pro ptáčky.	Sestavte z nastříhaných kousků obrázek vrabce a sýkorky.
	Zahrajte si na ptáčka a pomocí kolíčku nebo pinzety (zobáčku) sbírejte žížaly (nastříhané provázky) a zrníčka (korálky).	Vyšijte hnízdo barevnými provázky. Propleťte papírové hnízdo a domalujte ptáčky.
Pokusy a objevy	Běžte na zahradu pozorovat ptáčky, využijte připravené dalekohledy a fotoaparáty. Které jste viděli ptáčky? Jaké měli barvy? Poznali jste některého? Zkuste podle fotografií najít jméno ptáčka v encyklopedii nebo na PC.	Co umí pírko? Prohlédněte si pírko pod lupou, postavte se na židličku a pusťte ho dolů. Pozorujte, jak letí. Pohlad' pírkem sebe nebo kamaráda.

10

Letem světem Afrikou

Délka trvání 2 týdny

Ranní úkoly

- Podívej se na glóbus a požádej toho, kdo tě přivedl, aby ukázal, kde leží Česká republika a kde Afrika.
- Proč ptáci na zimu odlétají do Afriky?
- Vyber si pastelku a obtáhni obrys Afriky.
- Poznáš, který stín patří ke zvířátkům na obrázku?
- Ochutnej některé tropické ovoce z nabídky na tácu. Označ pomocí symbolů, jak ti chutná.

- Zakroužkuj zvířata, která žijí v Africe.
- Pomoz při výrobě afrického šperku. Navlékni na šňůrku tři různé korálky.
- Poslechni si zvuky ze savany. Která zvířata slyšíš? Označ v tabulce.
- Vytúkej jednoduchý rytmus na bubínek. Popros maminku nebo tatínka, aby melodii po tobě zopakovali.
- Co je v pytlíku? Prohmatej plátěný pytlík nebo si do něj sáhni. Co myslíš, že je uvnitř? (Písek.)

Náměty
na zapojení
rodičů

- Odpoledne s africkými tanci. Ukázka tance, který se děti naučily, možnost si jednoduchý tanec s lektorkou afrických tanců vyzkoušet.

Bubnování s rodiči.

Evokační
otázky

- Kde leží Afrika? Použijte mapu, glóbus.
- V čem je Afrika jiná než Česká republika?
- Jaká zvířata žijí v Africe?

- Znáš nějaké ovoce, které roste v Africe?
- Jak vypadá většina lidí, kteří žijí v Africe? Čím se nám podobají a čím se od nás liší?
- Chtěl/a by ses podívat do Afriky? Proč?

	Na co by ses chtěl/a zeptat kamaráda v Africe? Co by tě zajímalo? Co by ses chtěl/a dozvědět?	<i>Poznámka: Je dobré promítat obrázky a fotografie přímo na interaktivní tabuli, aby děti měly vizuální oporu.</i>
Náměty do ranního kruhu	Podívejte se na mapu Afriky a mapu České republiky. V čem se liší? Seznámení se světadílem Afrika, vysvětlení barev na mapě Afriky a porovnání s mapou ČR.	Obrázky zvířat žijících ve volné přírodě v Africe a zvířat, která žijí u nás.
	Seznámení s glóbusem a se severní a jižní polokoulí. Pokus s lampičkou a glóbusem: vysvětlení, že na každé polokouli máme jiné roční období, které závisí na sklonu zemské osy.	Ochutnávka exotického ovoce, které roste v Africe.
	Seznámení s tím, ze které části Afriky se k nám na jaře vrací ptáci.	Obrázky lidí žijících v Africe, fotografie měst, krajiny (poušť, velká města, vesnice...).
		Obrázky oblečení a šperků, které lidé nosí/nosili v Africe, tradiční oděvy, nástroje, jídla apod.
Společné činnosti ve třídě	Různé básničky, písničky, společné bubnování.	Postav překážkovou dráhu a projdi ji celou po čtyřech (jako některá africká zvířata). Zkus napodobit chůzi lva, slona, nosorožce...
	Krátký film o Africe.	
	Ochutnávka tradičních afrických jídel, ovoce a nápojů.	Po celé třídě jsou schované obrázky pexesa s ovocem. Posbírej všechny obrázky. Zkontroluj, jestli máš dvojice, pokud máš jen jeden obrázek, hledej dál.
	Pohybové hry Napodobuj pohyby zvířat, která jsou na obrázku (slon, opice, krokodýl apod.).	Postav dráhu a projdi ji s miskou na hlavě jako některé africké ženy, které nosily vodu ze studní.
Pobyt venku	Sledování krajiny, její popis. Co nenajdeme v Africe?	Vymysli s kamarádem africký tanec. Nauč jej ostatní.
	Opičí dráha.	Hra na písku, stavba pyramid.
Organizační poznámky	Domluvit místo/třidu pro nácvik afrických tanců.	Požádat rodiče o fotografie nebo předměty spojené s Afrikou, které by děti mohly přinést do mateřské školy.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Z barevného papíru vytrhejte tvar Afriky a nalepte ho na výkres. Podívej se na mapu Afriky, odkud přilétají ptáci. Vystříhněte ptáčky a dolep je na vytrhanou Afriku. Můžete doplnit dráhu letu.	Natřete palmové listy a banány vyřezané z kartonu. Budeme je pak potřebovat k doplnění palmy, kterou vyrábí děti v dílně.
	Natřete barvami bublinkovou fólii a otiskněte ji na výkres. Z černého papíru vystříhněte africká zvířata a nalepte je na výkres.	Vymodelujte z hlíny africkou masku. Vyrobte náramek nebo korále. K dispozici máte různé šňůrky, korálky, mušličky, peříčka atp.
Dílna	Z materiálu, který je v dílně, vytvořte dopravní prostředek na cestování do Afriky.	Z kulatých krabiček a špachtle vyrobte africký hudební nástroj.
	Vyrobte česáček na kokosy z kelímku od jogurtu, punčochy a dřevěné tyčky. Podle šablony nařežte kartony a jednotlivé díly spojte <i>Makedem</i>¹ tak, aby vznikl kmen palmy. Nahoru připevněte už připravené palmové listy a banány, které vybarvily děti v ateliéru.	Z kartonu a <i>Makeda</i> vytvořte africkou masku. Vyrobte africký buben. Spojte dva kelímky, ozdobte je a na hrdlo navlečte ustržený balonek.
Domácnost	Upečte cukroví ve tvaru žirafy, krokodýla atd.	Rozválejte těsto, udělejte z něj placky. Budete potřebovat hodně síly. Až budou placky rozválené, poproste paní kuchařku, aby je dala do trouby. Na placky můžete použít koření, které se často přidává do afrických jídel (<i>ras el hanout</i>, <i>kardamom</i>, <i>berbere</i> atp.).
	Připravte salát z ovoce, které roste v Africe. Připravte na svačinku ovocné špízy. Nakrájejte ovoce a napichujte je na špejli tak, aby se střídaly různé druhy ovoce.	Připravte tradiční africké jídlo podle receptu.
Dramatika	Zahrajte si na badatele a badatelky, kteří objevují svět. Najděte si ve třídě rekvizity potřebné k cestování. Co byste si vzali s sebou do Afriky?	Zkuste si z různých látek, šátků a kostýmů vytvořit podobný oděv, který nosí lidé v Africe. Inspirujte se fotografiemi či v knihami o Africe. Všimněte si, co mají lidé na sobě. V čem je jejich oblečení jiné?

Dramatika	Zahrajte si na cestovatele a cestovatelky, kteří se ztratili v poušti a nemají žádnou vodu.	<i>Složitější varianta:</i> Vyznačte cestu ke studni. Umístěte na ni několik překážek, které budete muset cestou překonat. Projděte mezi překážkami tak, aby se vám voda nevyhlila.
	Zahrajte si na lidi, kteří nosí vodu z dalekého místa. Použijte k tomu rekvizity, které najdete ve třídě.	
Hudba	Zahrajte na zvonky písničku <i>Pět minut v Africe</i>.	Zahrajte na hudební nástroje a zpívejte jakoby cizí <i>africkou</i> řečí. Vymyslete si vlastní melodii i text.
	Najděte nástroje, které připomínají zvukem dupot slona, řev lva, běh zebry, chůzi žirafy, povyk opic atp. Předvedte ostatním. Poslechněte si africké bubny a zkuste jejich zvuk a rytmus zopakovat. Zabubnujte na buben nějaký rytmus. Nechte ostatní, ať jej zopakují. Při bubnování se střídajte.	
Knihy a písma	Prohlédněte si knížku o Africe a nakreslete, co tě nejvíc zaujalo.	Podívejte se na fotografie zvířat. Jaké otázky vás napadají? Na co byste se chtěli zeptat? Co byste se chtěli dozvědět? Vymýšlejte otázky a hledejte na ně odpovědi. Pokud nebudete znát odpověď, nic se neděje. Zkusíme ji najít společně v hodnoticím kruhu nebo budeme pátrat v dalších zdrojích.
	Dejte pod průhlednou fólii mapu Afriky a vytvořte ji z plastelíny. Hledejte v knížkách obrázky zvířat, která žijí v Africe. Jedno zvíře si vyberte a nakreslete ho. Prohlédněte si knížky o Africe. Všimněte si krajiny, obydlí, rostlin a zvířat. Jak vypadají? Co vás zaujalo? Podle předlohy napište své jméno v hieroglyfech (jednotlivé znaky můžete i nalepit).	
Kostky a doprava	Vyskládejte dřevěné kostky na obrys Afriky z lepicí pásky.	Podle své fantazie nebo podle obrázku poskládejte z nalepovacích kostek palmu s kokosem.
	Udělejte z dřevěných kostek hada. Na závěr změřte, jak je dlouhý. Postavte žirafu z dřevěných kostek a panáčka z kostek pěnových. Porovnejte jejich velikost.	
		Postavte z kostek pyramidu. Postavte z kostek a dalších materiálů africkou vesnici. Co všechno potřebují lidé ke svému životu?

Manipulativa a stolní hry	Udělejte lvovi hřívu z bavlnek. Vytvořte různé náhrdelníky, korále a ozdoby. Vyšijte na látku ornamenty, které užívají africké ženy.	Z lego kostek postavte co největší pyramidu. Vytvořte pyramidu ze špejlí a ke spoji použijte plastelínu. Možná vymyslíte ještě další způsob, jak by mohla pyramida vypadat.
Pokusy a objevy	Posviťte baterkou na glóbus a pomalu s ním otáčejte. Představte si, že je baterka <i>sluníčko</i>. Označte bod na glóbusu lepicí páskou a pokus opakujte. Svítí <i>sluníčko</i> na pásku po celou dobu? Podívejte se na obrázky zvířat a pomocí provázku zjistěte, které zvíře je největší, které nejdelší a které nejtlustší. Ochutnejte exotické ovoce v miskách a rozdělte je podle toho, které ovoce je sladké a které kyselé (banán, citron, pomeranč, ananas...). Svůj pokus můžete překreslit na papír.	Zasaďte semínka do třech kelímků. V jednom bude hlína, kterou budete zalévat, do druhého dejte písek a semínka nezalévejte, do třetího udělejte díрку zespoda, přidejte písek a položte do tácku s vodou. Pokus po týdně zkontrolujte. Co se stalo? Které rostliny rostou v Africe? Jak je možné, že některé rostliny mohou růst na poušti? Prozkoumejte důkladně některé rostliny a plody (banánovník, kokos, banán, ananas, virunga, mango atp.). Popište, jak vypadají, jakou mají barvu a chuť, nakreslete je. Můžete vytvořit atlas tropického ovoce.
Voda a písek	Vytvořte v písku pouštní krajinu. Navlhčete si písek rozprašovačem a prstem do něj namalujte banán, ananas, kokos, palmu. Vyhledejte v písku zahrabané tropické ovoce (plastové). Poznáte, o které ovoce jde?	Vytvarujte v písku pomocí alobalu řeku <i>Nil</i>, nalijte vodu a pouštějte na ní lodičky. Písek ozdob zvířátky a palmami. Postavte z vlhkého písku pyramidu. Jako předloha vám může posloužit fotografie egyptských pyramid. Pokuste se vytvořit co největší stavbu.
Zdroje	1 Kreativní systém Makedo https://www.youtube.com/channel/UCZ4ajYeY4ZCiFBI52fkCnXg	

Pod zemí

Délka trvání | 1 týden

Poznámka

Tento tematický celek byl součástí celého třítydenního cyklu inspirovaný knihou Aleksandry a Daniela Mizielińských *Pod zemí*.

První den byl věnován seznámení s knihou. Děti si samy na základě velmi názorných a jednoduchých ilustrací a krátkého textu vybraly témata, kterými by se chtěly v následujících dnech zabývat.

Podtémata, která děti zvolily

- Sopky
- Tunely a metro
- Podzemní vrtý
- Jeskyně
- Kořeny

Každému tématu se děti věnovaly jeden den. V následujících týdnech děti více prozkoumávaly život pod zemí (živočichové, rostliny, různé druhy půdy atp.).

Ranní úkoly

- Které zvíře žije pod zemí? Nakresli, napiš nebo si vyber kartičku s obrázkem a nalep ji a papír.
- O čem si budeme dnes povídat? Zkus odkrýt jedno okénko. Jestli potřebuješ další nápovědu, otevři další okénka.

- Zkus uhodnout, k čemu slouží stroj na obrázku (auto s obřím vrtákem).
- Prolez tunelem. Můžeš si nasadit škrabošku a zkusit to poslepu.
- Dokresli rostlině další kořeny.

Náměty na zapojení rodičů

- Požádat rodiče o květníky a rostlinky k sázení.
- Nabídnout jim aktivní účast v centrech aktivit.

Evokační otázky	Co všechno bychom mohli pod zemí vidět?	Mohou žít pod zemí lidé? Proč ano/ne?
	Kdo žije pod zemí?	Byli jste už někdy v podzemí? Kde? Jaké to tam bylo? Popište.
	Jak to, že tato zvířata mohou žít pod zemí?	Proč se staví tunely?
	Kde nebo v čem pod zemí bydlí?	Odkud se bere voda?
	Co potřebují ke svému životu?	Jak se dostane voda do našeho kohoutku v koupelně?
Náměty do ranního kruhu	Společné čtení a prohlížení knihy <i>Pod zemí</i> . Výběr témat.	Nejhlubší vrt světa (12 km/24 let). Znázornit na časové ose, připodobnit číslo k autentické situaci. Pustit krátký film. Naskenovat velký obrázek z knihy <i>Pod zemí</i> a pustit ho na interaktivní tabuli.
	Krátký film o stavbě metra. Následná diskuze.	
	Povídání o sopkách. Využití knih a obrázků. Nechat děti předvídat, „číst“ a popisovat obrázky. Jak si schéma vysvětlují? Co si myslí, že se děje uvnitř?	
Společné činnosti ve třídě	Pohybové hry <i>Sopka a láva:</i> Výbuch a převalování na žíněnce, válení sudů, napodobování pohybu vrtáku. <i>Chůze mezi krápníky:</i> Opatrně chodit mezi rozvěšenými fáborky tak, abychom se jich nedotkli, napodobování pohybů zvířat, která žijí pod zemí, nápodoba pohybu jeskyňáře ► prolézání překážkovou dráhou, plazení po břiše atp.	<i>Průběžně:</i> Obalování zavařovacích sklenic modelínou ► vyrábění polotovaru do centra <i>Pokusy a objevy</i> . Společné čtení a prohlížení knihy Milady Rezkové <i>To je metro, čče!</i>
Pobyt venku	Rýpání zeminy, vyhrabávání děr, sázení rostlin, pozorování živočichů, záznam četnosti jejich výskytu, následné dohledávání informací v encyklopediích a dalších knihách. Práce s ručním náradím (rýč, lopatka, motyka).	Budování potrubí (umělohmotné tubusy). <i>Hra na archeology:</i> Hledejte zahrabané předměty v písku. Očistěte je štětcem. Použijte lupy a kelímky se zvětšovací skličkem. Vyznačte své naleziště pomocí pásky, abyste se k němu mohli vracet i v dalších dnech.
Přesah mimo MŠ	Možnost pozorovat stavební stroje (bagr, rypadla), případně jízda metrem. Pozorování podzemí, návštěva městského podzemí atp.	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Sopky: Namalujte sopku. Vytvořte sopku z různých materiálů.	Podzemní vrty: Nakreslete vrstvy podzemního vrtu. Inspirovat se můžete v knize. Pokud obrázek nakreslíte na velký papír, může vzniknout plakát, ze kterého se i ostatní dozvědí, jak podzemní vrt vypadá. Nezapomeňte si nejdříve promyslet, odkud začnete kreslit. Co bude úplně dole, co v dalších vrstvách, co těsně nad povrchem?
	Zapouštějte do klovatiny barvy, které má láva.	
	Jeskyně: Vytvořte jeskyni s krápníky.	
	Vymodelujte různé tvary a velikosti krápníků.	
Dílna	Kořeny: Namalujte strom i s kořeny.	
Domácnost	Sopky: Vytvořte sopku z odřezků dřeva. Ze dřeva můžete také vyřezat trojúhelníky tak, že odřežete čtyři rohy ze čtvercových podložek. Trojúhelníky pak můžete přibít na podkladovou desku a vrstvit je tak, aby vám vznikl útvar s otvorem uprostřed.	Jeskyně: Z kousku větve nebo dřívka zkus pomoci rašple napodobit tvar krápníku. <i>Poznámka: místo dřeva lze také použít k vytvarování hlinu nebo tvrdší pěnu, která se dává např. do zápichu.</i> Kořeny: Vytvořte model kořenů (vrtání otvorů do desky a provlékání provázků ► kořenů).
Dramatika	Sopky: Vytvořte z těsta a marmelády kráter se sopkou.	Kořeny: Vytvořte svazek kořenů z těsta pomocí lisu na česnek. Nakrájejte na táč všechnu kořenovou zeleninu. Nezapomeňte ji nejdříve umýt a očistit. Která další zelenina ještě roste v zemi?
	Podzemní vrty: Vytvarujte vrtáky z listového těsta a připravte je k pečení.	
	Sopky: Zdramatizujte výbuch sopky. Vyberte z playlistu anebo sami zahrajte na hudební nástroje hudbu, která by vaši scénku dobře doplnila a vystihla.	Postavte společně tunel z různých látek. Můžete je přehodit přes židličky nebo vymyslet vlastní způsob. Zkuste jím opatrně prolézt. Pokud si troufnete, nasadte si na oči škrabošku. Na konci si řekněte, jaké to pro vás bylo. Jaké jste měli pocity? Co se vám líbilo, co nelíbilo?
	Tunely a metro: Vymyslete a zahrajte příběh o tom, co se děje v noci v metru.	

Hudba	Tunely a metro: Poslechni si znělku metra. Zkus vymyslet vlastní. Zahraj ji.	hlasy netopýrů, kapání vody, ozvěna atp.). Pokuste se zvuky napodobit. Vyzkoušejte také spouštět opatrně skleněnky do krabice s oblázkou. Co slyšíte? Jaký zvuk vám to připomíná?
	Jeskyně: Poslouchejte zvuky, které můžete slyšet v jeskyni (nahrávka:	
Knihy a písmena ¹	Podzemní vrty: Prohlédněte si společně obrázky z knihy <i>Pod zemí</i> . Najděte v knize ty, kde můžeme vidět podzemní vrty, různé nástroje a nářadí, které se pro hloubení používají. Připravte si pro ostatní krátké představení a popis obrázku. Můžete také vymyslet vlastní příběh, co se právě pod zemí děje.	Jeskyně: Většina uměleckých děl má své názvy (<i>Dívka s perlou, Baletky, Slunečnice</i> atp.). Krápníky jsou vlastně také taková umělecká díla, která vytvořila příroda. Prohlédněte si různé obrázky krápníků a zkuste k nim vymyslet název. Jak by se mohly jmenovat? Co vám připomínají? Jak vypadají?
	Tunely a metro: Prozkoumejte společně plánek pražského metra. Jaké mají jednotlivé trasy barvy a písmena? Doplňte. Která trasa je podle vás nejdelší? Jak to poznáte? Pokuste se spočítat, kolik je zastávek na trase A.	
Kostky a doprava	Sopky: Postavte z kostek sopku. Přemýšlejte, z čeho byste mohli utvořit lávu a dotvořit její okolí či podzemí.	Tunely a metro: Postavte z kostek tunel a metro. Můžete vymyslet vlastní trasu a pojmenovat různé zastávky.
	Jeskyně: Vytvořte jeskyni, aby se v ní dalo procházet nebo alespoň prolézat.	
Manipulativa a stolní hry	Sopky: Sestavte a nalepte rozstříhané obrázky sopek.	Podzemní vrty: Vytvořte z papírových proužků vrtáky. Obtočte proužek okolo špejle.
	Podívejte se nejdříve, jaké barvy má láva, která vytéká ze sopky. Natrhejte z papíru co nejvíce malých kousků v podobných barvách. Natrhané kousky papíru dávejte do velké krabice. Budeme je potřebovat na sopku.	
Pokusy a objevy	Sopky: Pokus se sodou a octem, který simuluje výbuch sopky. K pokusu využijte také zavařovací sklenice obalené modelínou, které jste vytvářeli při ranních a dopoledních činnostech.	Kořeny: Naberte pipetou vodu a přeneste ji do druhé nádoby (kořeny, živiny).
	Podzemní vrty: Zkoušejte vyvrtat díru do různých materiálů (písek, dřevo, jablko, korek, hlína...) Kdy vám to šlo dobře a kdy špatně? Čím to bylo? Co jste museli udělat, abyste vyvrtali díru? Co se děje, když otáčíte vrtákem doleva nebo doprava?	

12

Aby nám tady spolu bylo dobře

Délka trvání | 1 až 2 týdny

Ranní úkoly

Obejmi se s tím, kdo tě
přivedl do školky.

Obkresli svou dlaň na papír
a podepiš se pod ni. Dlaň
můžeš vybarvit.

Vytleskej své jméno.

Postav na sebe tolik kostek,
kolik je ti let.

Nakresli svou značku.

**Náměty
na zapojení
rodičů**

Možnost být ve třídě s dítětem po
dobu adaptačního procesu.

Přinést do školky rodinnou fotografii.

Společné opékání buřtů na zahradě
(první setkání s rodiči v novém
školním roce spojené s krátkou
informační schůzkou).

**Evokační
otázky
k tématu**

Jak chceš, abychom ti říkali?

Co bys ve školce rád/a dělal/a?

Co se chceš naučit nebo vyzkoušet?

Co mám ve školce rád/a?

Jak se máme chovat, aby nám bylo
ve školce dobře?

Proč chodíme do školky?

Které jsou tvoje oblíbené písničky?
Které máš oblíbené hračky?

**Náměty
do ranního
kruhu**

Hry

Pozdraví se naše ruce.

Představovací hry: Já jsem Jana
a umím...

Hra na telefon: Haló, tady Jana,
volám... Přidávání pozdravu,
nálady apod.

Představ kamaráda, který sedí
vedle tebe (oblíbené jídlo,
hračka, písnička).

Vysvětlení oslovování (Říkejte mi...,
Mám rád, když se mi říká...).

	<i>Co děláme v mateřské škole celý den:</i> povídání v kruhu, následuje kreslení, rozcvička, svačina, práce v centrech, pobyt venku, oběd, odpočinek, svačina, volné hry, na zahradě, v lese, v tělocvičně. <i>Tichá pošta:</i> Pohlázení, stisk ruky, úsměv, polechtání.	Zazpívej, vytleskej, zašeptej, zakřič své jméno, jméno kamaráda atp. Jakou mám dnes náladu: vyjádři pohybem, obrázkem, slovem nebo zvukem.
Společné činnosti ve třídě	Prohlídka školky, představení personálu, prohlídka center, jejich vybavení.	Zpívání oblíbených písní při kytáře, klavíru, doprovod na různé Orffovy nástroje.
	Seznámení dětí s používáním jmenovek k vystaveným výtvorům, funkcí koberečků atp.	Poučení o bezpečnosti, včetně požárního poplachu a pohybu na komunikacích.
Pobyt venku	Seznámení s prostory a herními objekty na zahradě, procházka v blízkém okolí (zahrada školy, hřiště, park, les atp.).	Bezpečnost, chůze v útvaru a volný pohyb, rozhlížení přes cestu, signály atp.
Organizační poznámky	Individuálně probrat s rodiči míru adaptace.	<i>s pomůckami, které mají v jednotlivých centrech k dispozici, se signály, které dětem pomáhají orientovat se v čase, s harmonogramem dne. Především by to měl být čas, který poskytuje dětem dostatek příležitostí a času k volné hře, k objevování materiálů a hraček v centrech, k vzájemnému seznamování a spolupráci.</i>
	Připomenout, jak vypadá den ve třídě Začít spolu. Zářijové akce s rodiči a dětmi.	
	<i>Poznámka: V tomto tematickém celku by mělo jít především o přirozené seznamování dětí s prostředím třídy,</i>	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Prozkoumejte všechny možné materiály a pomůcky, které máte v centru aktivit. Co se vám nejvíc líbí? Vyzkoušejte si malovat, kreslit či tvořit podle vlastní fantazie.	Nakreslete své oblíbené zvíře, hračku nebo jídlo.
	Namalujte na karty, co děláme ve školce celý den. Obrázky pak pověsíme na šňůrku a kolíčkem označíme to, co se právě děje.	Vyrobte si vlastní prostírání. Na čtvrtku A3 namalujte jakýkoliv obrázek. Ten pak společně zalaminujeme.

Dílňa	Objevujte a tvořte z různých materiálů. Seznamte se s nářadím, které máte k dispozici.	Vytvořte deštnou hůl. Postupujte podle návodu. Dozdobte ji podle své vlastní fantazie.
Domácnost	Objevujte, jaké jsou v tomto centru pomůcky, nástroje, suroviny atp. Zalijte květiny ve třídě.	Umyjte a utřete všechny talířky. Připravte ovocné špízy na svačinu.
Dramatika	Objevujte, jaké jsou v tomto centru hračky, pomůcky, divadelní kostýmy a rekvizity. Všimněte si, kde jsou uloženy. K uklidu věcí na správné místo vám pomohou piktogramy. Vytvořte si svůj domek nebo pokoj. Co všechno byste chtěli v domku nebo v pokoji mít, abyste se tam cítili dobře?	<i>Pantomima:</i> Předved'te, co máte rádi, čeho se bojíte, jaký máte sen, co byste si přáli, čím byste chtěli být, co rádi děláte atp. Nechte ostatní hádat. Hrajte si na zrcadlo. Napodobujte, co předvádí kamarád/ka. Strídejte se.
Hudba	Prohlédněte si všechny hudební nástroje, které jsou v centru. Vyzkoušejte si společně zahrát nějakou písničku.	Zpívejte a rytmičt' své oblíbené písničky. Hledejte stejně znějící plechovky.
Knihy a písmena	Prohlížejte si knihy v centru aktivit. Která kniha vás zaujala? Založte v ní obrázek, který se vám nejvíce líbí. Řekněte ostatním, proč jste si vybrali zrovna tento obrázek. Co vám připomíná? Co vás na něm upoutalo?	Napište na kartičku svá jména nebo je natiskněte pomocí razítek. Můžete využít svoje značky, kde jsou vaše jména napsaná.
Kostky a doprava	Objevujte, jaké jsou v tomto centru hračky. Postavte z kostek školku, svůj dům, pokojíček atp. Sestavte kostky podle číselného plánu.	Postavte stáj pro zvířata. Sestavte autodráhu. Postavte domeček z molitanových kostek.
Manipulativa a stolní hry	Objevujte, jaké jsou v tomto centru hračky a pomůcky. Vytvořte pro kamaráda/kamarádku přívěsek ze zažehlovacích korálků.	Sestav postavu kamaráda/kamarádky ze zatloukacích dříví. Sestavte židli, stůl nebo jiný nábytek ze stavebnice Seva.

13

Ten dělá
to a ta
zas tohle

Délka trvání 1 týden

Ranní úkoly

Uhádneš, které povolání má paní na obrázku?

Jak se jmenuje člověk, který peče housky a chleba?

Přiřaď k sobě povolání a nástroj, který je potřebný při vykonávání dané práce.

Švadlena potřebuje navázat na šaty mašličky. Pomůžeš jí?

Poštovní doručovatelka by ti ráda přinesla dopis. Napiš svoje jméno na obálku.

Kopeček zmrzliny stojí 5 Kč. Zaplatí je panu zmrzlináři. Vyskládej peníze na tácek.

Náměty na zapojení rodičů

Exkurze na pracoviště, domluva doprovodu, zapůjčení pracovních oděvů.

Evokační otázky k tématu

Která povolání znáš?

Které povolání dělají tvoji rodiče?

Proč se musí pracovat?

K čemu potřebujeme peníze?

Čím chceš být, až vyrosteš?

Poznámka: Zápis na flip.

Náměty do ranního kruhu

Co to je? Kdo to je? Co dělá? Popiš obrázek nebo fotografii.

Ukázka obrázků, reálných pomůcek, nástrojů, materiálů potřebných

k jednotlivým povoláním, např. švadlena/krejčí, zahradník/zahradnice, lékař/ka, laborant/ka, učitel/ka atp. Odhadování nástrojů potřebných k určité profesi.

Společné činnosti ve třídě	Různé písničky a básničky s tematikou povolání.	Hry <i>My jsme chudí vandrovníci. Hádej, kdo jsem (pantomima). Jízda autobusem. Já popletená kuchařka atp.</i>
	Různé pohybové aktivity na téma Povolání.	
Pobyt venku	Nákup potravin na pečení a vaření.	Natáhněte na záhonku provázky, aby mohly fazole lépe růst. Ke každé rostlince na záhonku přidejte zápich. Označte, co na kterém záhonku roste.
	Postavte z písku stavbu.	
	Zahrajte si na policisty/policistky, kteří řídí dopravu.	
	Zalijte záhonky, vytrhejte plevel.	
Přesah mimo mateřskou školu	Procházka po náměstí, návštěva obchodů (pekárna, cukrárna, galanterie, obchod s oděvy, masna, pošta atp.).	Exkurze do elektrárny.
	Pozorování techniky při opravování náměstí.	Povolání v naší škole: učitel/ka, údržbář, kuchař/ka, uklízečka, ekonomka. Co všechno dělají? (Exkurze, rozhovory, pomocníci atp.)
	Návštěva maminky v hotelu (pokojská).	Návštěva rodičů v zaměstnání.
	Návštěva galerie.	Při pobytu venku návštěva a pozorování různých profesí, např. popeláři, prodavači/ky, stavební dělníci atp.
	Návštěva učnic oboru kadeřnictví.	
Organizační poznámky	Nákup potravin na vaření, návštěva obchodů, zajistit autobus do elektrárny, souhlasy s dopravou a návštěvou, BOZP pro elektrárnu.	Domluvit návštěvu pošty.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Namalujte, čím byste chtěli být.	Vymyslete a ušijte zajímavé oblečení pro panenky. Udělejte jim módní přehlídku. Pomocí vatových tyčinek a barev ozdobte dorty. Vytvořte z různých květin velkou kytici, zabalte ji jako dárek.
	Pomocí razítek ozdobte šátky. Můžete si vyrobit i svoje razítka a vymýšlet vlastní vzory.	
	Vyrobte si svůj barevný koberec. Provlékejte osnovou barevné proužky (stuhu, mašle, kusy látek).	

Dílna	Ozdobte dřevěné kolečko jako dort.	Vytvořte cokoli ze dřeva. Můžete využít i knihy s jednoduchými návody, které máte k dispozici v centru aktivit.
	Vytvořte zápichy do záhonků.	
Domácnost	Připravte podle receptu těsto na palačinky. Upečte je a namažte marmeládou.	Přichystejte slavnostní pohoštění ze surovin, které máte v kuchyňce k dispozici. Zapište nebo zakreslete, co všechno jste do jídla dali (recept, postup).
	Upleťte housky a upečte.	
	Zameťte třídu. Vysajte koberec. Zalijte květiny.	
Dramatika	Zahrajte si pantomimu povolání (<i>My jsme chudí vandrovníci...</i>).	Pokud můžete, dejte si na oči škrabošku a zkuste se pohybovat podél stěny. Jaké to bylo? Jak jste se cítili?
	Vyzkoušejte si, jaké to je být průvodčí ve vlaku. Můžete kontrolovat jízdenky, dávat znamení strojvůdci. Představte si, že jedete dlouhým tunelem a musíte ve tmě projít celým vlakem.	
Hudba	Zahrajte si na hudební kapelu. Které nástroje budete potřebovat?	Poslechněte si ve sluchátkách různé zvuky, které patří k záchrannému systému. Poznáte sanitku, požární vůz, policejní auto? Které další zvuky slyšíte?
	Co všechno potřebují zpěváci a hudebníci ke své práci? Společně nacvičte písničku.	
	Poslech a zpívání písniček, kde se vyskytují různá povolání (<i>Dělání, Strejda Jára</i> apod.).	
Knihy a písmena	Vyhledejte v knihách různá povolání. Označte místo záložkou.	Najděte v pracovním listě nástroje, které potřebují lidé k danému povolání. Spojte obrázky, které k sobě patří.
	Natiskněte písmena dle předlohy: POLICIE, NEMOCNICE, RESTAURACE. Nakreslete k jednotlivým slovům piktogramy, které je vystihují.	
Kostky a doprava	Najděte dopravní prostředky pro různá povolání: záchranné vozidlo, hasičský vůz, autobus, policejní auto, automobil na převoz stavebnin, letadlo, auto na rozvoz pizzy, jeřáb, vlak, bagr atp.	Postavte komín pro kominíka. Vytvořte další nástroje, které kominík potřebuje ke své práci.
		Postavte farmu z Woody stavebnice.

Vesmír

Délka trvání 2 týdny

Ranní úkoly

- Kterým písmenem začíná slovo *vesmír*?
- Najdi rozdíly mezi dvěma planetami.
- Uhádni hádanku: *Hvězdičky už vyšly, sluníčko je pryč, na obloze svítí velikánský míč. Co je to?*

- Napočítej do deseti. Zkus to i pozpátku.
- Nakresli prstem do písku planetu.
- Seřaď planety do řady od nejmenší po největší.
- Poznáš nakreslené souhvězdí? Co ti připomíná?

Náměty na zapojení rodičů

- Doprovod do planetária.
- Asistence při výrobě rakety z krabic.

Evokační otázky k tématu

- Co je to vesmír? Co ho tvoří?
- Proč se naší planetě říká *modrá planeta*?
- Kolik je planet ve sluneční soustavě? Podívej se na obrázek. Dokážeš je spočítat? Znáš název některé planety?
- Kdo je to kosmonaut? Co dělá?
- Myslíš si, že existuje život i na jiných planetách? Proč ano? Proč ne?
- Kdo je to mimozemšťan?
- Slyšeli jste někdy pojem velký třesk? Co myslíte, že znamená? Jak si jej představujete?
- Jaké jméno bys dal/a planetě, kterou bys objevil/a?
- Proč lidé touží objevovat vesmír?

Náměty do ranního kruhu

- Povídání o vesmíru. Jak vznikl vesmír, velký třesk, objevování planet, vynálezy spojené s objevováním vesmíru (teleskop, tuby s jídlem, skafandr, sonda atd.).

Náměty do ranního kruhu	Proč lidé ve vesmíru létají a na zemi stojí? (Gravitace). Chtěl/a bys letět do vesmíru? Proč ano? Proč ne?	Hra Procvičujeme první hlásku ve slově: <i>Jsem planeta Země a svou gravitační silou přitahuji děti, které začínají na hlásku J, K...</i> Děti, jejichž jméno začíná na danou hlásku, přijdou doprostřed kruhu. Procvičujeme barvy: <i>Jsem planeta Země a svou gravitační silou přitahuji děti, které mají na sobě červenou barvu.</i> Odpočítávání startu rakety (10, 9, 8...).
	Co je to atmosféra, jaký má tlak? Pokus se skleničkou: Naplň sklenici vodou až po okraj, poté na ni polož papír tak, aby úplně přilnul, pak sklenici otoč dnem vzhůru. Co se stalo?	
	Marťanská řeč. Analýza a syntéza, vyslovování slov po hláskách, co to je, mluv marťansky.	
Společné činnosti ve třídě	Vytvoření rakety z kartonu (s fotografiemi dětí v okénku), raketa se zavěsí ke stropu.	Krátký film. Přistání prvního člověka na Měsíci. Co myslíte, že astronauti prožívali? Jak vypadá povrch Měsíce? Proč umístili na Měsíc americkou vlajku? Pohybové chvílky Pohybuj se jako robot na měsíci. Jsi průzkumník/průzkumnice na planetě Mars.
	Čtení knihy Nikolaje Nosova <i>Neználek na Měsíci</i> .	
	Čtení a malování podle textu Emmy Chichester Clark <i>Eliška a Měsíčníánek</i> .	
Pobyt venku	Pohybové hry <i>Molekuly</i> : Děti běhají po zahradě nebo hřišti a na pokyn se chytanou ve dvojici, trojici... podle čísla, které zazní.	Obíhání planety (míče): Děti stojí v kruhu a podávají si míč nad hlavou. Návštěva planetária.
Organizační poznámky	Vybrat peníze na návštěvu planetária.	Požádat rodiče o papírové krabičky různých velikostí.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Vytvořte různé planety. Kulaté krabičky od syra natřete lepidlem, obalte je v krupici a zapouštějte do nich vodové barvy. Planety pak společně zavěsíme na šňůrku. Můžete se inspirovat různými barvami planet nebo vymyslet vlastní povrch a zabarvení.	Vytvořte <i>velký třesk</i> . Natřete černý papír klovatinou a zapouštějte do něj vodové barvy nebo tuše s barvami ohně. Nakonec lehce posypte třpytkami.
---------	--	---

Ateliér	Pokryjte nafouknuté balonky různých velikostí natrhanými papírky namočenými ve vodě se škrobem (kašírování). Po zaschnutí je natřete a ozdobte jako planety.	Z plastelíny vytvořte model Měsíce a obtiskněte do něj reliéfy různých předmětů (krátery).
	Sestrojte robota z různých krabiček. Přilepte je k sobě lepidlem a krepovou páskou. Na jeho dotvoření můžete použít i další rozmanitý materiál, který v centru aktivit najdete (brčka, drátky, pružinky, alobal atd.).	Z papírového talíře vytvořte létající talíř mimozemšťanů. Pomalujte a vyzdobte jej podle své fantazie.
		Na černý papír nakreslete křídami scénu z vesmíru s kosmickými loděmi, planetami a mimozemšťany.
Dílna	Sestrojte raketu. Můžete využít různé materiály.	Vytvořte ze dřeva a hřebíčků jedno souhvězdí. Pokud budete potřebovat, nejdříve si souhvězdí na dřevěnou destičku nakreslete. Pak zatlučte hřebíčky a omotejte je provázkem (provlečte provázek tak, aby vzniklo souhvězdí).
	Vyrobte raketu z PET lahve. Postupujte podle návodu.	
Domácnost	<i>Amarouny:</i> Uvařte pudink a nalijte ho do formičky s ovocem. Po vychladnutí jej vyklopte.	Vykrájejte kolečka z těsta. Můžete je ozdobit jako planety, Měsíc, Slunce atp. Využijte různého sypání, plev, semínek k ozdobení.
	Vykrájejte hvězdičky z listového těsta.	
Dramatika	Hrajte si na cestu do vesmíru.	Vymyslete si, jaký by mohl být život na jiné planetě. Předvedte ostatním. Uhodnete, co vaši kamarádi (mimozemšťané) předvádí?
	Zahrajte si na pobyt ve vesmíru. Jak žijí kosmonauti v raketě? Můžete si postavit různé kulisy, vytvořit kosmický oblek atp.	Zkuste si představit situaci, kdy musíte opravit raketu. Lehněte si na zem nebo karimatku a pokuste se přidělat velké šroubky do desky, která je nad vámi. Vyzkoušejte protáhnout provázek alespoň třemi dírkami, vytáhněte z otvoru korkový špunt atp.
	<i>Pantomima:</i> Vyzkoušejte si setkání s mimozemskou civilizací. Zkuste pomocí pohybů a zvuků mimozemšťanům předvést, co děláte ve školce. Nechte ostatní hádat.	
Hudba	Rytmizujte názvy planet, využijte co nejvíce hudebních nástrojů.	Beatles? Poslechněte si tuto píseň. Jak se vám líbí? ¹
	Víte, že americký Národní úřad pro letectví a vesmír (NASA) vyslal do vesmíru prostřednictvím velmi výkonných antén píseň <i>Across the Universe</i> od legendární skupiny	Neil Armstrong, první astronaut, který přistál na Měsíci, při letu zase poslouchal <i>Novosvětskou symfonii</i> Antonína Dvořáka. Poslechněte si ji i vy.

Hudba	Kterou píseň byste poslali do vesmíru vy? Proč zrovna tuto píseň? Zazpívejte a zahrajte ji.	
Knihy a písmena ²	Prohlédněte si knihy s obrázky vesmíru. Popište kamarádovi/ kamarádce, co všechno jste viděli.	Prohlédněte si společně knihu Olivera Jefferse <i>Tady jsme doma</i> . Co můžeme říct o naší planetě Zemi? Jaká je? Co jste se dozvěděli? Co vám přišlo zajímavé?
	Opište číslo a udělejte pod něj tolik koleček (čtverečků, trojúhelníků), jaký počet znázorňuje. Pokud potřebujete pomoc, podívejte se na čísla, která máme na zdi.	Prohlédněte si knihu souhvězdí. Vyberte si jedno, které vás nejvíce zaujme, a zkuste jej překreslit na papír. Můžete vymyslet i vlastní souhvězdí, které připomíná nějaké zvíře, postavu nebo věc. Kamarád/ka může hádat, jak se souhvězdí jmenuje.
	Vyprávějte příběh podle obrázků (<i>Story Cubes</i> : kostky s příběhy). Střídejte se v házení kostky a pokračujte ve vyprávění. Podaří se vám převyprávět celý příběh?	
Kostky a doprava	Z molitanových kostek postavte raketu pro čtyři kosmonauty.	Postavte raketu z velkých kostek.
	Postavte orbitální stanici.	Vytvořte kabinu pro kosmonauty a kosmonautky. Víte, že kosmonauti mají v kabině jen omezený prostor? Zkuste na to myslet, až budete kabinu stavět. Jaké to je, když sedíte ve stísněném prostoru?
	Sestavte odpalovací dráhu pro rakety. Zkuste ji postavit co nejvyšší.	
Manipulativa a stolní hry	Seřaďte planety podle vzdálenosti od Slunce (použij vzor).	Vytvořte model planety Země. Využijte k tomu různý drobný materiál. Můžete se podívat na glóbus, tablet či do atlasu, jak je naše planeta vidět z výšky. Pozn. Velmi dobrou zkušenost máme s papírovými lustry, na které se výborně maluje vodovými barvami i temperami.
	Složte raketu z barevných dřívěk podle různých vzorů. Dodržujte správné řazení barev.	
	Provlékněte látkou nebo papírem vlnu tak, aby vzniklo souhvězdí.	
Pokusy a objevy	Prohlédněte si encyklopedie a další knihy o vesmíru. Hledejte v nich planety, rakety, kosmonauty a vše, co souvisí s vesmírem. Jaké otázky vás napadaly? Co nového jste se dozvěděli?	Vyzkoušejte, jak funguje zemská přitažlivost. Postavte se na židli a pusťte na podlahu pírko, kamínek, papír. Jak dlouho padají? Který předmět padá k zemi nejrychleji, který nejpomaleji? Jak si to vysvětlujete?
	<i>Atmosférický tlak</i> : Na sklenici naplněnou po okraj polož papír tak, aby přilnul, sklenici otoč dnem vzhůru. Co se stane?	

15

Vzhůru na palubu, dálky volají

Délka trvání | 1 týden

Ranní úkoly

- Slož lodičku podle návodu.
- Vlož do krabice předmět, o kterém si myslíš, že plave.
- Udělej z papírové ruličky kukátko a podívej se z okna. Co všechno vidíš?

- Domaluj k lodičkám klidné moře, rozbouřené moře, kotvu.
- Do zkumavky s vodou přidej barvu, kterou může mít moře. Zkumavku opatrně umísti do stojánku.

Náměty na zapojení rodičů

- Požádat rodiče, aby napsali dětem vzkaz do lahve.
- Domluvit s panem J. M. návštěvu u loděnice. Požádat o souhlas rodičů (krátká plavba na loďce) a případnou účast.

Evokační otázky k tématu

- Jak podle tebe vypadá námořník?
- Co mají námořníci za úkol?
- Co potřebují na lodi?
- Kdo na lodi velí, kdo ji řídí?
- Které další profese (dovednosti a vlastnosti) jsou na lodi třeba?
- Které druhy lodí známe?
- Poznámka: Mít k dispozici fotografie lodí a námořníků od historie po současnost. Co se změnilo?*

Náměty do ranního kruhu

- Hry**
 - Kapitán řekl* (reakce na pokyn), *Je nějaká kajuta volná* (Škatulata), *Odkud přijíždí loď* (sluchová analýza), *Ztracený námořník* (zraková paměť), *Kormidelník* (rozlišování stejných tvarů, signálů a vlajek).
- Různé básně a písně s námořnickou tematikou.

Společné činnosti ve třídě	Vytvoření dalekohledu z rukou. Co vidíš v dálce? (Děti popisují.)	Sun soupaž po lavičce.
	Porovnávání délky a šířky lan.	Namotávání lana na předloktí.
	Nakládání lodě: Podávání dřevěných kostek v řadě z jedné strany na druhou.	Hod kruhem na cíl.
	Námořník na lodi: prostorová a pravolevá orientace. Na levoboku vidím..., na pravoboku vidím...	Výstup na šikmý žebřík (stožár na lodi).
	Hra Na plavbu lodí si vezmu... (slovní řetězec).	Udržování rovnováhy na balanční podložce (na lodi).
	Třídění papírových lodiček podle velikosti, počtu a barvy.	Pobyt venku
	Čtení pohádky O námořníkovi a mouše. ¹	Natahování lana a provázku mezi stromy, vázání uzlů.
	Výroba námořnických triček.	Pozorování dalekohledem.
	Pohybové chvílky	Šplh po kmenu.
	Chůze po kladině.	Lezení po žebříku.
Organizační poznámky	Lezení na žebřiny.	Praporková abeceda. Signalizace, opakování signálů.
	Připravit velkou bílou plachtu.	V pátek společné fotografování dětí v námořnických tričkách.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Namalujte velkou postavu námořníka. Můžete využít jakýkoliv výtvarný materiál.	Namalujte nebo vyrobte velkou námořní loď.
	Vytvořte si z papírové ruličky dalekohled. Můžete ji natřít temperami, polepit papírem nebo využít další materiál z centra.	Složte lodičku z papíru. Budete-li chtít, na plakátu v centru aktivit najdete tři různé typy lodiček, které můžete z papíru složit. Lodičku následně ozdobte.
	Vytvořte pirátskou vlajku. Použijte plátno a fixy na textil. Vlajka se nám bude hodit na zítřejší hru.	Vyrobte loutky pro pohádku O námořníkovi a mouše, kterou jsme si četli v ranním kruhu (moucha, námořník, lodička, ryby). Na modré plátno domalujte vlny.

Ateliér	Víte, že lidé, kteří na moři ztroskotali a ocitli se na pustém ostrově, se často pokoušeli všemožnými způsoby přivolat pomoc? Někteří napsali dopis, vložili ho do lahve a hodili do moře. Doufali, že jejich vzkaz někdo vyloví	a pošle jim záchranu. Zkuste napsat nebo nakreslit dopis o pomoc. Ten pak stočte do ruličky a vložte do lahve.
		O co dalšího byste se v této nelehké situaci pokusili vy?
Dílna	Vyrobte lodičku z korku nebo kůry. Vyzkoušejte, zda bude plavat.	Vymyslete jméno pro vaši loď. Vytvořte symbol, který by mohl být na přídi.
	Vyrobte vlajky pro signalizaci.	
Domácnost	Připravte na odpolední svačinku rybičkovou pomazánku.	Připravte ochutnávku ryb a mořských plodů (krevety, losos, makrela, slaneček, krabí prsty atp.).
Dramatika	Nafoukněte záchrannou vestu.	Další inspirace příběhem: Šestnáctiletá mořeplavkyně Laura Dekker, která sama jako nejmladší člověk na světě obeplula mezi lety 2010 a 2011 celý svět.
	Nafoukněte plovací kruh.	
	Pomocí žabky nafoukněte matraci.	
	Pomocí praporků vysílejte různé signály. Kamarád či kamarádka, kteří budou stát naproti vám, se je pokusí přesně zopakovat.	Zahrajte si společně příběh o námořnících na lodi. Můžete se inspirovat příběhem, který jsme si společně četli, nebo vymyslet vlastní.
Hudba	Zaznamenejte na pruh papíru signál SOS (· · · — — — · · ·). Zahrajte tento signál libovolně na piano. Vyťukejte ho pomocí dřívek, zahrajte jej na flétnu.	Zkuste vymyslet tanec k námořnické písni <i>Hou, hou, samá voda</i> . Taneček nám můžete předvést a naučit v závěrečném kruhu.
	Přiložte si mušli k uchu. Co slyšíte?	
Knihy a písmena	Převyprávějte pohádku <i>O námořníkovi a mouše</i> , kterou jsme si četli v ranním kruhu. Do prázdného leporela zakreslete obrázky tak, jak šel děj za sebou. Knihu si můžete znovu prohlédnout.	Prolistujte si knihu Radka Malého a Pavla Čecha <i>Moře slané vody</i> . ² Vyberte si jeden obrázek a zkuste k němu vymyslet příběh. Nejdříve si obrázek pořádně prohlédněte. Všímejte si všech detailů.
	Složitější varianta: Na volné karty překreslete příběh. Jednotlivé stránky k sobě spojte papírovou lepenkou. Na titulní stránku nakreslete obrázek, ze kterého bude zřejmé, o čem pohádka je.	Vyrobte plakát s popisky lodí. Vystříhněte a nalepte obrázky lodí a nalepte nebo napište jejich název (<i>ponorka, parník, kajak, plachetnice...</i>).

Kostky a doprava	Společně postavte velkou loď z molitanové stavebnice.	Vytvořte signální navigaci. Zkuste plout s lodí podle instrukcí kamaráda/kamarádky.
	Postavte loď podle plánu.	
Manipulativa a stolní hry	Sestavte rozstříhaný obrázek loď.	Pomocí udice a háčku pochytejte co nejvíce ryb.
	Uvažte lodní uzel.	Rozmotejte zauzlované lano.
	Složte puzzle v krabici. Jaký obrázek vznikl?	Nastříhejte si stejně dlouhé provázky. Vytvořte z provázků síť.
Pokusy a objevy	Udělejte si závody s lodičkami. Komu se podaří odfouknout loďku na druhý břeh?	Zkuste postavit loď z kostek. Kolik kostek loď udrží, než se potopí? Zapište si počet na papír. (Vytvořte loďku z modelíny. Pokládejte do ní postupně kovové mince. Kolik jich loďka uveze, aniž by se potopila?)
	Co plave a co se potopí? Nejdříve zkuste odhadnout, pak vyzkoušejte. Rozdělte předměty podle toho, zda plavou, či se potopí. Jaký byl váš odhad?	
Voda a písek	Pouštějte si různé lodičky v lavoru s vodou a pozorujte je.	Vytvořte ostrov. Co všechno tam může být?
	Zjistěte, které předměty se potopí, které plavou. Zapište.	Najděte v písku zakopaný poklad (mince, šperky, mušle). Očistěte ho, osušte a vložte do truhly.
	Najděte v písku schované perly. Navlékněte je na provázek. Kolik jich je?	
Zdroje	1	MIKULKA, Alois. <i>Aby se děti divily</i> . Praha: Jonathan Livingston, s.r.o. 2015.
	2	MALÝ Radek a Pavel ČECH. <i>Moře slané vody</i> . Praha: Albatros, 2014.

16

Co už znám
a dovedu

Délka trvání | 1 týden

Ranní úkoly

Porovnej délky tkaniček. Která je nejdelší, nejkratší, nejsilnější?

Hod' kostkou a udělej tolik dřepů, kolik je na kostce puntíků.

Prstem obtáhni jednotlivé překrývající se obrazce.

Zaťukej na bubínek tolikrát, kolik ti je roků.

Z hromádky písmenek vyber počáteční písmeno svého jména.

Náměty
na zapojení
rodičů

Zapůjčení společenských her do školky. Zapůjčení školkových her domů. Nabídnout rodičům možnost přijít si s dětmi hrát celé čtvrtední odpoledne.

V průběhu celého týdne (dle rozpisu): individuální schůzky dítě–rodič–učitel/ka. Společné hovory nad portfoliem dítěte, mapování pokroků, rozvoje různých dovedností, sebehodnocení dítěte atd.

Evokační
otázky

Co jsem se v poslední době naučil/a nového?

Z čeho mám radost?

Co bych dokázal/a naučit ostatní?

Co bych se chtěl/a ještě naučit, dozvědět se, vyzkoušet si?

Proč se lidé stále učí nové věci?

Proč je důležité, abychom se i my v mateřské škole učili a objevovali, jak věci fungují? K čemu nám to může být dobré?

Náměty
do ranního
kruhu

Upevňování ranních rituálů (uvítání se, zaznamenání: počasí, dne v týdnu, služby, časové posloupnosti dne...).

Společné hry, aktivity zaměřené na předčtenářskou a předmatematickou gramotnost.

	Procvičování barev, geometrických tvarů: Vyber si kamínek a řekni, jakou má barvu. Vyber předmět, který má tvar trojúhelníku. Vylosuj jeden tvar a pojmenuj ho. Najdi modrý a kulatý tvar.	Vytvořte skupinky podle: věku, barvy trička, délky kalhot, počtu sourozenců atp.
Společné činnosti ve třídě	Různé hry, básničky, písničky, pohybové chvilky atp. Odpoledne stolních a deskových her.	Vytváření myšlenkových map a grafický záznam různých dovedností.
Pobyt venku	Kde všude vidíme čísla? Děti se ve dvojicích domluví, co všechno budou na vycházce pozorovat a počítat. Po návratu z vycházky vytvoří záznam (statistiku), např. všechny žluté kontejnery na tříděný odpad, poklopy od kanálů, hodiny, lavičky, houpačky apod.	Nápisy kolem nás a jejich dekódování. Kde všude můžeme vidět písmena, slova? Podle čeho poznáme zastávku autobusu, samoobsluhu, parkovací místo nebo nemocnici?
Propojení tématu přesah mimo MŠ	Návštěva základní školy. Rozhovory s rodiči na téma, jaké to bylo, když oni chodili do školy.	Anketa (rodiče, prarodiče, sourozenci, zaměstnanci školky): Co nového jsem se naučil/a v posledním půlroce? Co jsem si v poslední době vyzkoušel/a nového?
Organizační poznámky	Připravit hry k půjčování do rodin a průvodní dopis pro rodiče. Domluvit návštěvu na základní škole.	Požádat rodiče o zapůjčení krejčovských a posuvných metrů, pravítek, kuličkového počítadla atp.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Nakreslete/namalujte svého kamaráda/kamarádku. Můžete je ztvárnit libovolnou technikou. Dokážete napsat nebo natisknout jeho/její jméno? Při psaní jména si zkuste vzájemně poradit. Z novin vystříhnete různé geometrické tvary a lepením z nich vytvoříte ulici, kde bydlíte (nebo okolí svého domu). Víte, jak se jmenuje ulice, ve které bydlíte? Zkuste napsat do obrázku její název a číslo domu.	<i>Poznámka: Děti mohou tvary buď samy kreslit, nebo obkreslovat šablony různých tvarů, které najdou ve třídě (stavebnice, hračky, různé předměty).</i> Vytvořte si papírovou vložku. Překládejte papír podle instrukce kamaráda/kamarádky. Vystříhejte různé otvory. Složte z jednotlivých dílků tangramu své oblíbené zvíře.
-----------------------	---	---

Dílňa	Vyřežte pomocí pilky na <i>Makedo</i> jeden dílek z papírového obalu na vajíčka. Ten nabarvíte jako klaunský nos a nechte uschnout. Na boku udělejte pomocí špičky <i>Makeda</i> otvory a provlečte kloboukovou gumu.	Vytvořte si frkačku z brčka. ¹
		Vytvořte pomůcku (<i>geoboard</i>) do centra <i>Manipulativa a stolní hry</i> . Zatlučte do desky hřebíčky nebo kolíčky podle vyznačených teček.
Domácnost	Přelijte pití ze džbánu do hrníčků. Prostřete pro ostatní na svačinku.	Z mísy naberte a nalijte do každé připravené mističky dvě naběračky kompotu.
	Nakrájejte banán nebo okurku na kolečka.	
Dramatika	Zahrajte maňáskové divadlo známé pohádky, kterou si vyberete. Domluvte se, rozdělte si role, najděte maňásky a divadlo může začít!	V proutěném koši najdete také různé zimní oblečení.
	Vyzkoušejte si různé kostýmy a oblečení, které najdete v centru. Zapněte u oděvů všechny knoflíky, patentky, háčky, pásky atp.	Zabalte do kufru všechno oblečení, které byste vzali s sebou na týdenní dovolenou k rybníku. Do tašky můžete přibalit ještě různé věci pro volný čas.
Hudba	Vymyslete vlastní pravidla pro hraní písničky. Nakreslete je. Dejte plánek kamarádovi nebo kamarádce a požádejte je, aby zkusili zahrát písničku podle vašeho návodu. Vystřídejte se.	Zahrajte úryvek známé písničky podle barevných not. Poznáte podle melodie, o kterou písničku se jedná?
		Přehrajte melodii na klavír podle barevného vzorku. Dodržujte pravidlo: tečka ► krátký tón, čárka ► dlouhý tón.
Knihy a písmena	Vytvořte si vlastní jmenovku. Do spodního obdélníku napište své jméno. Najděte svou značku a přilepte ji. Jmenovku přeložte podle čáry.	Napište a nakreslete na čistou stránku něco, co opravdu rádi děláte. Nezapomeňte se podepsat do horního rohu. Na konci týdne si vytvoříme společnou knihu o tom, co děti z naší třídy mají rády.
	Připravte označení stolů (od jedné do deseti) a cenovky na občerstvení na <i>Zahradní slavnost</i> .	
	Zakroužkujte písmena svého jména. Spojte je čarou podle toho, jak jdou za sebou.	Na tabuli jsou napsaná různá písmena a čísla. Vezmi si houbičku a smaž: např. všechna písmenka A, všechna písmenka, která nejsou ve tvém jméně, všechna čísla menší než tři, všechna zelená písmenka atp.
	Prohlédněte si knihu Davida Böhma <i>Tvary a patvary</i> . ² Objevujte v obrázcích různé tvary. Pojmenujte je.	

Kostky a doprava	Ze tří připravených hromádek kostek postavte tři komíny. Spočítejte a zaznamenejte čárkami (nebo jakýmkoliv jiným způsobem), z kolika kostek je každý komín. Který je nejvyšší, který nejnižší?	Vymyslete a postavte dům, ve kterém byste chtěli bydlet nebo už bydlíte. Můžete zkusit zakreslit i plánek stavby.
Manipulativa a stolní hry	Vysvětlete kamarádům hru <i>Happy Farm</i> a zahrajte si ji. Zahrajte si společně pexeso nebo jakoukoli jinou společenskou hru. Vyberte si různé listy do <i>Logica Piccola</i> a procvičte své dovednosti. Podle návodu navlečte na šňůru velké dřevěné korálky.	Podle fotografické předlohy sestavte ozubená kolečka (barva, tvar). Vytvořte pomocí gumiček na geoboardové desce různé objekty: domy, zvířata, písmena atp. Jednotlivé geoboardy můžete k sobě spojovat.
Pokusy a objevy	Poznáte podle hmatu, z kterého materiálu jsou předměty v pytli? Odhadnete jejich počet? V krabici je řada rozličných věcí. Zkuste se společně domluvit a rozdělit je do skupin podle určitých vlastností. Vyzkoušejte podle plánu zrcadlový labyrint. Rozeberte a znovu složte starý budík.	Pokuste se rozvázat různé zauzlovaná lana, tkaničky a klubíčka. Najděte klíče, které pasují k jednotlivým zámkům. Odemkněte je a zase zamkněte. Smíchejte barvy ve zkumavkách tak, aby vám nakonec vznikla oranžová, fialová a zelená barva. Zapište na papír jednoduchý záznam toho, jak jste k jednotlivým barvám došli, co jste museli udělat.
Voda a písek	Vytvořte pomocí PET lahve, vody, sáčku a gumičky medúzu v PET lahvi. Nalijte do připravených nádob požadované množství vody. Použijte různá měřidla a velikosti nádob.	<i>Udělejte záznam:</i> Kolik naběraček vody se vejde do hrnku, džbánu a misky.

Zdroje	1	Frkačky z brčka https://wiki.rvp.cz/Knihovna/Tvorive_pokusohrani/Frkačky_z_brčka_a_zábavná_spirála Knihy
	2	BÖHM, David. <i>Tvary a patvary</i>. Praha: Maender, 2019.

17

Zahrada plná překvapení

Délka trvání 2 týdny

Ranní úkoly

- Přelij vodu z konvičky do mističky tak, aby ani kapka neukápla vedle. Pokud se ti to stane, vodu po sobě utři.
- Dej tři hrášky do misky s mokrou vatou.
- Na společný plakát nakresli květinu nebo rostlinu, kterou chceš mít na školní zahradě.
- Najdi v encyklopedii jednu rostlinu, kterou máme na školní zahradě.
- Spočítej, kolik nohou má pavouk, mravenec a slunéčko sedmítečné. Kdo jich má nejvíc?

- Sestav obrázky podle posloupnosti, jak květina roste (verze čtyř až šesti obrázků od semínka až po rostlinu).
- Přivoň si k bylinkám ve třech květnících. K té, která ti bude vonět nejvíce, dej do mističky jeden korálek.
- Co potřebují rostliny ke svému životu? Vyjmenuj alespoň dvě důležité podmínky.
- Vezmi si lístek máty. Promni ho mezi prsty a přivoň si. Co cítíš? Je ti vůně příjemná?

Náměty na zapojení rodičů

- Zahradní slavnost.
- Zasazení stromků.
- Vybudování nových záhonů.
- Příprava venkovních center aktivit.

Evokační otázky

- Co tě první napadne, když se řekne zahrada? Která barva a vůně? Co všechno roste na naší školní zahradě? Co dalšího na zahradě máme?
- Která zvířata žijí na zahradě?
- Co všechno máte na zahradě u vás doma nebo u babičky a dědečka?
- Co by sis chtěl/a a zasadit na svou vlastní zahrádku a proč?
- Co potřebuje rostlina, aby mohla žít, růst, kvést a plodit?
- Co by se stalo, kdyby nebyli pavouci, včely, bylinky...?

	Proč žijí školní andulky, morčata a králík v klecích?	Proč se říká zoologická zahrada?
Náměty do ranního kruhu	Pozorování a pojmenování květin a bylin nasbíraných na zahradě. Ochutnávka bylinek. Poznáš bylinku podle vůně a chutě? (Např. bazalka, rozmarýn, máta, meduňka atd.) Různé hry, básničky, písničky, pohybové hry.	<i>Zahradnictví:</i> Děti sedí v kruhu a mají názvy různých druhů zeleniny, bylinek, květin (několik dětí má stejný název). Učitel/ka zavolá: Místa si vymění všechny ředkvičky, rozmarýny, kopretiny... Místa si vymění vše, co je zelené. Místa si vymění všechny bylinky, květiny, vše, co roste pod zemí atp. To samé lze hrát i s názvy zvířat. Zpočátku mohou děti držet obrázek.
Pobyt venku	Sbíráání rostlin do herbáře. Pozorování hmyzu, živočichů a rostlin na zahradě a v okolí školky (očima, lupou, dalekohledem, diarámečkem, kelímkem s lupou). Které příbytky si postavila zvířata sama a které pro ně postavil člověk?	Zjišťování, co roste na zahradě. Seznam rostlin (zakreslit do plánu). Péče o záhonky (pletí, kypření, sázení, zalévání, hrabání). Úklid zahrady.
Propojení tématu, přesah mimo MŠ	Společný nákup semen a zeminy v zahradnictví.	Návštěva zahradnictví a skleníků.
Organizační poznámky	Domluvit exkurzi do zahradnictví a květinářství.	

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Vytvořte z nasbíraných přírodnin a květin koláž. Vyberte si jednu rostlinu, která roste na zahradě. Podrobně ji prozkoumejte. Zkuste co nejvěrněji namalovat, jak vypadá. Na proužek papíru napište její jméno. Víte, že řadu barev můžete získat i z různých rostlin? Vyzkoušejte malovat přírodními barvami. Co jste zjistili?	Vyrobte z keramické hlíny zápichy do květníků. Vyrobte samolepky na sáčky a kornouty, které budou označovat jednotlivá semínka. Namalujte obrázek nebo napište název rostlinky, která ze semínka vyroste. Samolepky přilepte na sáčky a kornouty, které vyrábějí vaši kamarádi v centru aktivit <i>Dílna</i>.
---------	---	---

Ateliér	Nakreslete, jak roste zelenina ze země (průřez pod zemí a nad zemí).	Bílou voskovkou nakreslete hmyz, který může žít na zahradě naší školky. Výkres pak přetřete akvarelovými nebo vodovými barvami. Co se objevilo?
Dílna	Vyrobte různé zápichy do záhonků.	Vyrobte z hlíny květináč.
	Vyrobte papírové sáčky či kornouty na semínka.	Vyrobte si sázecí/kypřicí kolík. Odměřte si délku dřívka podle provázku a uřízněte jej. Pak dřívko obruste smirkovým papírem dohladka.
	Stlučte z dřívek bedýnku, do které budeme dávat sazeničky.	Vyrobte z větviček a provázků různá zvířátka. Během pobytu venku je můžete zavěsit na stromy.
	Nařežte pilkou klacíky do hmyzích hotelů.	
Domácnost	Připravte mátový a meduňkový čaj nebo limonádu.	Očistěte a oškrábejte okurku a mrkev. Nakrájejte je na plátky, naservírujte na táč a připravte ke svačině.
Dramatika	Nacvičte pohádku <i>O veliké řepě</i> . Můžete si zvolit, zda využijete maňásky, loutky, nebo kostýmy.	Po práci na zahradě se musíte pořádně protáhnout. Vymyslete cviky na protažení, losujte kartičky s různými cviky a zacvičte si je.
	Vymyslete pohádku o kytičce, která byla smutná (šťastná), protože...	
Hudba	Rytmizujte na Orffovy nástroje názvy rostlin, které máme na zahradě a které jsme nově vyseli.	Na mluvicí skřipce nebo tablet nahrajte zvuky, které můžete slyšet na školní zahradě (zvuky různých zvířat).
	Na klavír, xylofon nebo citerku zahrajte písničku <i>Šel zahradník do zahrady</i> . Můžete si vymyslet vlastní hudební doprovod či využít barevné noty.	Zazpívejte si písničku <i>Rozvíjej se, poupátko</i> . Naučte ji ostatní kamarády.
Knihy a písmena ¹	Vystřihněte z letáků náradí, které člověk potřebuje při práci na zahradě, a nalepte ho na společný plakát.	Poslechněte si první kapitolu z knihy Jiřího Trnky <i>Zahrada</i> (čte Karel Höger). Co jste se dozvěděli o zahradě? Co v ní bylo? Kdo v ní byl?
	Sestavte obrázky podle posloupnosti, jak roste květina (čtyři až šest obrázků). Pokud zvládnete, napište pod obrázky čísla, která označují pořadí.	

Kostky a doprava	Které stroje jsou důležité při budování a údržbě zahrady? Postavte zahradu a umístěte do ní všechny potřebné stroje, dopravní prostředky a další materiály.	Ze stavebnice <i>Kapla</i> postavte záhonky, kompostišťe či stavby, které můžeme vidět na zahradě. Pro rostliny je důležitá voda. Vymyslete a postavte pro zahradu vodní zdroj.
Manipulativa a stolní hry	Zahrajte si společně zahradnické pexeso. Pojmenujte, co vidíte na obrázku. Hledejte dvojice, které k sobě patří.	Z kamínků a drátků vyrobte různý hmyz. Můžete se inspirovat v knize.
Pokusy a objevy	Připravte pokus. Do tří květináčů dejte zeminu a semínka řechy. První květináč zalijte, druhý nezalévejte, třetí zalijte a přikryjte černým papírem. Ke každému květináči dejte zápich, který vyrobili vaši kamarádi v centru aktivit <i>Dílna</i>. Nakreslete na něj odpovídající symbol. <i>Poznámka: Dětem můžeme uvést příklad (např. přeškrtnuté sluníčko, přeškrtnuté kapky, sluníčko a kapky) nebo nechat jen na nich, aby obrázky vymyslely samy.</i> Seřadte vývojová stadia hmyzu. Výsledek si ověřte podle fotografií.	K čemu jsou semínka? Proč jsou některá velká a jiná malá? Co je v semínku ukryto? Proč má některá rostlina semínek a plodů mnoho, jiná málo? Prozkoumejte šišku, makovici, fazole, hrách, slunečnici. Vyberte si jednu sazenici. Připravte si hlínu a kelímky či květináče. Opatrně zasadte sazeničku do hlíny. Nakonec trochu zalijte. Pomáhejte si. Sledujte každý den, co se v květináči děje. Vše můžete také nafotit.
Voda a písek	Vyhledejte v písku hrách a fazole a roztrďte je do dvou misek. <i>Jednodušší varianta:</i> sbírejte hrách a fazole rukama. <i>Náročnější varianta:</i> sbírejte je pinzetou.	Naplňte kropicí konvičku vodou, přelívejte ji do kyblíku a zase zpátky. Naplňte rozstřikovač vodou. Vyzkoušejte ho nejdříve v písku. Pak opatrně oroste všechny květiny na parapetu.

Zdroje	1 Inspirativní knihy k tématu BRADLEY, Kirsten. <i>Ruce v hlíně. Kniha pro malé zahradníky</i>. Praha: Labyrint, 2019. ČECH, Pavel. <i>O zahradě</i>. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2012. JONES, Grace. <i>Z larvy včela, z kukly motýl</i>. Praha: Svojtka&Co, 2015. MACUROVÁ, Katarína. <i>Proč nekveteš?</i> Praha: Albatros, 2018. TRNKA, Jiří. <i>Zahrada</i>. Praha: Studio Trnka, 2008.
---------------	--

18

Před miliony let obývali Zemi dinosauři

Délka trvání | 2 týdny

Ranní úkoly

Seřaď kosti (dřívka či sádrové odlitky) podle velikosti.

Nalep jeden zub do dinosauří tlamy.

Spočítej, kolik trojúhelníkových útvarů má na svém hřbetě stegosaurus.

Která stopa patří dinosaurovi?

Co myslíš, že bude ve vajíčku? Opatrně ho otevři a podívej se, co je v něm ukryté. Pak vajíčko zase zavři a vrať na místo.

Náměty na zapojení rodičů

Požádat rodiče o zapůjčení knih s obrázky dinosaurů.

Evokační otázky

Které znáš dinosaury? Jak vypadají? Koho ti připomínají?

Proč dinosauři vyhynuli?

Co by se stalo, kdyby žili i v současné době?

Kde máme v těle kosti? Dokážeš je nahmatat? K čemu jsou kosti důležité? Jakou mají funkci v těle?

Vysvětlení pojmu *fosilie*.

Náměty do ranního kruhu

Vyprávění o prvních nálezech dinosauřích kostí

Jednoho dne (asi před 170 lety) šla Mary Mantell na procházku a náhodou ve skalách objevila zbytky zubů. Ukázala je svému manželovi doktoru Gideonu Mantellovi. Byl nadšený! Nikdy předtím tak velké zuby neviděl. Usoudil, že patří nějakému velikému zvířeti, které

žilo na Zemi v dávných dobách. Lidé se mu smáli a říkali, že je hloupé věřit tomu, že by na Zemi žila tak obrovská zvířata. Později však poznali, že měl pravdu.

Ocitli jste se někdy v situaci, kdy někdo nevěřil tomu, co říkáte? V jaké to bylo situaci? Jak jste se cítili?

	Pozorujte živou ještěrku. Popište, jak vypadá, jakou má barvu, kůži, tvar nohou atp. Víte, že slovo <i>dinosaur</i> vlastně znamená <i>hrozná ještěrka, hrozný plaz</i> ?	Víte, že největší dinosauři měřili přes 30 metrů? Víte, jak je velká tato vzdálenost? Na vycházce odměřte, kolik je 30 metrů.
	Porovnejte tyranosaura a brontosaura. V čem se podobají? V čem se liší? Který byl větší?	Hlava/lebka tyranosaura měřila okolo 1,5 metru (ukážete si).
Společné činnosti ve třídě	<i>Hra:</i> Každé dítě má na tričku přilepený obrázek tyranosaura nebo brontosaura. Všichni brontosauři zadupou. Všichni tyranosauři hlasitě zakřičí. Všichni brontosauři budou chodit po čtyřech atp. Děti samy navrhnou různé pohyby.	Pohybuje se po stopách dinosauřů. Zkuste nejdříve lehčí variantu po všech stopách, pak i obtížnější cestu, například jen po žlutých stopách, jen po stopách, po kterých šel/šla kamarád/ka atp. (Brontosaurus ► hřmotný ještěr.)
Pobyt venku	Hledejte na zahradě schovaná dinosauří vejce (umělohmotná vajíčka). Shromážďujte je v papírové krabici. Kolik se vám jich podaří najít? Spočítejte je a roztrďte podle barev a velikostí.	
Propojení tématu, přesah mimo MŠ	Návštěva muzea.	
	Návštěva dinoparku.	
Organizační poznámky	Zalít do sádky různé fosilie, doplnit do centra <i>Voda a písek</i> .	Domluvit exkurzi do zahradnictví a květinářství.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Připravte si písek, lepidlo a čtvrtku. Vytvořte různé vzory z písku.	Vyrobte otisky drobných kostí a zubů (různé tvary a velikosti dřívěk nebo sádrové odlitky). Překryjte je listem papíru a udělejte na nich celou délkou voskovky (bez obalu) několik tahů. Pozorujte, co se stane.
	Víte, že písek byl pro tvorbu dinosauřích fosilií velmi důležitý? Když dinosaur zemřel, pokryl ho písek. Ten se postupně přeměnil na kámen a tím zabránil tlení a rozkladu dinosauřích kostí.	Vyberte si některý druh dinosaura a namalujte ho. Všimněte si, čím se jednotlivé druhy liší.
	Vytvářejte kosti z bílé nebo šedé keramické hlíny (rychlětvrdnoucí hmoty). Inspirovat se můžete v knihách.	

Dílna	Poskládejte z různých dřívěk, kamínků a dalšího materiálu, který v centru naleznete, kostru dinosaura. Jednotlivé dílky můžete vmačkat do rychleschnoucí hlíny, která je připravena v misce, nebo je nalepit na podložku.	Vyrobte si sádku. Vlijte ji do formiček s dinosauřími motivy. Až sádra ztuhne, opatrně formičku překlopte. Odlitek můžete pomalovat barvami.
Domácnost	Někteří dinosauři se živili rostlinami, někteří masem. Připravte ze surovin, které máte na stole, svačinku pro masožravce a svačinku pro býložravce.	Prozkoumejte při obědě (pečená kuřecí stehna), jak vypadají kosti. Z čeho se skládají? Jsou všechny stejné?
Dramatika	Dohrajte příběh. Můžete využít různých kostýmů, rekvizit, maňásků nebo si vytvořit vlastní loutky. <i>Dinosauři snesli do hnízda vejce. Vejce začalo prskat a otvírat se. Z vejce vylezlo dinosauří mládě...</i>	Pohybujte se po stopách dinosaurů. Zkuste nejdříve lehčí variantu (po všech stopách), pak i obtížnější cestu (např. jen po žlutých stopách apod.).
Hudba	Poslechněte si hudbu z filmu <i>Jurský park</i>. Ve kterém místě skladby je podle vás cítit nebezpečí? Jak vám hudba zní? Které slyšíte nástroje? Jak může hudba vyjádřit, co se právě děje?	Na přehrávači máte pět různých melodií. Postupně si je poslechněte. Která melodie je podle vás spíše veselá, která smutná? Zdůvodněte.
Knihy a písma ¹	Prohlízejte si knihy a encyklopedie s obrázky dinosaurů. Začněte vyprávět (nebo nahrajte na zvukový nosič) skutečný příběh o Mary Anning,¹ která ve svých dvanácti letech poprvé objevila prehistorické zkameněliny. <i>Dívka jménem Mary se vydala se svým pejskem hledat fosilie. Hledá na jednom místě, pak na jiném, ale nemá štěstí. Najednou pejsek začne štěkat a ona spatří, jak něco vyčnívá ze skály. Je to...</i>	Co se stane dál? Jak asi příběh skončí? Vymyslete pokračování příběhu. Můžete jej nahrát na zvukový skřípec nebo své nápady nakreslit. Seřadte obrázky podle posloupnosti a vyprávějte příběh. <i>Poznámka: Můžeme využít příběh, který jsme si četli v ranním kruhu, nebo jakékoliv jiné kartičky s dinosauří tematikou. Například: Dinosauři snesli vejce do hnízda na zemi. Vejce začalo prskat a otvírat se. Z vejce vylezlo dinosauří mládě...</i>
Kostky a doprava	Zkuste napodobit prostředí, ve kterém dinosauři žili (stromy, popínavé rostliny...). Využijte kromě kostek různé materiály, které v centru naleznete (provazy, látky, roury atp.).	Vyskládejte z kostek obrys brontosaura.

Manipulativa a stolní hry	Nastříhejte z bílého papíru různé velké trojúhelníky, které budou představovat dinosauří zuby. Nalepte tyto zuby do řady od nejmenšího k největšímu. Kolik zubů se vám vešlo do spodní řady, kolik do horní? Nezapomeňte, že v dolní řadě budou špičky trojúhelníků mířit nahoru a v horní řadě zase dolů.	Připravte si hračky dinosaurů a krabičky. Dávejte si pokyny, kam máte dinosaura umístit. Například: na krabičku, pod krabičku, do krabičky, za krabičku, před krabičku. Jiné varianty jsou: dva dinosaury za krabičku a jednoho před krabičku atp.
	Dokážete spočítat, kolik máte zubů? Který váš zub je největší? Zkuste se podívat do zrcátka.	Pozn. Pokud budeme chtít s dětmi procvičit prostorové řazení, je dobré, když bude v centru aktivit s dětmi učitel/ka. Tento úkol může být zařazen i v rámci individuálních činností.
	Vyskládejte na podložku kosti dinosaura z vatových tyčinek, drátků, dřívek a dalších materiálů. Inspirujte se kostrou dinosaura na fotografii.	
Pokusy a objevy	Pomocí posuvného metru změřte, jak je dlouhý 1 metr, 2 metry, 5 metrů. Ustříhnete stejně dlouhé provázky. Domluvte se, jak budete při měření postupovat, jak a kam provázky umístíte, aby byla délka dobře vidět. Označte číslem 1 až 5 míru každého provázku. Délka posuvného metru je 2 metry.	Vyválejte si z hlíny placku a otiskněte do ní svoji ruku. Kdo z vás má největší ruku? Co všechno můžeme v otisku vidět? Porovnejte svůj otisk s obrázky stop dinosaura. Jak si ho podle stopy představujete? Jak asi mohl vypadat? Jak byl velký? Zkuste svoji představu nakreslit.
	Pomocí kladívka a paličky opatrně rozbijte sádrové odlitky (zkameněliny) a objevte, co je uvnitř. Nezapomeňte svůj nález pořádně očistit kartáčkem.	Zahrajte si na archeology. V písku jsou ukryté různé fosilie. Zkuste je najít, vyhrabat, očistit. Až budete mít všechny, ukryjte je znovu do písku a nechte hledat kamarády. Můžete také připravit exponáty do muzea, vystavit nálezy na odkladnou desku a vytvořit jednoduché popisky nebo obrázky.
Voda a písek	Otiskněte do písku různé kameny, mušle, dřívka.	
	Vymačkejte hlínu do průhledné misky. Obtiskněte do ní různé předměty či figurky dinosaurů.	
Zdroje		
1	Kniha o příběhu Mary Anning	
		ANHOLT, Laurence. <i>Stone Girl, Bone Girl: The Story of Mary Anning</i> . London: Frances Lincoln Children's Books, 2006.

19

Voda,
poklad
našeho
života

Délka trvání | 1 až 2 týdny

Ranní úkoly

- Vezmi svůj hrnek a nalij do něj ze džbánu vodu. Jakou má voda podle tebe chuť?
- Která loďka pluje po vodě a proč?
- Kápní kapátkem do misky s vodou. Jaký tvar se na hladině objeví?

- Prokličkej pastelkou mezi kameny jako potok.
- Kolik je na obrázku kapiček? Která je největší?

Náměty
na zapojení
rodičů

Požádat rodiče o zapůjčení vodních pumpiček, pistolek apod.

Evokační
otázky

- Vyvození tématu pomocí pěti klíčových slov a obrázků (např. řeka, mrak, kapka, studna, lahev).
- Voda, poklad našeho života. Proč nazýváme vodu pokladem?
- Kde všude můžeme vodu najít?
- K čemu vodu potřebujeme?
- Jakou má voda chuť a barvu?
- Kdy jsi dnes vodu potřeboval/a? Kdy jsi vodu použil/a?
- Jak poznám, kdy mi z vodovodního kohoutku poteče teplá voda? Co musím udělat?

- Proč se na označení studené vody používá většinou modrá barva a na označení teplé vody červená?
- Jak jinak mohu získat teplou vodu?
- Může být voda nebezpečná? Kdy a v čem?
- Co by se stalo, kdyby na světě nebyla voda?
- Jak poznám na mapě nebo glóbusu vodu (řeku, rybník, moře)?
- Co bych se chtěl/a dozvědět o vodě nového?
- Co bych mohl/a vidět, kdybych byl/a malý pramínek?

Náměty do ranního kruhu	Pohádka <i>O vodní kapce</i> .	Různé pohybové hry. <i>Přechod přes lávku. Přeskok přes potok. Plavání v moři. Točení víru. Pohyb podle hudby. Skákání po „kamenech“.</i>
	Výběr a třídění věcí, předmětů, které mají nějaký vztah k vodě. Zdůvodnění.	
	Jednoduché pokusy s vodou. Odhad množství vody (různé tvary a velikosti nádob).	Říkanky a písničky.
Společné činnosti ve třídě	Pokusy	Čím jsme páru zastavili?
	<i>Koloběh vody ve sklenici:</i> Do velké skleněné nádoby nalijeme půl litru vařící vody z varné konvice (pozorujeme stoupající páru). Pak nádobu pevně přikryjeme potravinářskou fólií. Položíme na ni led a počkáme, až pára začne kondenzovat a kapat zpět do nádoby.	Co se stalo potom?
	Co jsme ve sklenici viděli?	Kde můžeme vidět něco podobného v přírodě (voda se odpaří, vytvoří se kapky, začne kapat)?
Pobyt venku		Poslech symfonické básně <i>Vltava</i> Bedřicha Smetany.
	Co dělala pára?	Co slyšíme? Co si představujeme? Jak bychom mohli hudbu vyjádřit pohybem?
Propojení tématu, přesah mimo MŠ	Vyčištění potoka v blízkosti mateřské školy.	Různé experimenty s vodou na školní zahradě (více viz námětový list č. 20).
	Návštěva vodárny.	Sledování života v okolí potoka (popis).
	Pozorování, kde všude v okolí školy můžeme vidět vodu a vodní zdroje.	
Organizační poznámky	Zajistit bublinkovou fólii a velké igelitové plachty.	Koupit v železářství trubky různých průměrů.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Vezměte obarvené kostky ledu a malujte s nimi.	Namalujte zvířata, která žijí ve vodě.
	Víte, jak se voda točí? Rozstříhejte konce papírových ruliček. Střídavě je namáčejte do modré a bílé barvy, přiložte na papír a otáčejte s nimi, jako když se voda točí.	Namalujte různé vodní plochy a zdroje (moře, rybník, řeka, přehrada, jezero, louže).
		Malujte vodovými barvami na mokrý papír. Sledujte, jak se barvy rozpíví.

Dílňa	Z korku a špachtlí vyrobte mlynek na vodu.	
	Z roliček od toaletního papíru sestavte potrubí, které přivede vodu.	
	Postavte loďku, která se udrží na vodě.	
Domácnost	Připravte pro všechny ovocnou limonádu.	Připravte citronovou a pomerančovou limonádu. Rozkrojte ovoce na polovinu, vymačkejte jej v ručním lisu, nalijte do džbánu až k rysce a zalijte vodou.
	Dejte do tvořítek na led různé ovoce. Zbytek zalijte vodou a dejte do mrazáku.	
Dramatika	Zkuste podle rytmu hudby napodobit malý potůček, rozbouřené moře, klidnou a divokou řeku, kapky deště atp.	Předvedte, co děláte, když se jdete koupat, sprchovat nebo plavat.
Hudba	Zapívejte si písničky o vodě. Využijte jako doprovod různé hudební nástroje.	Pomocí různých hudebních nástrojů a dalších předmětů, které najdete ve třídě, napodobte zvuk vody.
Knihy a písma	Prohlédněte si v knize různé obrázky mraků. Který mrak podle vás značí, že bude pršet? Nakreslete jej.	Vyhledejte v knihách zvířata, která žijí ve vodě. Jedno si vyberte a nakreslete ho. Pokud zvládnete, napište na barevný lístek jeho jméno. Název můžete i natisknout písmenkovými razítky podle vzoru v knize.
	Seřaďte obrázky tak, jak jdou za sebou (ležíme na dece u rybníka a opalujeme se, zatažená obloha, začíná pršet, utíkáme). Zkuste příběh převyprávět.	
Kostky a doprava	Postavte mosty přes řeku. Jako řeka vám může posloužit bublinková fólie nebo si vymyslete vlastní.	Postavte potrubí na vodu. Dejte pozor, aby do sebe rourky (díly stavebnice) dobře zapadaly a voda neprotékala.
	Postavte studnu na vodu.	
Manipulativa a stolní hry	Představte si, že čistíte studánku. Vyberte pomocí velké pinzety (kleštiček nebo čínských hůlek) korálky a dřívka z jedné misky naplněné vodou a přendejte je do druhé.	Vytvořte vlny z víček od PET lahví.
		Postavte z lega bazén.

20 | Voda živá a životodárná

Délka trvání

1 týden

Poznámka: Tento tematický celek byl uskutečněn v červnovém týdnu ve venkovních centrech aktivity. I většina denních aktivit (ranní kruh, tělovýchovné chvílky a svačinky) se konala venku. V předchozím námětovém listu představujeme téma Voda, poklad našeho života, které bylo s dětmi realizováno v běžných centrech aktivit ve třídě. Ideální je tedy propojení či doplnění těchto aktivit.

Ranní úkoly

Pomocí dvou tyček vylov z bazénku jedno gumové zvířátko.

Naber do kapátka vodu a zalij rostlinku v květníku.

Podívej se do tří průhledných sklenic s vodou. Která asi bude z kohoutku, která z potoka, která z louže?

Řekni alespoň tři důvody, proč je voda důležitá. K čemu ji potřebujeme?

Přeskoč přes potok. Vyber si místo a vzdálenost, na kterou si troufneš.

Náměty na zapojení rodičů

Pomoc při stavbě týpí a stanů.

Zapůjčení houpacích sítí a závěsných houpaček.

Pozvání na piknik.

Nabídka úkolů do center aktivit

Ateliér	Malujte vodou a štětcem na černou tabuli. Co se stane? Namalujte zvířata, která žijí ve vodě.	Naředte do sklenic s vodou různé odstíny barev. Vytvořte vzorník namíchaných barev. Seřadte je od nejsvětlejších po nejtmavší.
Dílna	Vytvořte pítka pro hmyz. Misku vyskládejte kamínky, větvičkami, dřívky, nakonec zalijte vodou. Najděte na zahradě klidná a bezpečná místa, kam by se dala pítka rozmístit. Opatrně je položte na zem.	Z hlíny nebo keramiky vytvořte pítko pro ptáčky. Vyroberte z klacku, provázku a háčku rybářský prut. Vyroberte sítku na chytání ryb.
Domácnost	Umyjte všechno nádobí ve venkovní kuchyňce. Vyperte ve vaničce všechny utěrky, oblečky na panenky a šátky. Otrhejte zralé ovoce a zeleninu na záhoncích a stromech. Omyjte je a připravte na svačinku.	Vyzkoušejte si praní na valše. Nejdříve si nanoste vodu v kyblících či jiných nádobách. Dávejte pozor, aby se vám voda cestou nevyhlila. Až prádlo vyperete a vyždímáte, pověste je na šňůry, aby dobře uschlo. Co uděláte s vodou, která vám zůstane ve vaničce?
Dramatika	Vyzkoušejte si nosit vodu. V různých nádobách, na hlavě, v nerovném terénu (postavte si cestu s překážkami). Kolik vody byste přenesli jen ve svých dlaních? Vyzkoušejte a změřte, kolik vody se vám podaří přenést a na jakou vzdálenost.	V některých zemích je voda velmi vzácná. I malé děti musí chodit ke studnám, které bývají daleko od jejich domovů. Musí být velmi opatrné, aby cestou vodu nevyhlily a přinesly ji všechnu domů.
Hudba	Nalijte do sedmi sklenic různé množství vody. Zkuste paličkou ťukat na stěnu sklenice. Jaké zvuky slyšíte? Jsou stejné, nebo se liší? Proč a v čem?	
Knihy a písmena	Víte, že lidé, kteří ztroskotali s lodí na moři, se někdy pokoušeli přivolat pomoc tím, že napsali vzkaz do lahve, hodili jej do vody a doufali, že zprávu někdo objeví a zachrání je?	Napište či nakreslete vzkaz. Co byste poslali vy? Papír stočte do ruličky, vložte do lahve a pořádně uzavřete korkovým špuntem nebo umělohmotným víčkem, aby se do něj nedostala voda.

Pokusy a objevy	Experimentujte všemi možnými způsoby s vodou. Zkoumejte její vlastnosti, jak se chová, kdy je proud vody nejsilnější atp. Využijte k tomu nejrozličnější pomůcky: hadice, hadičky, brčka, kropáčky, kropítka, stříkačky, vodní pistolky, deštníky, igelity atp.	
Voda a písek	Vytvořte v písku koryta pro vodu. Vystelte je různými materiály (alobal, igelit, kamínky, dřevo, guma, rozříznutá PET lahev atp.). Vyzkoušejte, které koryto nejdéle udrží vodu, a do kterého se naopak voda nejdříve vsákne. Jak si to vysvětlujete? Zkuste si předtím, než nalijete do koryt vodu, odhadnout, jak to dopadne.	Experimentujte všemi možnými způsoby s vodou a pískem. Kdy písek nejlépe drží? Vylovte z bazénku pomocí sítky a rybářského prutu co nejvíce předmětů.
	Zahrada Zalijte záhonky a stromky na zahradě. Použijte k tomu vodu dešťovku. Doplňte vodu do pítek na zahradě.	

Co jsme se při plánování naučili my sami?

Na závěr zařazujeme autentické výpovědi učitelů a učitelek, kteří s námi sdíleli své přípravy a postupy plánování v rámci projektu Učíme se spolu. Jak už vyplývá ze samotného názvu, společné učení bylo a je nedílnou součástí učitelské práce a její společné reflektování může posouvat všechny zúčastněné.

Lucie: Někdy nás příliš mnoho rozmanitých nápadů odvede od tématu, a neumožníme tak dětem učit se v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích.

Mně pomáhá, když z toho všeho pelmelu nápadů vytáhnu hlavní myšlenku, linku či podtéma, ke kterému dané činnosti směřují. Ideálně takové, které vycházejí ze života dětí nebo vzejdou z jejich nápadů. Někomu se možná bude lépe pracovat, pokud si nejdřív vyjasní cíl, ke kterému chce směřovat. To mu pak dá jasnější směrovku, kudy se při výběru činností ubírat.

Vojta: Občas naše přílišná snaha naroubovat činnosti k tématu nedává učení smysl, naopak jej možná ztěžuje či vede ke zkratkovitému uvažování.

Masaryk byl prezident. Jezdil rád na koni. Zaspíváme si píseň *Já mám koně, vraný koně*. Jak písnička souvisí s tématem Vznik České republiky? Obávám se, že moc ne.

Dana: Stává se, že některá centra více opomíjíme, nevíme si s nimi rady nebo nabízíme typově stále stejné či podobné činnosti. Někdy můžeme mít dokonce pocit, že tam děti nerady chodí, že si centra aktivit nevybírají.

Často opomíjeným centrem se překvapivě ukazuje centrum aktivit *Knihy a písma*. Při podrobnější analýze činností jsme zjistili, že většina nabízených aktivit směřuje obvykle jen k vyhledávání písmen, kreslení obrázků k pohádce, k vyplňování různých pracovních listů (nejčastěji grafomotorických), reprodukci čteného textu a ověřování paměti. Ani samotné prostředí centra *Knihy a písma* často naše děti nevybízí ke spontánnímu čtení či prohlížení

knih a tím i přirozenému osvojování předčtenářských dovedností. Máme menší výběr knih, spíše starších, které jsme od někoho získali, vlastně nám úplně chybí ukázky současné dětské literatury. Málo pokládáme otázky, které by dětem umožňovaly dávat si informace do souvislostí, propojovat je s životem a zkušeností, klást si vlastní otázky apod.

Do budoucna bych chtěla více využívat potenciál centra *Knihy a písma* k tomu, abychom přirozeně vzbudili zájem dětí o čtení/prohlížení knih a budování vztahu ke čtení. Rozhodně plánuji nabízet dětem knihy různých žánrů, velikostí, nechat děti s knihami manipulovat, zajímat se do hloubky o to, co čtou, co se dozvěděly, seznamovat je s tím, jak knihy fungují, ukázat jim, kde je titul knihy, přečíst a ukázat jim jméno postavy, o které si budeme číst. Zkusím třeba i slovo vyhláskovat a přitom ukazovat na písmenka. Průběžně budeme doplňovat třídní knihovničku, využijeme spolupráce s rodinou a místní knihovnou.

Marie: Někdy předkládáme dětem příliš zúžený pohled na svět kolem nás, který neodpovídá realitě a podporuje spíše stereotypní myšlení.

Vědci jsou roztržití lidé, mají rozčuchané vlasy, jsou to starší muži, ženy jako vědkyně či vynálezky zcela chybí (přitom je mi jasné, že opravdu existují). Afričané žijí v chatrčích, jedí banány. V současné době není jistě neobvyklé, že některé dítě v mateřské škole už v Africe bylo. Potom může mít zcela jiný obraz o této zemi, navštívilo-li třeba Egypt, Jihoafrickou republiku, Maroko apod. Na tohle paušalizování jsem hodně citlivá, už se mi to nestává tolik jako dřív. Je pro mě klíčové, abych dětem svět ukazovala

co nejpestřejší, protože on takový doopravdy je.

Pokud chceme dětem předkládat informace o jiných světech, kulturách či odlišnostech, je důležité, abychom při plánování přemýšleli o tom, jak dětem zprostředkujeme reálné obrazy a nabídneme jim náměty k přemýšlení, ze kterých mohou samy vyvozovat závěry.

Zuzana: Často představujeme dětem spíše reálie minulého a předminulého století (bavíme-li se třeba o námořnících, indiánech) a málo pracujeme s životem ve 21. století.

Dětem tak předáváme informace, že indiáni mají čelenku s peřím, mokasíny, oděv s třásněmi, luk a šípy, námořníci se plaví na dřevěných lodích s plachtami a hledají poklad. Nedávno jsem ale četla o holandské námořnici, která obeplula celý svět ještě před svými osmnáctými narozeninami!

Věřím, že pro děti je tenhle současný příběh z 21. století stejně přitažlivý jako vyprávění o námořnících ze 17. století. Stejně tak pro ně může být zajímavé dozvídat se o životě současné indiánské komunity, rodin, jejich vrstevníků... Zkrátka pro mě je klíčové neustále hledat příležitosti v přenesení tématu do našeho tady a teď.

Aneta: Všímám si, že mnohem častěji dětem jako společnost předkládáme v příbězích, hrách, příkladech mužské hrdiny, bojovníky, objevitele a ženám pak prisuzujeme spíše tradiční role.

Ženy vaří, starají se o domácnost, vedou kadeřnictví, mají dlouhé vlasy atp. Někdy kolem sebe vidím,

že máme jako učitelé i jako rodiče tendence připravovat či nabízet primárně odlišné činnosti pro holčičky a pro kluky, protože předpokládáme, že mají na základě svého odlišného pohlaví jiné zájmy a jiné schopnosti.

Já se ale snažím plánovat činnosti tak, aby umožňovaly participaci všem dětem ve třídě. Nikdy nenabízím konkrétní činnosti klukům nebo holčkám, ale vždy podle charakteru hry. Soutěžení s autíčky těm, kdo mají rádi rychlost, vaření v kuchyňce těm, kdo doma rádi pomáhají s vařením (ale už neřeknu *mamince*, protože já přece nevím, kdo u nich doma vaří). Také dbám na to, aby se k volbě center, pomůcek a hraček dostaly opravdu všechny děti, nejen ty rychlé a trochu dominantní.

Kristýna: Někdy sami na sebe pleteme bič v podobě naplánování mnoha integrovaných bloků, které se pak snažíme za každou cenu uskutečňovat.

Vlastně se mnohem více snažíme dodržet plán než si téma společně užít a vytěžit maximum ze zkušeností a prožitků dětí.

Zkusme někdy nechat na dětech, aby vymyslely samy činnosti do center aktivit a vysvětlily ostatním, co budou dělat. Možná budeme překvapeni, co všechno dokážou a zvládnou. A možná budeme hrdi na to, co jsme jim umožnili se naučit.

Na závěr výpověď paní učitelky Hanky

Hanka: Možnost týmově spolupracovat a sdílet své zkušenosti a nápady s jinými kolegyněmi mě vedla k vytržení z mého *plánovacího stereotypu*. Uvědomila jsem si to na projektu *Barevný podzim*. Tématem Podzim se zabývají v daném období snad všechny školky v České republice. My učitelky už k tomu máme za ta léta nashromážděno spoustu materiálu: básničky, písničky o podzimu, šablony jablíček... Samozřejmě že díky *Pinterestu* se nabídka tvořivých aktivit obměňuje, není to vždy všechno stejné. A asi bych ani neuměla dělat stále totéž.

Děkuji kolegyním, že jsem si mohla, i ve svém věku, rozšířit obzory a podívat se na vzdělávací nabídku a učicí příležitosti pro děti ještě mnohem šířeji, s akcentem na promyšlené plánování, které umožňuje dětem učit se skutečně všemi smysly, učit se od sebe navzájem, objevovat si samo, jak věci fungují, svobodně se rozhodovat o postupech, které zvolí atp. Uvědomila jsem si, jak je důležité (a zároveň těžké) umenšit naši snahu děti stále někam směřovat, přinášet jim hotové odpovědi - namísto toho, abychom jim dali dostatečný prostor, aby si na věci přicházely samy, objevovaly, měly svá vlastní *aha*. K tomu bych asi pravděpodobně nedošla, kdybych neměla možnost učit se spolu s ostatními.

Poděkování

Velké poděkování patří (a nejen protože je první v abecedě) Anně Babanové. Děkuji za cenné postřehy, komentáře, za přinášení nových podnětů a myšlenek, za jejich sdílení, skutečnou kolegiální podporu v denním i nočním čase.

Děkuji všem, kteří se podělili o své zkušenosti a věnovali svůj čas komentování a revizi textů. Jmenovitě bych chtěla poděkovat Janě Bartošové, Lucii Kaločové, Věře Vánové Krejčové, Dianě Roubové, Natálii Toflové.

V neposlední řadě děkuji všem učitelům a učitelkám, kteří poskytli své tematické plány a přidali cenné postřehy ze své praxe: Pavle Adamcové, Jindřišce Bálkové, Daně Bräuerové, Ivetě Burešové, Romaně Černé, Helen Karmínové, Haně Kretkové, Ivaně Procházkové, Zuzaně Rubešové, Mírcě Sosnové, Monice Tumové a celému pedagogickému týmu MŠ Beruška ve Frýdku-Místku.

Děkuji i dalším kolegům a kolegyním z MŠ Čeladenská beruška, Čeladná, MŠ Sokolská, Olomouc, MŠ Duha, Kapitána Jaroše, Třebíč, MŠ Nádražní, Havlíčkův Brod, ZŠ, MŠ a Jesle Začít spolu Kadaň.

Literatura

BABANOVÁ, Anna. *Dvanáct ověřených metod pro rozvoj kolegiální spolupráce*. Praha: Gender Studies, 2019.

GARDNER, Howard. *Dimenze myšlení: Teorie rozmanitých inteligencí*. Praha: Portál, 1999.

GARDOŠOVÁ, Juliana a Lenka DUJKOVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2012.

KARGEROVÁ, Jana. *Spolupráce s rodinou a komunitou v programu Začít spolu*. Praha: Pasparta, 2019.

KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro 1. stupeň*. Praha: Portál 2003.

KREJČOVÁ, Věra, Jana KARGEROVÁ a Zora SYSLOVÁ. *Individualizace v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

Kompetentní učitel 21. století.: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA [online]. 2. vydání. Praha: Step by Step ČR, o.p.s., 2011 [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu/wp/wp-content/uploads/2019/10/kompetentni-ucitel-21.-stoleti.pdf>

Další inspirativní publikace k tématu individualizace a plánování

GARDOŠOVÁ, Juliana a Jana KARGEROVÁ. *Individualizace v práci učitelky mateřské školy* [online]. Praha: Step by Step ČR, o.p.s., 2013 [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu/wp/wp-content/uploads/2019/10/prirucka-individualizace-v-ms.pdf>

KARGEROVÁ, Jana, Zuzana MAŇOUROVÁ a Daniel VYCHODIL: *Individualizace ve výuce*. Praha: Step by Step ČR, o.p.s., 2013.

SAIFER, Steffen. *Oregonská metoda hodnocení předškolních dětí: Stručná verze uživatelské příručky* [online]. Praha: Step by Step ČR, o.p.s., 2014 [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu/wp/wp-content/uploads/2019/10/oregonska-metoda.pdf>

Mgr. Miroslava Škardová

**V organizaci Step by Step ČR, o.p.s.
pracuje jako metodička a lektorka
vzdělávacího programu *Začít spolu*.
Stála u zrodu tohoto programu v České
republice a spoluzakládala jednu z prvních
mateřských škol *Začít spolu* v Plzni.**

Začít spolu

